

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Komorníci císaře Rudolfa II.

Autor:

Antonín Suchánek

Vedoucí diplomové práce:

Prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

České Budějovice 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu v závěru práce.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 27. června 2008

Podpis:

Rád bych vyslovil poděkování za vedení diplomové práce Prof. PhDr. Václavovi Bůžkovi, CSc., za jeho věcné a cenné připomínky a umožnění realizace zvoleného tématu. Za podporu děkuji svým rodičům a slečně Tereze Jägerové, bez jejichž trpělivosti by tato práce nikdy nevznikla. Nemalý dík patří PhDr. Michalu Fialovi z Archivu hlavního města Prahy za rekonstrukce erbovních listin.

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl pomocí studia individuálních kariér císařských komorníků objasnit okolnosti vzestupu a vlivu těchto osobních služebníků Rudolfa II., jejich vazby na vlivné velmože a ostatní dvořany u císařského dvora předbělohorských Čech a zasadit tyto poznatky do širšího kontextu. Pro tento účel posloužily tři nejznámější osoby, které tento úřad za vlády Rudolfa II. zastávaly. Jmenovitě Jeroným Makovský z Makové, Filip Lang z Langenfelsu a Kašpar Rucký z Rudz. Vzhledem k okolnostem jejich neslavného konce se po nich dochoval dostatek písemností, ze kterých bylo možno rekonstruovat a sestavit jejich individuální biogramy. Zkoumáním četné korespondence, dlužních úpisů, procesních aktů, listin a jiných pramenů úřední či osobní provenience uložených v Národním archivu v Praze a ve Státním archivu ve Vídni bylo možno nahlédnout do spletité sítě vzájemných mocenských vztahů císařských komorníků, jejich majetkového zázemí; rovněž bylo možné poodhalit i důvody pro rychlý společenský vzestup, jehož vrcholem bylo přijetí do českého rytířského stavu, a odpovědět i na některé otázky spojené s touto problematikou. Součástí diplomové práce je i doprovodný obrazový materiál.

Valets of emperor Rudolph II.

The following diploma work is proposing clarification of the circumstances around rise and growing importance of personal valets of Emperor Rudolf II., using studies of the individual careers of those valets. It studies their connections to powerful magnates and other court courtiers of Rudolf II. in the time before the battle of Bílá Hora. The diploma work takes all those aspects together and puts them into wider context. For this purpose were used examples of the three most well-known persons who served in such a function during the rule of Rudolf II., namely Jeroným Makovský z Makové, Filip Lang z Langenfelsu and Kašpar Rucký z Rudz. Due to the circumstances of their infamous ends we are able to gather enough papers from which to reconstruct and assort their individual biographies. By investigating numerous correspondences, promissory notes, processional acta (witness testimonies), deeds and other official or personal resources stored in the National archive in Prague and in the State archive in Vienna, it became possible to uncover the tangled networks of the valets' power connections and their accrual of wealth; to reveal possible reasons for their fast advancement, (the culmination of which was their acceptance into the knighthood) and also to answer some questions related to the difficulties therein. Part of the diploma work comprises the attached illustrations.

Obsah

Úvod (Metody a metodologická východiska práce).....	7
Osobní komora. Funkční vymezení jednotlivých služebníků, jejich společenské postavení u dvora, práva a povinnosti, platy a klientské vazby. Možnosti sociálního vzestupu císařských služebníků	16
Jeroným Makovský z Makové.....	41
Filip Lang z Langenfelsu	62
Kašpar Rucký z Rudz	79
Závěr	93
Prameny a literatura	102
Seznam příloh	111
Přílohy	112

Úvod (Metody a metodologická východiska práce)

Fenomén rudolfínské Prahy a osudy císaře Rudolfa II. přitahují historiky již řadu let. V centru jejich pozornosti nestojí jen samotná postava či zahraniční a vnitřní politika podivínského císaře, ale také stále častěji každodenní život na šlechtických dominiích druhé poloviny 16. a počátku 17. století.¹ Nemenší pozornosti se těší i osobnost císaře Rudolfa II. jako sběratele a mecenáše uměleckých předmětů.² V poslední době se

---

¹ A. GINDELY, *Rudolf II. und seine Zeit (1600-1612), Band I*, Prag 1864, (1600-1622), *Band II*, Prag 1868; J. B. NOVÁK, *Rudolf II. a jeho pád*, Praha 1935; K. VOCELKA, *Rudolf II. und seine Zeit*, Wien-Köln-Graz 1985; J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987; TÝŽ, *Pád Rudolfa II.*, Praha 1995; R. J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612*, Praha 1997. Zásadní byl i kulturně-historický přístup Z. WINTER, *Český průmysl a obchod XVI. věku*, Praha 1913; TÝŽ, *Řemeslnictvo a životnosti XVI. věku v Čechách (1526-1620)*, Praha 1909. K dějinám každodennosti na aristokratických rezidencích např. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánu z Hradce*, Praha 1997; TITÍŽ, *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (=Opera historica 6), s. 145-271; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002; M. KOLDINSKÁ, *Svět Adama mladšího z Valdštejna, optikou jeho deníků. Příspěvek ke každodennosti a mentalitě renesančního aristokrata*, Folia Historica Bohemica 18, 1997, s. 121-142; TÁŽ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004; P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004; J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové - velmoži české renesance*, Praha 1989; TÝŽ, *Poslední Rožmberk*, Praha 1996; P. VOREL, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.

² F. X. HARLAS, *Rudolf II., Milovník umění a sběratel*, Praha b. d. (cca 1914); T. DACOSTA KAUFMANN, *Prag um 1600. Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II.*, Freren 1988; E. FUČÍKOVÁ – B. BUKOVINSKÁ – I. MUCHKA, *Die Kunst am Hofe Rudolfs II.*, Praha 1988; E. FUČÍKOVÁ - J. M. BRADBURNE – B. BUKOVINSKÁ – J. HAUSENBLASOVÁ – L. KONEČNÝ – I. MUCHKA – M. ŠRONĚK (edd.), *Rudolf II. a Praha. Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy*, Praha – London –

objevila řada studií k dějinám šlechty. Mimořádně přínosné jsou zejména práce zabývající se šlechtou nižší, jež dosud stála mimo intenzivnější pozornost a zájem badatelů. Právě tato skupina nobility se totiž během 16. a 17. století začíná významně hierarchizovat a prostřednictvím některých vlivných a mocných jedinců - nezřídka později přijatých do panského stavu – ovlivňovat politické dění předbělohorských Čech.³

Během několika posledních let studium dějin šlechty raného novověku doznalo neobyčejného vzestupu.⁴ Badatelé se zabývají nejen politickými dějinami na bázi pozitivizmu, ale také každodenním životem šlechty a hospodářskými dějinami.⁵ V dnešní době se také stále výrazněji metodologicky prosazuje studium dějin mentalit, stejně jako sociální a kulturní antropologie. Propojení těchto několika pohledů na život českých

---

Milano 1997; E. FUČÍKOVÁ – B. BUKOVINSKÁ – I. MUCHKA, *Umění na dvoře Rudolfa II.*, Praha 1991; J. LUCKHARDT – A. K. ŠEVČÍK, *Dvorské umění pozdní renesance: Brunšvicko – Wolfenbüttelsko a císařská Praha kolem roku 1600*, Praha 1998, s. 5-43.

³ Např. V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989; TÝŽ, *Domácnosti nižší šlechty v předbělohorských Čechách (Pokus o typologii)*, Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1, 1992, s. 42-64; TÝŽ, *Nižší šlechta v předbělohorských Čechách (Prameny, metody, stav a perspektivy bádání)*, Český časopis historický 91, 1993, s. 37-54; TÝŽ, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995; TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; TÝŽ, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7); V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002; J. PÁNEK, *Politika, náboženství a každodennost nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna*, in: P. Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, 1995, s. 185-201.

⁴ Ucelený přehled podal V. BŮŽEK, *Šlechta raného novověku v českém dějepisectví devadesátých let*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (=Opera historica 7), s. 5-28.

⁵ Viz např. P. ČORNEJ, *K otázce životního stylu nižší šlechty před Bílou horou*, Středočeský sborník 15, 1980, s. 125-142; R. VAN DÜLMEN, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. – 18. století) I. Dům a jeho lidé*, Praha 1999; J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000; P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2002.

i středoevropských velmožů přináší plastický obraz společnosti 16. a 17. století, nový pohled, který mimo jiné umožnilo ediční zpřístupnění archivních pramenů široké odborné veřejnosti.⁶ Od čistě popisného pojetí se lze dostat k hlubšímu postihu myšlenkového světa české a moravské šlechty (hodnoty, chování, mravy atd.).⁷ Využití moderních a populárních historických metod, jako např. mikrohistorie, umožňuje lepší nahlédnutí do osudů menších regionů, které jsou ovšem v určitém slova smyslu obrazem dějin celé země resp. kontinentu.⁸ Pro pochopení dějinných procesů je však nezbytné znát i historicko-politické zázemí dějinných událostí, které nám může dát jen dokonalé poznání dané periody založené na studiu sledovaného období a rozšířené o využití vydaných či nevydaných pramenů.⁹

---

⁶ Např. J. ČECHURA – Z. HOJDA – M. NOVOZÁMSKÁ (edd.), *Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608*, Praha 1997; M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna*, Praha 1997. E. FUČÍKOVÁ (ed.), *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*, Praha 1989.

⁷ K těmto tématům např. V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA, *Rodinný život posledních pánů z Hradce*, s. 145-271. Z poslední doby taktéž V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007; P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

⁸ J. POLIŠENSKÝ, *Třicetiletá válka a evropské krize 17. století*, Praha 1970; J. PEKAŘ, *Kniha o Kosti. Kus české historie*, Praha 1910-1911 (nové vydání M. RYANTOVÁ (ed.), J. PEKAŘ, *Kniha o Kosti. Kus české historie I, II, III*, Praha 1998.); J. GRULICH, *Zkoumání „maličkovosti“. Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie*, ČČH 99, 2001, s. 519-546.

⁹ K této práci je třeba zmínit zejména následující studie: V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání; Týž, Nižší šlechta*; P. ČORNEJ, *K otázce*; A. GINDELY, *Rudolf II.*; F. HREJSA, *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912; J. JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987; Týž, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/1-2*, Praha 1971-1984; V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis archivní školy 6, 1928, s. 1-125; J. MATOUŠEK, *K problému osobnosti Rudolfa II. Poznámky o pramenech, literatuře a metodě*, in: *K dějinám československým v období humanismu*, Praha 1932, s. 343-362; J. VÁLKA, *Česká společnost v 15. -18. století. Bělohorská doba. Společnost a kultura manýrismu*, Praha 1983; K. VOCELKA, *Rudolf II.*; H. SCHNEE, *Die Hoffinanz und der moderne Staat VI*, Berlin 1957-1967.

Mezi osoby, které – i když často víceméně z pozadí – ovlivňovaly dění své doby, patří i někteří méně urození jedinci z okolí císaře Rudolfa II. V habsburském dvorském řádu, který byl vydán roku 1576, je zmiňována i skupina služebníků, jež se starali o osobní obsluhu panovníka. Jejich počet se za Rudolfovy vlády zvýšil (v roce 1612 tvořilo jeho osobní komoru 112 osob), přičemž hlavní roli v tomto mikrosvětě tvořila osoba vrchního komorníka (komorního služebníka).¹⁰ Tento úředník pobýval neustále v bezprostřední blízkosti panovníka a nepřekvapí proto, že mohl mít (a měl) na jeho osobu značný vliv. Jeho vliv výrazně vzrostl po roce 1600, kdy Rudolf II. vyhnal od dvora ministry Rumpfa a Trautsona. Tehdy zastával úřad vrchního komorníka Jeroným Makovský z Makové, který do úřadu nastoupil po odchodu staříčského Hanse Poppa.¹¹ Popp byl zřejmě prvním z řady vlivných císařových služebníků, který si získal více Rudolfovy důvěry než většina jeho ministrů a bez ohledu na své skutečné povinnosti mohl zasahovat i do důležitých státně-politických záležitostí a vystupovat tak de facto jako císařův osobní tajemník. K neobyčejnému nárůstu vlivu vrchního komorníka ale došlo až za Makovského éry, kdy se výrazně zhoršila císařova duševní choroba. Z tohoto důvodu byl rok 1600 zlomovým okamžikem. Francouzský diplomat Pierre Bergeron si Rudolfova

---

¹⁰ K osobám Jeronýma Makovského, Filipa Langa a Kašpara Ruckého: V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 86-93; J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský z Makové, nejvyšší komorník Rudolfa II.*, Sborník historický 2, 1884, s. 231-239; J. JANÁČEK, *Rudolf II.*; F. HURTER, *Philipp Lang, Kammerdiener Kaiser Rudolf II.*, Schaffhausen 1851; B. KLEIN, *Levi von Bonn alias Löb Kraus und die Juden im Alten Reich. Auf den Spuren eines Verrats mit weitreichenden Folgen* (Dissertation), Duisburg 1998; dále V. BŮŽEK, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, in: P. Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 213-225; V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 64-66, 336-337; K. MALÝ, *Trestní právo v Čechách v 15. – 16. století*, Praha 1989; J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové – velmoži české renesance*, Praha 1989; A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království Českého IV*, Praha 1996, s. 297.

¹¹ Hans Popp je mezi komorníky uveden naposled v roce 1589, nicméně následující seznam služebníků pochází až z roku 1601.

podivínského chování povšiml a uvedl to i ve své zprávě o návštěvě Čech. „V úterý 18. července jsme se dozvěděli o samotné povaze císaře. Má k němu přístup jen šest komorníků a šest šlechtických dvořanů, kteří mu slouží každý vždy po třech dnech.“¹² Jeho výpověď je důvěryhodným svědectvím o změnách panovníkově duševního stavu a možného vlivu této skupiny na jeho jednání.¹³

Právě Jeroným Makovský se jako první vrchní komorník těšil téměř neomezené panovníkově důvěře, která mu otevírala dveře mezi nejvlivnější osoby monarchie. Díky tomu mohl zasahovat do nejdůležitějších a nejtajnějších státních záležitostí. Na těchto jednáních, ke kterým doprovázel císaře, získával mimořádně cenné informace, které často využíval nejen ke svému osobnímu prospěchu, ale také ve prospěch evangelické strany. Český bratr Jeroným Makovský totiž udržoval velmi úzký vztah s rožmberským velmožem Petrem Vokem a je možné, že jejich schůzky nesloužily jen k běžným zdvořilostním návštěvám. Rudolfova podpora pomohla jak jemu, tak i jeho nástupci k sociálnímu vzestupu, kterým rozumíme nejen zisk nemalého jmění, ale také – v případě Poppa, Makovského a Langa – přijetí do českého rytířského stavu.¹⁴ Mimořádná moc těchto povýšenců ale byla trnem v oku dalším osobám u císařského dvora, které významným způsobem přispěly k jejich pádu i společenské degradaci, jež vyvrcholila uvězněním a ztrátou šlechtického titulu. Nevraživost, závist a pohrdání navíc vládlo i mezi komorníky samými, takže se pád v nemilost zdál být jen otázkou času. Makovského a Langův nástupce Kašpar Rucký¹⁵ sice jejich moci nedosáhl, přesto se však přidal k nastolenému kurzu a svůj úřad se snažil využít hlavně k osobnímu obohacování. Taktéž obratně manipuloval s císařem a po jeho smrti se mu dostalo stejné „odměny“ jako jeho

---

¹² E. FUČÍKOVÁ, *Tři francouzští kavalíři*, s. 46.

¹³ V té době patřil mezi komorní služebníky např. i Maxmilián Berchtold ze Saxengenu, který byl v roce 1589 taktéž přijat do rytířského stavu.

¹⁴ Do rytířského stavu byli přijati i mnozí další komorníci. Více v další kapitole.

¹⁵ V pramenech většinou jako Rucký z Rudz, Rucký z Rudče, Rutzki von Rutz. S ohledem na jeho původ se jako nesprávnější varianta jeví Rucký z Rudz.

předchůdcům. Poněvadž došlo k jeho zatčení ihned po smrti Rudolfa II. a nikdy proti němu nebylo vzneseno žádné obvinění, lze se domnívat, že se jednalo pravděpodobně o preventivní opatření ze strany příznivců císaře Matyáše.¹⁶

Cílem diplomové práce je na příkladu tří vrchních komorníků císaře Rudolfa II. (Jeronýma Makovského z Makové, Filipa Langa z Langenfelsu a Kašpara Ruckého z Rudz) postihnout význam tohoto úřadu, sledovat jeho proměny ve zkoumaném časovém horizontu let 1576 až 1612 i postoj dvorského mikrosvěta k těmto nejbližším císařovým služebníkům. Další částí práce je biografie zmíněných komorníků a sledování jejich majetkového i osobního vzestupu, stejně jako společenského a ekonomického pádu. Stranou nemohou zůstat okolnosti jejich cesty k moci – klientelismus a úvěrové podnikání zaměřené na přední, toho času většinou zadlužené, velmože. Autorovi této práce jde jak o analytické vykreslení myšlenkového světa těchto „neurozených“, tak i o rozkrytí sociální sítě a vazeb, které se kolem této specifické skupiny dvorských služebníků na císařském dvoře utvářely.

Archivní výzkum v sobě z počátku zahrnoval studium materiálů, které by mohly pomoci sestavit biografie zmíněných osob. Zde byly získány základní poznatky o jejich životech a majetkovém zázemí. Poté navazoval soustavný výzkum zaměřený právě na okolí, v němž se vrchní komorník pohyboval. Z výše popsaných důvodů byl bezpočet osob, které potřebovaly Makovského, Langovu či Ruckého náklonnost. Z tohoto „využívání situace“ také plynuly do jejich kapes největší finanční i materiální dary. Nicméně otázka zní: Jaké byly vztahy a provázanosti mezi jednotlivými komorníky a jinými služebníky, kteří mezi sebou sváděli takřka otevřený mocenský boj? Do jaké míry bylo přijímání úplatků mlčky tolerováno jako nutné zlo a kdy už překročilo onu únosnou mez a vedlo ke společenskému zostuzení?

---

¹⁶ Rudolf II. zemřel 20. ledna 1612. Kašpar Rucký byl spolu s několika dalšími služebníky zatčen počátkem února.

Základními prameny ke studiu této problematiky jsou materiály uložené v Národním archivu, konkrétně ve sbírce Stará manipulace,¹⁷ fondech Desky zemské,¹⁸ Reversy k zemi¹⁹ a Salbuchy.²⁰ Zde se dochovaly materiály úřední i osobní provenience, ze kterých je možné rekonstruovat majetkové zázemí a úvěrové podnikání komorních služebníků. Tyto informace navíc pomáhají podkryt dosud skryté detaily života sledovaných osob. Nejčennější informace ovšem skýtají fondy uložené v Österreichisches Staatsarchiv ve Vídni, konkrétně ve Finanz- und Hofkammerarchiv a Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Největší důraz byl kladen na tzv. Lang-Akten, ve kterých se dochovalo nepřehledné množství pramenů, vztahujících se přímo ke zkoumaným osobám a sledovanému období. Jejich důležitou součástí tvoří sbírka osobní korespondence Filipa Langa, jež obsahuje přes patnáct set dopisů.

Z vydaných pramenů byly použity hlavně seznamy rudolfínských dvořanů a dvorských úředníků, které edičně zpřístupnila Jaroslava Hausenblasová.²¹ Právě tyto seznamy poskytují detailní informace o komplikovaném složení dvorských úřadů a jejich proměnách ve sledovaném období. Bylo z nich tedy možno rekonstruovat nejen personální obsazení panovníkovy osobní komory, ale i strukturu císařského dvora. Taktéž lze nalézt drobné zprávy i v egogramenech,

---

¹⁷ NA Praha, Stará manipulace (dále SM), sign. H 36; J 21; L 130; M 51; R 133.

¹⁸ TAMTÉŽ, DZV 128; 130; 131; 132; 133.; TAMTÉŽ, DZSt. 49; 51; 52.

¹⁹ TAMTÉŽ, Archiv českých stavů (dále AČS), Reversy k zemi 114; 116; 131; 209; 226; 253.

²⁰ TAMTÉŽ, Salbuchy, Sal 12a; 285. Odtud byl rekonstruován erb Jeronýma Makovského.

²¹ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. /Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612/*, Fontes historiae artium IX, Praha 2002; TÁŽ, *Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584 a 1598*, *Paginae historiae* 4, 1996, s. 39-151. Dále např. J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985; A. REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, I-II*, Praha 1878-1880; F. MENČÍK (ed.), *Řehoře Smrčky Letopisy města Soběslavě*, Muzejní sborník 4, 1904; M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfínského dvořana Adama mladšího z Valdštejna*, Praha 1997.

jmenovitě v deníku Adama mladšího z Valdštejna,²² soudobého aristokrata a nejvyššího purkrabího.²³ V jeho velmi strohých zápiskách, které mu umožňovaly předtištěné kalendáře, je zachyceno šestnáct let jeho života s mezerami od února 1602 do prosince 1633. Literárně i faktograficky poněkud omezený počín tohoto významného velmože bohužel nepodává nikterak podrobnější líčení událostí, které se ho přímo dotýkaly. Jeho komentář k sebevraždě Kašpara Ruckého z desátého února roku 1612 se omezil na pouhé konstatování „*Ruckej se oběsil.*“²⁴ Nedá se s jistotou tvrdit, že by mu tyto události byly lhostejné, protože jako vysoce postaveného aristokrata, který zažil Makovského uvěznění i skandální vyšetřování Langa, musel na tyto změny nějakým způsobem reagovat. Jeho ostatní zápisky totiž nejsou o nic podrobnější. V podstatě se z jeho líčení dozvídáme, koho navštívil a u koho jedl. A právě tyto konkrétní doklady poskytují důkazy o provázanosti nejvyšších elit s nízce urozenými, nicméně mocnými postavami rudolfínské Prahy.

Taktéž bylo nutné sjednotit pravidla transkripce či transliterace, které byly pro tuto práci použity; tedy shrnout základní zásady, podle nichž byly nevydané prameny do této práce transkribovány či transliterovány.²⁵ Modernizace ortografie pramenů v českém jazyce vedla zejména ke sjednocení a přizpůsobení psaní i/y a s/z současným pravidlům, zjednodušení skupin vokálů a konsonantů a odstranění spřežek.²⁶ Naopak ponechána byla většina archaických výrazů a

---

²² M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA, *Deník*.

²³ Adam mladší z Valdštejna zastával nejprve úřad nejvyššího dvorského štolmistra, nejvyššího sudí a nejvyššího hofmistra.

²⁴ M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 192.

²⁵ K tomuto J. ŠEBÁNEK, *Základy pomocných věd historických I. Latinská paleografie*, Praha 1966, s. 55-57; J. KAŠPAR, *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*, Praha 1975, s. 149.153; J. SCHULTZE, *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neuen deutschen Geschichte*, *Blätter für deutsche Landesgeschichte* 98, 1962, s. 1-11. Pro tuto práci posloužily zásady užití v J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy II.*, s. 674-677.

²⁶ Czieský na český, manzielkau na manželkou, beyti na býti.

stylistických obrátů.²⁷ V pramenech v německém jazyce byl kladen co největší důraz na autentičnost, nicméně bylo taktéž nutné podrobit text pro větší srozumitelnost úpravám.²⁸ Při transkripci osobních jmen bylo užito ustálené normy, použité již ve výše citovaných dílech. Tam, kde bylo zajímavé ponechat původní výraz, je v kulaté závorce () uveden dnešní způsob psaní daného osobního jména. Zřídka bylo nutné sáhnout k doplnění výrazů tam, kde by byla narušena srozumitelnost. Zde byly na doplnění užity hranaté závorky [ ]. Součástí diplomové práce jsou i rekonstrukce původních erbů Jeronýma Makovského, Filipa Langa a Kašpara Ruckého, které byly získány z nobilitačních listin a pečetí dotyčných osob. Za výtvarné zhotovení bych rád poděkoval PhDr. Michalu Fialovi z Archivu hlavního města Prahy.

---

²⁷ Nicméně sloveso *sem* bylo nahrazeno dnešním *jsem*.

²⁸ Tam, kde byla porušena srozumitelnost, bylo nutné provést drobné úpravy; většinou se jednalo o vynechání nadbytečných konsonantů. Jinak byla snaha ponechat text v co možná nejpůvodnějším stavu.

Osobní komora. Funkční vymezení jednotlivých služebníků, jejich společenské postavení u dvora, práva a povinnosti, platy a klientské vazby. Možnosti sociálního vzestupu císařských služebníků

Funkční vymezení císařského dvora raného novověku se dá shrnout do tří hlavních bodů, které měl jako politický a správní orgán plnit. V první řadě zajišťoval politicko-správní funkci státu, dále reprezentační a obslužnou. Status císařského dvora byl pevně zakotven v habsburském dvorském řádu, kde se nalézaly i přesné instrukce pro jednotlivé dvorské hodnostáře s přesně vymezenými povinnostmi a také s nároky na plat a jiné odměny.²⁹ Nejdůležitější skupinou byli úředníci dvorských ústředních úřadů se svým administrativním personálem.³⁰ Do této skupiny spadali členové tajné rady, dvorské rady, dvorské komory a po polovině 16. století i členové dvorské válečné rady. Těmto hodnostářům náležely za jejich službu vysoké platy a spolu s nimi užívali i tituly radů. Není pravda, že by přístup mezi dvorskou byrokracií měli jen urození aristokraté. Mezi mnohými úředníky lze nalézt i větší podíl vzdělaného měšťanstva. Jednalo se hlavně o úředníky říšské dvorské kanceláře, kancelářů českého a uherského státu i kancelářů jednotlivých ústředních úřadů monarchie. Roku 1576 bylo na pozicích kancelářského personálu zaměstnáno 79 lidí,³¹ od kancléřů po písaře, kteří většinou jen mechanicky opisovali úřední písemnosti. Zatímco kancléři byli do úřadu jmenováni samotným panovníkem na základě svého společenského a politického postavení, nižší úředníci byli vybíráni podle svých profesních

---

²⁹ K tomuto více J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 52-125; F. MENČÍK, *Beiträge zur Geschichte des kaiserlichen Hofämter*, Wien 1899; J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 222-254. Tematicky se této problematice věnuje V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Opera historica* 7.

³⁰ Poznatky a přehledy literatury podrobně shrnul V. BŮŽEK, *Šlechta raného novověku*, s. 5-28.

³¹ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 131.

zkušeností a prokázaných dovedností. Základní systém ústředních dvorských úřadů se od vydání prvního dvorského řádu takřka nezměnil.³² To, co se v průběhu existence habsburského dvora měnilo, byla kompetence jednotlivých úřadů, což mělo za následek vydatný nárůst byrokratického aparátu císařství. V roce 1612 činil celkový počet nižších úředníků zaměstnaných v kancelářích již 145 osob. Během těchto 36 let narostl úřednický aparát asi o 83,5 %. Mnohem nápadněji se ale zvýšily platy na jejich vydržování. V roce 1612 byla císařská pokladna zatížena sumou 44 766 zlatých.³³

Další skupinou byli členové císařovy osobní stráže. Tu tvořilo 102 jízdních harcířů a 103 pěších trabantů. Tento stav se v průběhu Rudolfovy vlády neměnil. Dokonce i platy zůstávaly až na výjimky stejné.³⁴ Podstatněji se však navýšily výdaje na platy hejtmanů velících oběma oddílům.³⁵ Vojáci u císařského dvora měli vyšší platy než vojáci řadových jednotek a pobírali i některé další výhody. Jejich hlavním úkolem byla samozřejmě císařova ochrana. Také se ale podíleli na reprezentaci v podobě různých čestných stráží, hlídek; plnili i funkce poslů, takže dvůr logicky dbal o jejich řádné materiální zajištění. V roce 1612 činily náklady na vydržování osobní stráže 28 568 zl.

Mezi císařskými služebníky se objevila i početná skupina čestných hodnostářů. Jejich služba byla sice považována částečně za dobrovolnou, nicméně se objevila v celkových nákladech dvora velmi podstatnou sumou. Zde si lze všimnout doznívání středověké tradice čestných služeb v panovníkově osobní družině. Jednalo se o čestné služby komorníků, číšníků, jídlonošů, truksasů, kráječů a podobně,³⁶ kteří doprovázeli

---

³² Vydán králem Ferdinandem I. k 1. lednu roku 1527.

³³ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 172-179.

³⁴ Harcíř bral 12 zl., trabant 8 zl. měsíčně.

³⁵ Plat vzrostl z 600 zl. na 2 000 zl. ročně.

³⁶ J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 224, řadí do této skupiny hodnostářů i velmože Adama II. z Hradce, Jaroslava Smiřického, Jiřího Bořitu z Martinic a mnohé další. Podle zjištěných skutečností patřily tyto hodnosti, které zmínění velmoži zastávali, do císařovi *Leibkammer*. Proto jsou Janáčkovy závěry v mnohdy nepřesné a méně spolehlivé.

panovníka a jeho hosty při projížďkách, honech, slavnostech, kde je obsluhovali při hodovní tabuli. Tato místa, která přitahovala hlavně mladé šlechtice, byla právě pro svůj formální a reprezentativní ráz vyhrazena aristokracii. Platy nebyly nikterak vysoké, nicméně služba znamenala mnohdy významný odrazový můstek v kariéře mladých velmožů. V roce 1576 obsluhovalo Rudolfa u císařské tabule celkem 57 čestných dvořanů.³⁷ Do roku 1612 se jejich počet navýšil na 140 osob.³⁸ Nárůst činil tedy 145,6 %.³⁹ Roku 1612 dosáhlo finanční zatížení pokladny na udržování této reprezentativní složky hodnostářů sumy 54 360 zl. ročně.⁴⁰

Nejzajímavější a nejméně prozkoumanou se jeví poslední skupina dvořanů, do níž se dají zahrnout ti služebníci, jejichž povinností bylo pečovat o císařovo blaho a jeho potřeby. Jednalo se hlavně o služebníky v císařově kuchyni, odkud dostávali stravu ostatní zaměstnanci dvora.⁴¹ Jejich počet se mezi roky 1576-1612 pohyboval mezi 34-44.⁴² Do této skupiny lze zahrnout i řemeslníky nejrůznějších profesí, kteří pracovali výhradně pro císařský dvůr.⁴³ Bylo by chybou myslet si, že tyto řemeslníci byli výhradními dodavateli výrobků, jak by mohl evokovat výčet řemesel. Ve skutečnosti se dá říci, že se spíše starali o údržbu inventáře, neboť většina profesí byla zastoupena pouze jedním řemeslníkem.⁴⁴ Do této velmi nesourodé skupiny dvořanů byla včleněna i malá skupina

---

³⁷ Srov. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 224 uvádí 87 dvořanů. Zde se projevilo nesprávné zařazení některých hodností, které spadaly do osobní komory panovníka.

³⁸ Srov. TAMTÉŽ. Janáček k roku 1612 uvádí 242 osob.

³⁹ TAMTÉŽ. Tyto odlišné údaje se projeví na rozdílném procentuálním výsledku navýšení (164 %).

⁴⁰ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 172-179.

⁴¹ Ve výčtu hodností se objevili mistři kuchaři, kuchtíci, sklepníci, paštikáři, cukráři, pekaři atd.

⁴² V roce 1612 bylo v císařské kuchyni evidováno 34 osob.

⁴³ Zlatníci, kožišníci, puškaři, platněři, krejčí, hodináři, truhláři, čalouníci, ševci, kováři a mnozí jiní.

⁴⁴ Roku 1576 se v dvorském řádů uvádí i dva portrétisté (Giuseppe Arcimboldo, Antonio Abondio) a dva lékaři (Rempert Dodoneus, Hippolytus Guarinoni).

služebníků, kteří se starali o osobní obsluhu panovníka. Již Ferdinand I. tuto skupinu výrazně odlišil od ostatního dvorského služebnictva a označil ji za svoji *Leibkammer*.⁴⁵ V průběhu vlády Rudolfa II. došlo ale k začlenění této skupiny do struktury dvora, čímž samotná *Leibkammer* ztratila svoji výlučnost. Tato skutečnost se projevila mimo jiné v zařazení hodností vrchního komorníka a komorníka právě do této skupiny služebníků.⁴⁶ Původně patřilo do této skupiny 17 až 18 lidí. Tento počet se ale během vlády Rudolfa II. nepodařilo udržet.⁴⁷ Celkové finanční náklady císařského dvora se na sklonku vlády Rudolfa II. vyšplhaly na 316 035 zlatých.⁴⁸ Tato částka však v sobě nezahrnovala některé další výdaje, které bylo nutné taktéž hradit.⁴⁹

Tabulka 1: Počet dvořanů u dvora Rudolfa II. mezi roky 1576-1612⁵⁰

1576	1580	1584	1589	1601	1612
692	728	727	768	912	1073

⁴⁵ Osobní komora.

⁴⁶ Ve dvorském řádu z roku 1576 jsou tyto hodnosti uváděny jako Oberstkämmerer (vrchní komorník) a Kämmerer (komorník) a jsou již součástí *Leibkammer*. Podle instrukcí z roku 1562 měl být nejvyšší komorník v neustálé císařově blízkosti a zajišťovat mu vše potřebné k jeho osobním požadavkům. Pouze komorník (Kämmerer) a jeden komorní služebník (Kammerdiener) měli přístup do jeho ložnice ve dne i v noci. Vzhledem k tomu, že bývali často svědky důvěrných panovníkových jednání, byli proto logicky vázání mlčenlivostí. Více F. MENČÍK, *Beiträge*, s. 71-77.

⁴⁷ K tomuto více J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 226.

⁴⁸ V roce 1576 činily náklady 156 290 zl. J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof*, s. 179. Srov. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 226-227. Velikým zatížením byl i personální nárůst skupiny dvořanů, označované jako *Hofdiener*. V roce 1576 bylo mezi těmito služebníky evidováno 33 osob. Do roku 1612 se jejich počet rozrostl na úctyhodných 131 osob (Nárůst byl 297%).

⁴⁹ Např. náklady na stravu a některé další naturální požitky dvořanů. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 227.

⁵⁰ Z uvedené tabulky vyplývá, že počet služebníků se od roku 1576 zvýšil o 54,9%. Údaje byly získány z J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof*.

Nad sociálně nesourodou skupinou dvořanů, kteří pečovali o panovnickou potřebu, stál vrchní komorník (*Oberstkämmerer*).⁵¹ Tato funkce patřila, co se důležitosti týče, mezi nejvýznamnější a byla bez výjimky obsazovaná šlechtici.⁵² Tomu odpovídalo i platové ohodnocení nejvyššího komorníka, které v porovnání s ostatními služebníky osobní komory bylo jednoznačně nejvyšší. V roce 1576 pobíral 960 zl. ročně. V průběhu vlády Rudolfa II. ale došlo k výraznému nárůstu. V roce 1612 dosahoval roční příjem plynoucí z této funkce 1 750 zl. Vrchní komorník plnil roli i jakéhosi rádce a strážce císařova soukromí. Panovník se s ním mnohdy radil o svých záměrech, a tak není divu, že Rudolf po svém nástupu jmenoval do této funkce svého přítele Wolfganga Rumpfa. Dalším podstatným úkolem bylo spravování inventáře císařských komor. Proto Rumpf odpovídal nejen za evidenci nábytku, nádobí, příborů, ale také za nákupy cenných uměleckých předmětů.⁵³

Nikterak špatně na tom nebyli ani další služebníci z řad urozených rodů, kteří jsou v pramenech označováni jako komorníci (*Kämmerer*).⁵⁴ Jejich počet během Rudolfovy vlády silně narůstal. V roce 1576 měl nejvyšší komorník k dispozici 11 komorníků, kteří byli z větší části

---

⁵¹ V německých pramenech se rozlišují následující výrazy: *Oberstkämmerer*, *Kämmerer*, *oberster Kammerdiener* a *Kammerdiener*. Čeština bohužel všechny tyto funkce sémanticky zúžuje pod označení *vrchní komorník* a *komorník* (*komorní služebník*). Podrobný výklad k osobě vrchního komorníka J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof*, s. 96.

⁵² Tuto funkci zastávali od roku 1576 Wolfgang Rumpf, Vilém Slavata, Peter von Mollart a Oldřich Desiderius Pruskovský.

⁵³ Rudolfova sběratelská vášeň je dobře známa. Vrchní komorník (*Oberstkämmerer*) mu zajišťoval i nákupy uměleckých předmětů a dohlížel na to, aby se někdo při těchto transakcích nepokusil panovníka okrást.

⁵⁴ Jako český ekvivalent se užívá označení *komorník*. Z pramenů vyplývá, že tehdejší lidé přesně chápali sémantickou diferenciaci jednotlivých pojmů. Ve velkém množství českých písemných konceptů Jeronýma Makovského bylo často užívané označení *komorník* ve většině případů nahrazeno přesnějším *komorní služebník*, které se objevilo ve finální verzi.

vybírání z řad urozených šlechticů evropských rodů.⁵⁵ Do roku 1612 se tato skupina dvořanů rozrostla více než na trojnásobek.⁵⁶ Plat, který komorníci u dvora pobírali, byl však nízký na to, aby šlechticům zajistil jejich živobytí,⁵⁷ a tak se mnohdy stávalo, že u dvora moc nepobývali.⁵⁸

Skupina služebníků, která se stala pro tuto práci nejzajímavější a soustředil se na ni badatelský výzkum, byla v pramenech označovaná výrazem *Kammerdiener*.⁵⁹ Tito níže postavení dvořané zajišťovali přímo osobní péči o panovníka.⁶⁰ Platy jednotlivých služebníků byly velmi rozdílné. Nejlépe na tom byli lékaři. V roce 1612 dosáhly náklady na vydržování sedmi lékařů 5 580 zl. Průměrný náklad na jednoho lékaře tedy činil 840 zl. ročně. Celkový nárůst finančních prostředků k zajištění celé *Leibkammer* Rudolfa II. činil v roce 1612 neuvěřitelných 245,9 % oproti roku 1576, kdy tato skupina služebníků stála ročně dvorskou pokladnu 11 546 zl. V roce 1612 bylo nutné počítat se závratnou sumou 39 940 zl.⁶¹ Co ovšem způsobilo tak markantní nárůst? Největší částku tvořily náklady na platy samotných komorníků,⁶² jež se postupně zvýšily

---

⁵⁵ Byli mezi nimi např. Lodovico Colloredo, Adam z Valdštejna, Adam z Hradce, Kryštof Popel z Lobkovic, Heinrich Julius z Braunschweigu, Wolf z Vřesovic, Alonso de Arcilla a mnoho dalších.

⁵⁶ V roce 1612 bylo evidováno 39 komorníků.

⁵⁷ *Kämmerer* pobíral okolo 400 zl. ročně.

⁵⁸ Jejich přítomnost u dvora se dá označit spíše za formální. K tomuto více F. MENČÍK, *Beiträge*, s. 26.

⁵⁹ Český komorník, přesněji komorní služebník.

⁶⁰ Podle instrukcí Maxmiliána II. z roku 1574 zajišťovali tyto činnosti čtyři komorní služebníci, dva lazebníci, dva garderobové, jeden kvartýrmistr a jeden císařský topič. Dále zde byly zastoupeny profese jako antikváři, portrétisté, zlatníci, mědirytcí, sochaři, hodináři, lékaři a mnoho dalších. Každou profesi vykonával většinou jen jeden služebník. Výjimku tvořili tělesní lékaři. Se zhoršující se Rudolfovou chorobou se jejich počet navýšil ze dvou na sedm. V *Leibkammer* se objevily i zástupkyně ženského pohlaví, které pracovaly jako pradelny, švadleny a jako různé pomocnice. Jejich počet byl ovšem zanedbatelný.

⁶¹ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 178. Roku 1612 činil procentuální nárůst personálu císařské *Leibkammer* 155, 8 % (ve srovnání s rokem 1576). TAMTÉŽ, s. 131.

⁶² *Kämmerer*.

až na 18 720 zl.⁶³ Nemalé zatížení pokladny způsobilo i přijímání nových služebníků z řad řemeslníků a uměleckých profesí, kteří se starali o inventář císařských komnat. Jednou z mála skupin, jejíž platy zůstaly konstantní, byla skupina komorních služebníků.⁶⁴ Roční náklady na jejich platy představovaly pro císařskou pokladnu (mezi lety 1576 a 1612) konstantní sumu 1 440 zl. Taktéž i jejich počet nezaznamenal mezi těmito roky vzestupnou tendenci. Fixní plat císařského komorního služebníka byl 20 zl. měsíčně a po celou dobu Rudolfovy vlády se nezměnil. Komorníci se jako ostatní dvořané na panovníkův účet stravovali u dvorské tabule.⁶⁵ Celkové náklady na platy pro služebníky v Rudolfově osobní komoře se do roku 1612 zvýšily na 39 940 zl.⁶⁶

Tabulka 2: Počet komorních služebníků ve sledovaném období.

1576	1580	1584	1589	1601	1612
6	4	4	4	7	7

Sociální skladba císařských komorníků se ve zkoumaném období 1576 -1612 jeví velmi zajímavou. Vzhledem k tomu, že z definice tohoto úřadu se nejednalo o nijak významnou službu, vstupovali do ní méně urození jedinci, kteří se ji právě mnohdy snažili využít ke svému společenskému růstu. Tomu napomohl samotný charakter úřadu, velmi komplikovaná osobnost Rudolfa II. a touha po moci samotných komorních služebníků.⁶⁷ Působení těchto několika faktorů udělalo

⁶³ V roce 1576 bylo u dvora evidováno jedenáct komorníků, na které bylo nutné vynaložit 4 320 zl. Do roku 1612 se jejich počet rozrostl na 39.

⁶⁴ Kammerdiener.

⁶⁵ „Uund ain jeder dieser camerdienner hat auf sich unnd ainen pueben die speiß zu hof an der tafel, so inen gehalten würdt“. J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 402.

⁶⁶ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 178. Na počátku Rudolfovy vlády byla pokladna zatížena sumou 11 546 zl. Leibkammer měla roku 1612 sto deset členů.

⁶⁷ K rozdělení dvorských hodnostářů např. V. BŮŽEK, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí (Domácnosti rytířů, měšťanů a církevních hodnostářů v rožmberských službách)*, Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, České Budějovice 1993 (=Opera historica 3), s. 287-313; TÝŽ, *Klientela*; TÝŽ, *Aristokratický*

z prostého komorníka, který se měl kupříkladu starat o to, aby měl císař vždy připravené šaty, jednu z nejmocnějších osob předbělohorských Čech. Soustavným působením na osobu panovníka tak vznikala nebezpečná vazba patron – klient, kdy se klient snažil vybudovat svůj vlastní patronát.⁶⁸

Tito služebníci pak bývali až velmi často přijímáni do rytířského stavu. Sám císař se nezřídka o povyšování svých oblíbenců sám zasazoval. Byli do něj například přijati tři sekretáři z české kanceláře: Mikuláš Walter z Waltersperku,⁶⁹ Jan Müllner z Mühlhausen⁷⁰ a Jan Oršinovský z Fürstenfeldu,⁷¹ lékaři Pavel Zikmund z Grynova⁷² a Moryc Stromair z Eberau⁷³ a mnoho dalších. I mezi císařskými komorníky docházelo nezvykle často k nobilitacím. V roce 1584 vykonávali komornickou službu Jeroným z Kaprýn,⁷⁴ Kašpar Bernaur z Felburku,⁷⁵

---

dvůr a rezidenční město (Český Krumlov mezi 16. až 18. stoletím), in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600 - 1750)*, České Budějovice 1996 (=Opera historica 5), s. 365-397; J. HRDLIČKA, *Rezidenční město a panská kuchyně. Podíl jindřichohradeckých měšťanů, ostatních obyvatel a panských služebníků na zásobování předbělohorského dvora pánů z Hradce potravinami*, JSH 64, 1995, s. 84-112; TÝŽ, *Adam II. z Hradce a jeho dvůr*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (=Opera historica 6), s. 127-144; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA, *Dvory*; J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof*; TÁŽ, *Seznamy dvořanů*; TÁŽ, *Die „Höflinge“ des Kaisers Rudolf II. – Beitrag zur Begriffsbestimmung*, in: L. KONEČNÝ – B. BUKOVINSKÁ – I. MUCHKA (edd.), *Rudolf II. Prag and the World*, Praha 1998, s. 239-243.

⁶⁸ K této problematice V. BŮŽEK, *Klientela*.

⁶⁹ Nobilitace sestaveny dle V. KLECANDA, *Přijímání*. Přijat byl roku 1556. NA Praha, DZV 12, fol. F 17.

⁷⁰ Přijat 1554. TAMTÉŽ, DZV 27, fol. D 27'.

⁷¹ Přijat 1619. TAMTÉŽ, DZV 139, fol. O 12'.

⁷² Přijat 1595. TAMTÉŽ, DZV 27, fol. O 28'.

⁷³ Přijat 1595. TAMTÉŽ, fol. P5'.

⁷⁴ Přijat 26. února 1590. TAMTÉŽ, DZSt 48, fol. D 3. Jeroným se osobně přiznal 10. dubna téhož roku. TAMTÉŽ, DZV 25, fol. G 10'.

⁷⁵ Přijat 1. února 1588. TAMTÉŽ, DZSt 47, fol. N 19. U desek se přiznal 7. dubna. NA Praha, DZV 24, fol. C 22.

Hans Popp na Kynšperku a Šenpachu⁷⁶ a Porphirius Bosso.⁷⁷ Všichni tito komorníci byli za „své věrné služby“ přijati do českého rytířského stavu.⁷⁸ Vzhledem k tomu, že se jednalo (vyjma Poppa) o cizince, museli před samotným přiznáním u desek zemských položit tzv. reversy k zemi.⁷⁹ Tímto slavnostním prohlášením byla dotyčná osoba přijata za obyvatele českého království a zavázala se ke koupi statku na jeho území. Tento dokument měl ustálenou formu i obsah, byl vystaven na pergamenu a musel být opatřen pečeti žadatele.⁸⁰ Podle zřízení zemského nesměl cizinec zakupovat statky na území českého království, aniž by byl přijat za obyvatele. Tato podmínka ale byla často obcházena. Kromě šlechty si s královskou relací mohli vkládat své majetky do desek zemských i měšťané královských měst. Obyvatelé Prahy a Kutné Hory mohli činit zápisy do desek i bez královské relace. Vzhledem k tomu, že se cizozemec mohl v Čechách usadit jako pražský či jiný měšťan, znamenalo toto privilegium pro mnohé nově příchozí rody možnost, jak obejít zemská zřízení a pohodlně se dostat k držbě statku na území českého království.⁸¹

Pronikání komorníků mezi rytíře výše zmíněnými přijetími zdaleka nekončilo. Stejně jako předchozí služebníci byli do českého

---

⁷⁶ Přijat 31. března 1599. TAMTÉŽ, DZSt 49, fol. O 20. Hans Popp se kvůli svému pokročilému věku osobně nepřiznal.

⁷⁷ Porphirius Bosso byl přijat 14. ledna 1585. TAMTÉŽ, DZSt 47, fol. G 7. Přiznal se 5. dubna 1586. TAMTÉŽ, DZV 23, fol. E 10⁷.

⁷⁸ K nobilitacím více V. KLECANDA, *Přijímání; Týž, Zakupování cizozemců v Čechách bez práva obyvatelského. Příspěvek k dějinám inkolátu před obnoveným zřízením zemským*, Praha 1926.

⁷⁹ Jeroným z Kaprýn tak učinil 30. března roku 1590. NA Praha, AČS, Reversy k zemi, 131, 1590, III.30. Kašpar Bernaur z Felburku položil revers 6. dubna 1588. TAMTÉŽ, 116, 1588, IV.6. Porphirius Bosso 26. března 1586. TAMTÉŽ, 114, 1586, III.26.

⁸⁰ K tomuto více např. V. KLECANDA, *Zakupování*.

⁸¹ K těmto případům také často docházelo. Více TAMTÉŽ, s. 11-18.

rytířského stavu přijati i Maxmilián Perchtold ze Saxengenu,⁸² Jeroným Makovský z Makové,⁸³ Philipp Lang z Langenfelsu⁸⁴ a Hans Zeller von Rosenthal.⁸⁵

Tabulka 3 – Seznamy komorníků k evidovaným rokům⁸⁶

1576	1580	1584
Francius z Kaprýn Hans Berchtoldt Jeroným z Kaprýn Kašpar Bernaur Joan Serob Hans Popp	~~Francius~~ ~~z Kaprýn~~ Jeroným z Kaprýn Kašpar Bernaur Joan Seroba Hans Popp	Jeroným z Kaprýn Kašpar Bernaur Hans Popp Porphirius Bosso ⁸⁷

1589	1601	1612
Jeroným z Kaprýn Kašpar Bernaur Hans Popp ⁸⁸	Maxmilian Perchtold ⁸⁹ Hans Nusser <i>Georg Schwab</i> ⁹⁰	Maxmilian Perchtold Christoph Ranfft Hans Zeller Hans Jacob König

⁸² Přijat 1598. NA Praha, DZSt 49, fol. M 24'. Revers k zemi položil 7. srpna téhož roku (TAMTÉŽ, AČS, Reversy k zemi, 179, 1598, VIII.7.) a u desek se přiznal o sedm dní později (TAMTÉŽ, DZV 128, fol. L 15').

⁸³ Přijat byl 17. dubna 1598 (TAMTÉŽ, DZSt 49, fol. M 27'), osobně se přiznal 5. června téhož roku (TAMTÉŽ, DZV 128, fol. K 11').

⁸⁴ Přijat 16. března 1606 (TAMTÉŽ, DZSt 51, fol. B 16'), revers k zemi položil 15. března roku 1607 (TAMTÉŽ, AČR, Reversy k zemi, 226, 1607, III.15.) a téhož dne se i přiznal u desek zemských. (TAMTÉŽ, DZV 133, fol. G 26').

⁸⁵ Přijat byl 23. května 1607 (TAMTÉŽ, DZSt 52, fol. B 16') a 28. května se pak osobně přiznal (TAMTÉŽ, DZV 133, fol. J 5'). Jeho bratr Kašpar působil jako císařský sommelier.

⁸⁶ Tyto seznamy byly zhotoveny podle J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*. Písařem přeškrtnutá jména znamenají vyřazení dotyčného z evidence.

⁸⁷ V roce 1580 byl ještě evidován jako Obergarderobier.

⁸⁸ Hans Popp na Kynšperku a Šenpachu.

⁸⁹ Mixmilian Berchtoldt von Sachsengenk.

⁹⁰ Georg Schwab byl v letech 1584 a 1589 evidován jako Obergarderobier.

Porphirius Bosso	<i>Hans Panisoth</i> <i>Jeroným Makovský</i> ⁹¹ <i>Christoph Ranfft</i> ⁹² Filip Lang ⁹³ Hans Jacob Harmb Hans Haiden Hans Zeller ⁹⁴ Hans Jacob König	Kašpar Rucký z Rudz Emanuel Fritschko Hans Marcker
---------------------	--	--

Časté nobilitace císařských služebníků nebyly v předbělohorských Čechách ničím výjimečným. K tomuto jevu docházelo s přestávkami v průběhu celého 16. a 17. století.⁹⁵ Mezi lety 1541-1620 bylo přijato do rytířského stavu přibližně 215 erbovních rodin.⁹⁶ Aby se rytíři mohli účastnit sněmů, museli se prokázat držením pozemkových statků, které byly zapsány v deskách zemských. Docházelo ovšem i k častým výjimkám.⁹⁷ Aby mohl dotyčný erbovník kupovat a prodávat statky a zápisy o tomto klást do desek zemských, musel být přijat do rytířského stavu.⁹⁸

Naproti tomu vyloučení ze stavu nebylo zdaleka tak obvyklým jevem. U žen docházelo ke ztrátě titulu v případě, kdy se šlechtična

⁹¹ Jako komorník působil od roku 1597.

⁹² Christoph Ranfft von Wiesenthal.

⁹³ Filip Lang z Langenfelsu.

⁹⁴ Hans Zeller von Rosenthal (Jan Celler z Rozentálu). Více A. SEDLÁČEK, *Hrady I*, s. 212-214.

⁹⁵ K nobilitacím na území Čech více V. KLECANDA, *Přijímání; Týž, Zakupování; J. Županič, Nová šlechta*, s. 48-56; Týž, *Praha 1648. Nobilitační privilegia pro obránce pražských měst roku 1648*, Praha 2001; P. MAŤA, *Svět*, s. 67-76. K formování šlechtických stavů více V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 43-54.

⁹⁶ V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 10.

⁹⁷ Např. byl roku 1545 přijat mezi rytíře Jiřík Labounský ze Strašína, jehož účast na sněmech můžeme doložit od roku 1553, ačkoliv pozemky zakoupil až v roce 1556.

⁹⁸ Tato podmínka neplatila pro měšťany královských měst, kteří mohli činit zápisy o nabytí statků do desek zemských. Ovšem přístup k deskám ještě neznamenal právo účastnit se sněmů. K této tématice více V. KLECANDA, *Přijímání; Týž, Zakupování*.

prováděla za příslušníka nižšího stavu. Takových případů se dá najít dostatek. Muži však mohli přijít o svůj rytířský titul pouze formálním vyloučením ze stavu, které je stejně jako přijetí zapsáno v deskách zemských. Obecné důvody souvisely takřka s kriminálními činy a přečiny proti svému stavu. Dva takové případy se odehrály mezi císařskými komorníky. Jeroným Makovský z Makové byl ze stavu vyloučen 19. února roku 1605.⁹⁹ Filipa Langa z Langenfelsu rytíři vyloučili rok po jeho uvěznění i s jeho syny Ondřejem a Ferdinandem.¹⁰⁰

Další možnosti kariérního postupu se nabízely přímo na císařském dvoře. Je zdokumentován dostatek případů, kdy komorníci zastávali i některé další hodnosti a zvyšovali svůj vliv. Tyto hodnosti se ale mnohdy neobjevovaly ve dvorském řádu. Lze je však vysledovat z korespondence zkoumaných komorníků. Zatímco Hans Popp zastával s komornictvím zároveň úřad purkrabí v Chebu a mýtný v Ipsu,¹⁰¹ Jeroným Makovský z Makové je ve většině případů v pramenech titulován jako vrchní služebník a „kvardýroba“¹⁰² jeho milosti císaře. Funkce vrchního kvardýroby byla součástí *Leibkammer* a také personálně pevně spjata s komorními služebníky, kteří za ni dostávali plat ve výši 20 zl. měsíčně.

Tabulka 4 – Personální obsazení vrchního kvardýroby (Obergarderobier)

1576	Johann de Fonte
1580	Porphirio Bosso
1584	Georg Schwab
1589	Georg Schwab
1601	Christoph Ranft, Jacob König

⁹⁹ NA Praha, DZV 132, fol. M 22. Více v kapitole o Jeronýmu Makovském.

¹⁰⁰ Vyloučen roku 5. listopadu 1609. TAMTÉŽ, DZV 134, fol. P 4'. Více v kapitole o Filipu Langovi.

¹⁰¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII*, s. 185.

¹⁰² Obergarderobier.

Nejvíce úřady ze všech komorních služebníků Rudolfa II. byl obdařen Filip Lang z Langenfelsu. Jeho titulatura je v pramenech od roku 1605 uváděna jako „*Philip Lang von Langenfels auf Oberiglingen, Röm[ischen] Ka[iserlichen] M[aies]t[ät] Rath, Anwald und Stadthauptman be[i]der Stedt Krems und Stain*“.¹⁰⁴ Lang po tomto roce zásadně neužíval titul vrchního komorníka; to ovšem byla jeho jediná funkce, kterou lze z dvorských řádů doložit. V lednu roku 1605 ho totiž Rudolf II. jmenoval svým rádcem. O tomto jmenování se dozvídáme z listu, který byl adresován dvorské kanceláři a měl Langovo povýšení připomenout. „*Den der Röm[ischen] Ka[iserlichen] M[aies]t[ät] Unsers allergnedigisten herrn wegen deroselben Bohaimischen Hof Kanzley zuerinnern, das Ir Kay[serlichen] M[aistät] dero Anwaldt und Statthauptman zu Krembs Philippen Lannge von Langenfelß In ansehung seiner Irer Kay[serlichen] M[aistät] bißher gelaißten und noch taglichs erzaigenden angenommen threuwen vleissigen sorgfaltigen und mühesamen dienst, zu dero Rath gnedigist an- und aufgenommen, derhalben würdet ermalte Bohaimische Hof Kanzley gedachtem Philipp Langen, den Raths Titel hinfürtters zugeben wissen. Decembris 1605.*“¹⁰⁵ K těmto významným funkcím získal roku 1606 ještě úřad správce vrchního lovcího. „*Philippen Lang von Langenfels etc. zu unserem Verwaltr des Obrestn Jägermaisterambt in der gnadigist angenomben, die Jägermaisterambt besoldung der gestalt bewilligt. (500 thaler jährlich) – 20. Januari 1606.*“¹⁰⁶ Císař měl ve svého rádce téměř bezmeznou důvěru. Jedině tak si lze vysvětlit takřka bleskový vzestup tohoto bývalého

¹⁰³ „*Emanuel Fritschkko neben seinem cammerdienerdienst auch oberquardaroba, vom ersten November anno 1610 monatlichen 20 fl.*“ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 403.

¹⁰⁴ Österreichisches Staatsarchiv Wien (dále OeStA Wien), Haus-, Hof- und Staatsarchiv (dále HHStA), Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 1.

¹⁰⁵ NA Praha, SM, sign. L 130, kart. 3.

¹⁰⁶ TAMTÉŽ, kart. 4.

komorníka arciknížete Ferdinanda. Kromě výše uvedených získal Lang dále úřad „*Pfleger der fürstlichen Burg in Innsbruck*“¹⁰⁷ a „*Postmeister und Zoller am Kollman*“.¹⁰⁸ Úsilí o získání významných funkcí je doloženo už za Langova předchůdce Jeronýma Makovského. Ten se snažil získat úřad podkomořího věnných měst.¹⁰⁹ Lang byl ovšem mnohem úspěšnější. Snažil se více angažovat v politických otázkách a podle některých tvrzení se dopouštěl i nejtěžších kriminálních činů.¹¹⁰ Za jeho působení získal úřad „nejoblíbenějšího“ komorního služebníka největšího vlivu. Komorník zde de facto přebíral funkci nejvyššího komorníka,¹¹¹ který působil jako císařův rádce a byl odpovědný za inventář a nákupy uměleckých předmětů. Právě nákupy pro císařovu *Kunstkammer* skýtaly možnosti osobního obohacení a různých machinací, které se daly jen těžko dokázat.¹¹²

Úřad nejvyššího lovčího připadl i Langovu nástupci Kašparovi Ruckému. Tak vyplývá z dlužního úpisu Zikmunda Matěje Vencelíka z roku 1609. V něm píše Ruckému jako „*urozenému a statečnému rytíři panu Kašparovi mladšímu Ruckému z Rudče, Jeho Milosti císařské komornímu služebníku a místodržícímu nejvyššího Jägermistrství v království českém*“.¹¹³ Za jistých okolností se lze domnívat, že i Jeroným Makovský mohl tento úřad zastávat. Nelze pro to ovšem nalézt uspokojivý písemný důkaz. Toto tvrzení se opírá jen o zmínku v deníku Adama mladšího z Valdštejna.¹¹⁴

---

¹⁰⁷ F. HURTER, *Philipp*, s. 1.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ.

¹⁰⁹ Nečestné jednání při ucházení se o tento úřad bylo i jedním z bodů obžaloby.

¹¹⁰ *Ottův slovník naučný* (dále *OSN*) XV, Praha 1900, s. 621-622.

¹¹¹ Oberstkämmerer.

¹¹² Toho využíval už Jeroným Makovský.

¹¹³ NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

¹¹⁴ Adam mladší z Valdštejna si poznamenal, „*Jedl sem [ve] voboře u pana Makovského, vyhrál jsem na panu landkraběti vrcáby 400 a večerel sem doma*.“ M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 67. V pramenech se bohužel nedochovalo žádné svědectví o tom, že by Makovský vlastnil oboru.

Jak již bylo výše naznačeno, císař choval ke svým nejbližším služebníkům až nepochopitelně velkou důvěru. Díky jeho přímluvě docházelo často k udělování šlechtických titulů osobám z řad jeho osobních služebníků. Navíc jim kromě úřadů poukazoval i různé finanční dary nemalé výše. Jeroným z Kaprýn získal od císaře 3 567 tolarů, Kašpar Bernaur 1 777 tolarů, Hans Popp 4 500 tolarů, Porphirius Bosso 4 090 tolarů, Georg Schwab 5 000 tolarů a Jeroným Makovský 3 500 tolarů na koupi vesnice Dubeč.¹¹⁵

Samotná přítomnost Jeronýma Makovského na císařském dvoře měla velký význam pro jihočeského velmože Petra Voka z Rožmberka. Makovský působil ve službě u posledního Rožmberka do roku 1595 a zřejmě díky jeho přímluvě byl přijat mezi Rudolfovy alchymisty. Už roku 1589 propustil Vok svého služebníka z poddanství a roku 1593 mu dokonce daroval jednu ze svých vesnic Rybovou Lhotu.¹¹⁶ Současně v témže roce si od soběslavských konšelů vyžádal pro svého bývalého poddaného vysvědčení zachovalosti a řádného „*sjití rodičů*“.¹¹⁷ Je otázkou, do jaké míry se rožmberský velmož zasadil o přijetí Makovského k císařskému dvoru. J. Pánek hovoří o této skutečnosti zbytečně velmi opatrně.¹¹⁸ Petr Vok mu v odchodu skutečně nebránil. Vzhledem k tomu, že ale oba muži byli, co se náboženského vyznání týče, příslušníky jednoty bratrské, se lze domnívat, že za Makovského odchodem do Prahy bylo více než Rožmberkova dobrá vůle. Pro Petra Voka bylo totiž velmi výhodné dosadit na císařský dvůr osobu, která je mu v mnohém zavázaná. Taktéž se lze domnívat, že Petr Vok stál jako přímluvce i při povýšení Makovského do rytířského stavu. To dokládá jeho účast na sněmu roku 1598, na kterém byl Makovský přijat mezi rytíře.¹¹⁹

---

¹¹⁵ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringsche Hausarchive, Lang-Akten, kart. 1.

¹¹⁶ K tomuto více J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 310; J. LINTNER, *Z historie soběslavských rodin*, Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze 3, č. 1, 1931, s. 17-21.

¹¹⁷ J. LINTNER, *Z historie*, s. 18.

¹¹⁸ J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 310.

¹¹⁹ TAMTÉŽ.

Bylo by chybou myslet si, že během císařské služby přerušil Makovský styky se svým bývalým patronem. Makovský zřejmě posledního Rožmberka informoval o politické a náboženské situaci a také mu poskytoval i další tajné informace, ke kterým se jako komorník mohl lehce dostat. „*Jedl sem po soudě u pana Makovskýho, byl tam pan z Rožmberka a pan sudí.*“¹²⁰ Toto si poznamenal Adam z Valdštejna do svého deníku 11. března roku 1602. Petr Vok tedy svého bývalého komorníka i osobně v Praze navštěvoval. Nabízí se zde otázka, jaký charakter mívaly jejich společné schůzky. Makovský navíc svému již silně zadluženému přímluvci půjčoval i nemalé sumy peněz.¹²¹ Přijmout tvrzení, že se jednalo jen o zdvořilostní návštěvy, by asi nebylo nejšťastnější. Po Makovského uvěznění vynaložil Vok veliké úsilí, aby se dozvěděl, jakým způsobem by se pro něho tato nepříjemná situace mohla dále vyvíjet. Dokonce si vyžádal opis jeho obžalovacího spisu. Vzhledem k tomu, že jedním z bodů obžaloby bylo, že Makovský „*mnohé tajnosti co jest se kdy v pokojích Jeho Milosti dalo, proti těžké přísaze své pronášel*“, ¹²² mohl se poslední Rožmberk oprávněně obávat, že by vyšetřovací komise mohla učinit rázné kroky i proti němu samotnému. V dalších dnech se proto snažil vyhýbat jakýmkoliv stykům s jednotou bratrskou a razantně odmítal výzvy, aby se dostavil na Pražský hrad.¹²³

Adam z Valdštejna se s Jeronýmem Makovským stýkal pravidelně. Nejvíce poznámek v jeho deníku o návštěvách císařského komorníka pochází z roku 1602. Jaká ale byla témata jejich společných rozhovorů se lze jen domnívat. Mezi oběma muži byl sice veliký sociální rozdíl, nicméně tato skutečnost nikterak nebránila ve společných debatách nad hodovním stolem. Pravdou však zůstává, že stejně jako Petr Vok tak i Adam z Valdštejna bedlivě sledoval Makovského případ. „*Jedl sem u pana komorníka, bylo nás tam mnoho. A dnes v noci udělali vpád do*

---

¹²⁰ M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 40.

¹²¹ Více v kapitole o Jeronýmu Makovském.

¹²² NA Praha, SM, sign. M 51.

¹²³ Více J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 310.

*domu Makovského z poručení císařského.*¹²⁴ Bohužel není z tohoto zápisu jasné, u kterého z komorníků Valdštejn vlastně jedl. Pokud se jednalo přímo o Makovského, není vyloučeno, že se tento mohl snažit získat informace o své situaci a následném možném postupu ze strany císaře. „*Dnes ho vezli Makovského na Točnick a Charváta, forštmistra brandejského, na Křivoklát, jedl jsem u pana Kašpara Kaplíře.*“¹²⁵ Podobné styky udržoval Adam i s Makovského nástupcem Filipem Langem. V jeho deníku například nalézáme zmínku, že 11. března roku 1607 hostil ve svém domě Filipa Langa a Ondřeje Hannevalda z Eckersdorfu.¹²⁶ Valdštejn až s přehnanou úctou Langa tituloval jako „*Pana Filipa*“.¹²⁷ Již z této opatrné titulace vyplývá skutečnost, že se osoby mocného komorníka přinejmenším obával a nechtěl si ho ani ve svých zápiscích rozhněvat. Zápisy o tom, že by Adam z Valdštejna udržoval užší kontakty i s Kašparem Ruckým, nejsou v deníku zaznamenány. V písemnostech, které se dochovaly po Kašparovi Ruckém, není jméno rudolfínského dvořana Adama z Valdštejna rovněž zmíněno.

I když byl Jeroným Makovský z Makové stoupenec jednoty bratrské, nebránila mu tato skutečnost v jeho službě na císařském dvoře. Konfesijní pluralita předbělohorských Čech byla přímo zastoupena i mezi císařskými služebníky. Logicky se tato různorodost objevila i v císařově *Leibkammer*.¹²⁸ Mezi Rudolfovy služebníky byli kromě katolíků a stoupenců evangelických vyznání zastoupeni i židé. Kromě Filipa Langa, jehož židovský původ byl přinejmenším sporný,¹²⁹ se objevil mezi

---

¹²⁴ M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 71.

¹²⁵ Kašpar Kaplír ze Sulevic. TAMTÉŽ, s. 72.

¹²⁶ TAMTÉŽ, s. 137.

¹²⁷ TAMTÉŽ, s. 128-137.

¹²⁸ Podrobněji V. BŮŽEK, *Konfessionelle Pluralität in der kaiserlichen Leibkammer zu Beginn des 17. Jahrhunderts*, in: Joachim Bahlcke - Karen Lambrecht - Hans-Christian Maner (edd.), *Konfessionelle Pluralität als Herausforderung. Koexistenz und Konflikt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Leipzig 2006, s. 381-395.

¹²⁹ Langův židovský původ vyvrací už H. JÄGER - SUNSTENAU, *Die geadelten Judenfamilien in vormärzlichen Wien*. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der

služebníky například i „pokřtěný žid“ Kryštof Jacob z Khüpachu.¹³⁰ Nicméně prvním židovským erbovníkem se stal Jakub Bassevi, který získal erb a predikát z Treyenberka 18. ledna roku 1622.¹³¹ Basseviho zásluhy o císařskou pokladnu byly tak významné, že mu byl roku 1599 Rudolfem udělen tzv. ochranný list. Ten mu byl potvrzen i Matyášem, který mu zároveň udělil titul dvorního žida¹³² a právo kupovat v Praze domy i mimo židovskou čtvrť.¹³³

Zdá se, že náboženské vyznání nebylo mezi císařovými služebníky tím určujícím kritériem. U Makovského se setkávali zastánci katolického i evangelického vyznání a společně stolovali u hodovní tabule, nebo se bavili při různých hazardních hrách.¹³⁴ Dne 11. března roku 1602 se v Makovského domě setkali katolíci Adam mladší z Valdštejna a Volf Novohradský z Kolovrat s příslušníky jednoty bratrské Petrem Vokem z Rožmberka a zmíněným Jeronýmem Makovským.¹³⁵ Je zřejmé, že tato setkání nemívala pouze společenský charakter. Bylo by jistě zajímavé vysledovat, jaké bylo náboženské zastoupení hostů, kteří se v domě scházeli, když už sloužil jako nevěstinec.¹³⁶

Náboženské vyznání Kašpara Ruckého nelze přesně určit. Podle všech okolností se nejspíše jednalo o stoupence evangelické konfese. Tohoto si všiml papežský nuncius Antonio Caetano, který o jednom

---

philosophischen Fakultät der Universität Wien, Wien 1950. Více v kapitole o Filipu Langovi.

¹³⁰ OeStA Wien, HHStA, Handschriftensammlung, W 57, Band 3.

¹³¹ A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II*, Praha 1925, s. 365. K tomuto také Basseviho nobilitace v M. FIALA - J. HRDLIČKA – J. ŽUPANIČ, *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a Nobilitační privilegia studentské legie z roku 1648*. Praha 1997, s. 100-105; erb na s. 378- 379.

¹³² *Hoffjude*.

¹³³ K tomuto více J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006, s. 272 – 273.

¹³⁴ M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 67.

¹³⁵ TAMTÉŽ, s. 40.

¹³⁶ Dům U tří červených růží fungoval jako nevěstinec hlavně v prvním desetiletí 17. století. Více v kapitole o Jeronýmu Makovském.

z posledních komorních služebníků Rudolfa II. podával do Říma skandální zprávy.¹³⁷ Caetano si kromě „kacířského“ vyznání Kašpara Ruckého všiml i vyznání jeho ženy.¹³⁸ Podívoval se nad jejich přítomností u dvora i nad hrozícím skandálem.¹³⁹ Kromě těchto výpovědí ovšem nenalézáme přesvědčivé důkazy o tom, že by otázka vyznání byla zásadním kritériem při výběru císařských služebníků. Ani ostatní papežští nunciové nevěnovali ve svých zprávách náboženskému vyznání komorních služebníků (kromě výše zmíněného případu) přílišnou pozornost.¹⁴⁰ Daleko významnější pro ně byla skutečnost, že se skrze „kacířské“ služebníky mohli snáze dostat k samotnému císaři. Jiná situace ovšem nastala po roce 1620. Díky významným společenským i politickým událostem bylo náboženské vyznání jedním z nejdůležitějších kritérií. Díky konverzi ke katolické konfesi byl například Jeroným Makovský propuštěn z dlouholetého žaláře.¹⁴¹

Podobně vlivné přímluvce jako Makovský měl nejspíše i Filip Lang z Langenfelsu, který jako malý chlapec opustil Čechy, začal své služby u synů Ferdinanda Tyrolského. Po nějakém čase dosáhl až na místo komorníka samotného arciknížete. Po jeho smrti roku 1595 našel svého patrona u jeho syna markraběte Karla z Burgau. Je možné, že již tehdy se dopouštěl různých podniků, které vedly k jeho osobnímu obohacování. Lang byl totiž jako komorník odpovědný za inventáře. Nicméně nebylo proti němu vzneseno žádné obvinění. Právě naopak. Je pravděpodobné, že právě Karel stál za nejasným příchodem Filipa Langa na císařský dvůr. Ještě před tím byl roku 1579 povýšen do šlechtického

---

¹³⁷ O významu a současném výzkumu těchto pramenů podal podrobný přehled A. KOLLER, *Die böhmischen Länder im Spiegel der Berichte der Nuntien und kurialen Instruktionen*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (=Opera historica 11), s. 175-191.

¹³⁸ Spíše než náboženská orientace ho zajímala tělesná pokušení císaře a paní Rucké.

¹³⁹ J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 394.

¹⁴⁰ K tomuto více V. BŮŽEK, *Konfessionelle Pluralität*, s. 381-395.

¹⁴¹ Více v kapitole o Jeronýmu Makovském.

stavu rakouských dědičných zemí.¹⁴² Není ovšem zcela jasné, jaké skutečnosti vedly k jeho nobilitaci. Na jedné straně se mohlo jednat o přímluvu Ferdinanda, nicméně stejně tak mohly sehrát určitou roli i zásluhy jeho otce Kašpara Langa, který získal roku 1563 erbovní majestát.¹⁴³

Návrat Filipa Langa do Prahy se uskutečnil někdy kolem roku 1600,¹⁴⁴ neboť ve dvorském řádu z roku 1601 je již uveden mezi ostatními komorníky.¹⁴⁵ V témže roce mu Rudolf potvrdil šlechtický titul pro říši a udělil i některá další práva.¹⁴⁶ Zdá se, že jedním z oficiálních důvodů pro nobilitaci byla Langova věrná služba habsburskému rodu, která do konce jeho kariéry trvala celých třicet osm let, a je v listině s patřičným důrazem zmíněna. „*Die Römisch Kaiserlich auch zu Hungern und Bohaim Königliche Mayestatt etc. bittet dies Camerdiener Philipp Lang aller underthanigist ihme auß Kaiserlichen wille und in ansehung seiner Weilandt der F[ürstliche]r D[ur]ch[lauch]t Erzherzog Ferdinanden etc. Hochlöblicher gedechtnis in die Acht und dreißig Jhar underthanigist gelaisten und Iren Kay: Mth: noch täglich erzaigenden treiwen diensten.*“¹⁴⁷ Završením Langova sociálního vzestupu bylo bezesporu přijetí do českého rytířského stavu. Filip Lang byl spolu se svými syny Ondřejem a Ferdinandem přijat na sněmu konaném 17. března roku 1606 mezi české rytíře.¹⁴⁸ Rudolfova přímluva sehrála významnou roli nejen při vstupu do stavu ale také při jeho přijetí za obyvatele českého království. Pro Rudolfa byla Langova předešlá služba zřejmě nejdůležitější

---

¹⁴² J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 272.

¹⁴³ TAMTÉŽ.

¹⁴⁴ V Praze roku 1600 je již jako „*Mt. Camerdiener*“ zmiňován v tzv. Taxbücher. OeStA Wien, HHStA, Reichskanzlei, Reichstaxbücher, Band 89, 1600 fol. 23.

¹⁴⁵ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 401.

¹⁴⁶ OeStA Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv (Reichskanzlei), Philipp Lang, Prädikat "von Langenfels" und Wappenbesserung 1601. Filip Lang měl například právo stavět zámky na území Svaté říše římské.

¹⁴⁷ TAMTÉŽ.

¹⁴⁸ Srov. J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 272. Zde je nepřesně uvedeno 17. ledna 1604.

skutečností. „Kdež jsouce My témuž Filipovi Langovi jak pro služby též jest od třiceti osmi let slavnému domu našemu rakouskému a jeho lásce dobré a vzácné paměti arciknížeti rakouskému Ferdinandovi panu strýci našemu zvláště milému až právě do smrti a sjití ze světa jeho lásky věrně a pilně činil.“¹⁴⁹ V této době byl na skutečném politickém vrcholu a patřil mezi nejvlivnější postavy předbělohorských Čech.

Daleko méně informací se dochovalo k osobě Kašpara Ruckého z Rudz a jeho příchodu na císařský dvůr do Prahy. Jisté je, že roku 1600 prodal se svým bratrem Fridrichem dům v Těšíně, který zdědil po otci Zikmundovi.¹⁵⁰ Jeho vstup mezi císařské komorníky se pak uskutečnil nejspíše ke konci roku 1603, neboť od 1. ledna 1604 byl evidován v císařské *Leibkammer* jako komorní služebník s platem 20 zl. měsíčně.¹⁵¹ Dalším dokumentem, který dokládá Ruckého příchod do Prahy, je revers k zemi, který položil 16. ledna roku 1604, v němž je titulován již jako císařský komorník.¹⁵² Zdá se více než pravděpodobné, že Ruckého

---

¹⁴⁹ NA Praha, SM, sign. J 21/L, kart. 8.

¹⁵⁰ J. PILNÁČEK, *Rody starého Slezska III*, Brno 1998, s. 81.

¹⁵¹ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 402.

¹⁵² „Já Kašpar mladší Rucký z Rudz a v Starém městě pražském, Jeho Milosti Římského císaře kamerdiner známý činím tímto listem obecně přede všemi zvláště tu kdež náleží. Jakož jsem úmyslu toho v Království tomto českém sobě statek koupiti, aneb pokudž by mi se jaký buď odkazem aneb jakýmkoliv právem dostal, v tomž království si osaditi. A poněvadž zřízení zemské A 18. jak se jeden každý v tom zachovati má to v sobě zjevně vyměřuje, protož já z počátku psaný Kašpar mladší Rucký z Rudz chci tomu zřízení zemskému vedle obyčeje a řádu Království českého ve všem zadosti učiniti a spolu s obyvateli téhož království v rádech a právech se srovnati, oznamuji že jsem slíbil a tímto zápisem slibuji za sebe i za dědice a budoucí své, že žádného jiného za pána dědičného mítí nemám, nežli Krále českého, Jeho Milost korunovaného. A také ve všech povinnostech s obyvateli téhož království a země české se srovnávati, rád a právo podnikati, je trpěti a obhajovati i také dopomáhati. Tak i jakž všichni tři stavové, téhož Království českého, se chovají, též se zachovati a tomu všemu což se svrchu píše i s dědici mými pod těmi všemi pokutami, jakž svolení a zřízení zemské ukazuje dosti, učiniti mám a povinen jsem. Tomu na svědomí pečeť mou vlastní k tomuto listu přitisknouti a přivěsiti jsem dal. Jehož jest datum v Praze v pátek po památce svátého Šťastného léta tisícého šestistého čtvrtého.“ NA Praha, AČS, Reversy k zemi, 209, 1604, I.16.

příchod na pražský dvůr souvisel s Makovského zatčením. Makovský byl totiž zatčen 9. října roku 1603, a uvolněné místo v Rudolfově *Leibkammer* bylo obsazeno právě příslušníkem starého slezského rytířského rodu Kašparem mladším Ruckým z Rudz.¹⁵³

Stejně jako sociální složení císařské osobní komory byly různorodé i vztahy mezi jednotlivými komorníky, kteří mezi sebou bojovali o panovnickovu přízeň. Na jedné straně museli svádět dennodenní boj o své postavení na císařském dvoře, na straně druhé našli v mnohých věcech, které pro ně byly oboustranně prospěšné, společnou řeč. Zatímco Langovy příjmy pramenily hlavně z úplatků, darů, krádeží, konfiskací a zpronevěř,¹⁵⁴ Kašpar Rucký podnikal jako jeho předchůdce Jeroným Makovský hlavně v půjčování peněz na úrok. O jeho rozsáhlém úvěrovém podnikání hovoří velké množství písemností, na kterých je možno ilustrovat přímé propojení i některých dalších komorníků v této oblasti. Na mnohých dlužních úpisech, které se po Ruckém dochovaly, lze totiž nalézt jako svědky právě některé další komorníky. Je tedy možno usuzovat, že finanční prospěch mohl zastínit i mocenské boje mezi komorními služebníky. Mnohdy se totiž stávalo, že klienty byli i vysoce postavení šlechtici z řad Rudolfových dvořanů.¹⁵⁵ V případě ztráty obliby byla ale reakce ze strany ostatních služebníků více než předvídatelná. Nikdo nechtěl mít s dotyčným nic společného, aby nepadlo podezření i na něho. Když došlo k zatčení a odsouzení Jeronýma Makovského zabavil

---

¹⁵³ Stejně jako u Filipa Langa a jeho židovském původu zaznívaly už za Ruckého života nářky na jeho nízký původ, které mnohdy nekriticky přejali i mnozí historikové. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 393. Zde je přímo uvedeno, že se Rucký na místo nejstaršího či vrchního komorníka (po Langově pádu) vyšvihl z funkce podřadného služebníka. Nutno však připomenout, že Kašpar Rucký působil jako komorní služebník již od roku 1604.

¹⁵⁴ Lang si nechával platit hlavně za prosazování cílů žadatelů, kteří mu za jeho služby odváděli nemalé částky. Taktéž měl podíl na odstranění svého předchůdce Jeronýma Makovského, kterému zabavil i jeho majetek. Dopouštěl se také krádeží v císařských komnatách. Některé odcizené předměty se později našly v jeho domě. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 1-7.

¹⁵⁵ Více v kapitole o Jeronýmu Makovském a Kašparu Ruckém.

jeho majetek pravděpodobný strůjce léčky Filip Lang. Z rozsudku sice vyplývá, že Makovský propadl hrdlem i majetkem císaři. Praxe však byla jiná. Lang nechal z jeho domu odvézt takřka vše, co mohl. Až po Langově uvěznění podal císařský zlatník Benedikt Krug dne 11. října roku 1608 notářsky ověřený návrh na náhradu škody, která mu vznikla již za působení Makovského. Hovoří o tom, že klenoty, za které mu Makovský nezaplatil, se nachází u zmíněného Filipa Langa a žádá komisaře pověřené Langovým případem, aby v této věci zjednali náhradu.¹⁵⁶ Stejně bezohledně si počínal i vůči bratru Jeronýma Janovi Makovskému.¹⁵⁷ Tak jako Lang Makovského u císaře pomlouval, obviňoval a téměř jistě měl prsty v jeho zatčení, zachovali se podobně ostatní komorníci v případě jeho vlastní obžaloby. Po uvěznění mocného pana Filipa se mohli přetrhout s různými zprávami a výpověďmi, čeho všeho se měl během svého působení dopustit. V největší míře se jednalo hlavně o krádeže v císařských komnatách, dále byly zmiňovány i ostatní předměty, které si nechával zhotovovat a evidentně nespěchal s jejich zaplacením. Taktéž zůstal dlužen za některé služby.¹⁵⁸ Krádeží v císařských komnatách se jistě dopouštěli i ostatní komorníci, nicméně situace jim nyní nahrávala svést tyto skutky na Langa, který se ocitl na scestí, ze kterého již nebylo návratu.¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

¹⁵⁷ Více v kapitole o Jeronýmu Makovském.

¹⁵⁸ Například se dochovala zpráva pokojské „leibmedicuse“ Hectora Moscaiglia, ve které je zmiňováno, jak mu Lang nezaplatil za léčení. Dlužná částka činila 300 tolarů. Dále se dochovala např. suplikace Mikulaše Pffofa, císařského řezbáře a komorního truhláře, z prosince 1608, v níž si stěžuje, že mu Lang nezaplatil za psací stůl. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

¹⁵⁹ Kašpar Rucký například vypověděl, že Lang z císařských komnat odnesl: „*Drey silbern Pautzer gürtl, ein anderer silbernen gürtl mit ein langen abhang, vergolden, daran langen drey silberne Perle, zwei Besteck, Von Silber: Uber zwanzig stück groß und klein, ungefehr zu 80.50 30 fl., ein korallene shnure, daran zwolff durchbrochene silberne Knopf, ein silberne vrgoldten Satuator, ein dutzet Loffel – vergolde.*“ Dále pobral i šaty: „*Koller: 4, Mäntl: 3.*“ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

Společným jmenovatelem komorních služebníků byla mimo jiné ta skutečnost, že většina začínala svou službu se skromným platem a nikterak velkým majetkem a sociálním zázemím. Během působení u dvora se však jejich movitý i nemovitý majetek neustále rozrůstal. Podobnou úměrou rostlo i jejich postavení a v některých případech i politický vliv a prestiž. U dvou osob dosáhly tyto veličiny opravdu závratné výše. Nejúspěšnějšími v tomto ohledu byli bezesporu Jeroným Makovský a Filip Lang. Právě tito dva služebníci dosáhli i největšího politického a společenského vlivu, který významně překračoval jejich postavení i možnosti, které jim jejich stavovský původ dovoľoval. K tomu také obratně manipulovali s císařem, který byl jejich radám a jednáním nakloněn.¹⁶⁰ Tento zisk byl ale kompenzován tragickými osudy, které završily jejich působení u dvora. Kašpar Rucký se sice poučil z jejich neúspěchu a nepouštěl se příliš do politiky, stihl ho však podobný osud, jako jeho předchůdce. Mohlo by se zdát, že tyto tři případy, které měly v důsledku podobný začátek, průběh i závěr, zobrazují císařského komorníka jako určitý archetyp ziskuchtivého kariéristy, který hledal své uplatnění na panovnickém dvoře. Tato tvrzení potvrzují i četná pozorování vyslanců, kteří u dvora přímo pobývali a tato specifika vnímali. Vyslanec toskánského vévody Ferdinanda I. Medici Roderigo Alidosi zachytil ve svých pozorováních celkem přesně vliv těchto osob na samotného císaře.¹⁶¹ Alidosi udržoval také úzký styk s Filipem Langem, který dokládají jejich společné dopisy, ve kterých ho často informoval i o politických záměrech svého pána.¹⁶² Tato výměna informací byla jistě

---

¹⁶⁰ Kolínskému kurfiřtovi Arnoštovi Bavorskému se měl svěřit sám císař, že „*unter allen seinen Räthen finde er keinen, in den er so großes Vertrauen setzen könne, wie in den Lang*“. Citováno podle F. HURTER, *Philipp*, s. 174.

¹⁶¹ A. PAZDEROVÁ, *Říše, Rudolf II. a jeho dvůr očima toskánského vyslance Roderiga Alidosiho*. in: *Z archivních depozitářů*. Pavle Burdové k 70. narozeninám, Praha 1998, s. 80-89.

¹⁶² „*Ja.M. che c'piu d'un Mese, ch'is mi ritrouo dal P. Priore di Melnick, et hora intendendo, che J.M. comanda...*“ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 2. V tomto dopise Alidosi oznamuje, že se již více než

oboustranně prospěšná. Dají se však tyto poznatky přenést i na ostatní komorní služebníky, kteří se mnohdy dopouštěli podobných prohřešků, nicméně se jim toto jednání podařilo utajit? Nebo se jedná jen o extrémní případy? V mnoha případech padlo podezření i na ostatní služebníky. Někteří poté unikli vyšetřování a byli propuštěni na svobodu. Zjištěné okolnosti však mnohdy ukazují na společný postup komorních služebníků v těch záležitostech, ze kterých mohli mít prospěch. Proto se zdá být toto tvrzení reálné. V jeho službách se dalo nahromadit dosti slušné jmění, a tak není divu, že ke dvoru přicházelo množství osob, které ve službě hledaly pouze možnost, jak zlepšit svou finanční situaci. Císařova přízeň se však mohla obrátit i v naprostý opak, jak se také mnohokrát stalo.¹⁶³ Toto riziko pramenící z nevyrovnané osobnosti císaře na vlastní kůži zažili i Jeroným Makovský a Filip Lang, pro které měl pád v nemilost katastrofální následky.

---

měsíc nachází v Mělníce, kde si hledá dům. Přeje si, aby byl císař informován o jeho pobytu a doufá v jeho další přízeň. Až s přehnanou úctou zde ujišťuje neznámého adresáta o své věrnosti k němu. Adresát v dopise vystupuje jako M. Vzhledem k tomu, že byl dopis nalezen mezi Langovou korespondencí, s největší pravděpodobností se jedná o něho. Nicméně toto tvrzení nelze z kontextu s jistotou doložit.

¹⁶³ Např. vyhnání ministrů Wolfganga Rumpfa a Pavla Sixta Trautsona.

Jeroným Makovský z Makové

Soběslavská rodina Makovských je poprvé uváděna ve spojitosti s jejími předky Vavřincem a Čeňkem.¹⁶⁴ Vavřinec získal 21. září roku 1551 od Ferdinanda I. erb a predikát z Makové. „*List erbovní do Čech, dán jest Vavřincovi Makovskému, aby se i s dědici svými z Makové psal a psáti mohl.*“¹⁶⁵ Čeňek se stal v Praze mistrem svobodných umění a dal se na dráhu učitele a vychovatele.¹⁶⁶ Vavřinec měl na rozdíl od svého bratra politické ambice, od roku 1558 byl soběslavským konšelem.¹⁶⁷ Vavřinec Makovský z Makové měl dva syny a jednu dceru.¹⁶⁸ Jan Aquarius Soběslavský se stal roku 1551 druhým učitelem Petra Voka¹⁶⁹ a roku 1552 se stal mistrem svobodných umění pražské univerzity.¹⁷⁰ Oba bratři zemřeli bez potomků. Jejich sestra se provdala za Jeronýma Karlů a na její syny Jeronýma a Jana byl roku 1589 přenesen erb i predikát po Vavřinci Makovském z Makové.¹⁷¹ „*Nejmilejší slavnú paměti někdy Vavřincovi Makovskému z Makové, dědicům budoucím jeho od něho řádně a manželsky pošlým obdarování na vladycví majestátem dáti a pro znovu*

---

¹⁶⁴ Genealogický přehled viz J. LINTNER, *Z historie*, s. 17-21.

¹⁶⁵ NA Praha, Salbuchy, Sal 285, fol. 206.

¹⁶⁶ Působil na různých školách, hlavně v Čáslavi. Od roku 1579 se živil jako vychovatel dětí zemského místosudího a humanistického mecenáše Víta Flavína z Rottenfeldu. Čeňek Makovský měl i literární ambice. Roku 1579 mu v Praze vyšla tištěná kniha *Rozmlouvání dětinská*, kterou napsal právě pro děti svého hostitele. J. LINTNER, *Z historie*, s. 17-21.

¹⁶⁷ Vavřinec Makovský z Makové zemřel roku 1580.

¹⁶⁸ *Ottův slovník naučný* XVI, Praha 1900, s. 677. Syn Vincent se stal roku 1557 bakalářem a roku 1565 mistrem svobodných umění.

¹⁶⁹ K tomuto více J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy I*, s. 377.

¹⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 377–378.

¹⁷¹ Regina Makovská se po smrti Jeronýma Karlů (1568) provdala za Josefa Kurze. V roce 1569 totiž oba manželé koupili grunt po zemřelém za 200 kop grošů.

*užití ráčil.*¹⁷² Jan se oženil s Alenou rozenou Žejdlicovou ze Šenfeldu a byl pak i se svým synem Josefem roku 1603 přijat do rytířského stavu.¹⁷³ Vavřinec Makovský byl 21. září roku 1551 obdarován erbovním majestátem a byl mu udělen predikát z Makové.¹⁷⁴ Když byl roku 1589 přenesen erb i predikát na Jeronýma a Jana, jednalo se již o erb polepšený,¹⁷⁵ neboť kolčí helm byl nahrazen turnajovou přilbou s korunou.¹⁷⁶

Kariéra tohoto soběslavského erbovníka začala na rožmberském dvoře.¹⁷⁷ Na sklonku života Viléma z Rožmberka navázal Jeroným užší kontakty s jeho alchymisty. Roku 1592 ho přijal Petr Vok za svého komorníka a Jeroným Makovský pak svého pána doprovázel roku 1594 na uherské bojiště.¹⁷⁸ Příchod Makovského na císařský dvůr se uskutečnil roku 1595, kdy o něho projevil zájem Rudolf II. a jmenoval ho jedním ze svých služebníků. Kritérii pro volbu při tom zřejmě byly Makovského alchymistické zkušenosti, které kryly potřebu Petra Voka mít u císařského dvora svého zpravodaje. Jeroným Makovský se stal skrytým

---

¹⁷² NA Praha, Sal 12a, fol. 225'. Srovnej A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II*, Praha 1925, s. 521. Sedláček uvádí rok 1588.

¹⁷³ „*List erbovní do Čech dán jest Vavřincovi Makovskému, aby se i s dědici svými z Makové psal a psáti mohl. Totiž štít na dvě napříč rozdělený, spodní polovice modré neb lazourové barvy, z kteréhožto od spodku tři vyrostlé obyčejné prosté hlávky makové až do půle štítu vynikají. Vrchní pak polovice štítu žluté neb zlaté barvy, na tom dvě medvědí přední nohy tlapami nahoru obrácené jsa na kříž přeloženy své přirozené barvy se vidí. Nad štítem kolčí helm, na kterýžto přikrývádla nebolížto fajfrnochy modré a žluté barev z obou stran téhož štítu položené dolů visí. Nad tím vším točenice týchž barev, na kterýžto tři hlávky makové týmž způsobem jako v štítu se vidí. Jakožto všecko dané v den sv. Matouše Apoštola a Evangelisty božího léta Páně 1551 v Království českém.*“ NA Praha, DZV 131, fol. N 24'.

¹⁷⁴ NA Praha, Salbuchy, Sal 285, fol.206.

¹⁷⁵ TAMTÉŽ, Sal 12a, fol. 225'.

¹⁷⁶ Rekonstrukce polepšeného erbu Jeronýma Makovského je uvedena mezi přílohami.

¹⁷⁷ Genealogický přehled rožmberských dvořanů podrobně zpracoval J. HRDLIČKA, *Páni dvořané Petra Voka z Rožmberka a dvořanská světnice třeboňského zámku I-II*, Heraldická ročenka 1991, s. 5-67; 1992, s. 5-37.

¹⁷⁸ J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy II*, s. 524.

informátorem posledního Rožmberka. Co se týká náboženského vyznání, hlásil se Jeroným Makovský stejně jako jeho patron Petr Vok k jednotě bratrské. Tato skutečnost mecenášskému císaři zřejmě tolik nevadila a dva roky využíval jeho služeb hlavně v alchymistické laboratoři. Makovský si získal císařovu plnou důvěru až po odstoupení vrchního komorníka Hanse Poppa,¹⁷⁹ kdy byl jmenován vrchním kvardýrobou.¹⁸⁰ Postupem času se Makovský propracoval mezi „komornickou elitu“ a dále je v pramenech většinou uváděn jako „komorní služebník“ či „kvardýroba Jeho Milosti.“¹⁸¹ Toto povýšení se stalo odrazovým můstkem kariéry Jeronýma Makovského z Makové u císařského dvora. Z bezvýznamného soběslavského erbovníka se měla stát osobnost s obrovským vlivem na samotného císaře, kterého se snažil využívat k prosazování svých osobních zájmů a rozmnožení vlastního majetku.

Nejvyšší komorník se musel neustále pohybovat v císařově blízkosti. Byl přítomen při jeho jednáních a na příkaz panovníka dovoloval vejít nejvyšším úředníkům do komnat Pražského hradu. V této době snížil Rudolf II., zřejmě kvůli své „melancholii“, počet obvyklých audiencí a nepřipouštěl k sobě téměř nikoho, kdo nebyl uveden nejvyšším komorníkem. To samozřejmě značně posílilo Makovského sebevědomí a zároveň naznačilo i možné zdroje financí. Kdokoli z cizích vyslanců se chtěl dostat k císaři, musel si Makovského nejdříve naklonit hodnotnými dary, které bez dlouhého otálení přijímal.¹⁸²

Další velice lukrativní oblast osobního zisku zřejmě pramenila z nákupů uměleckých předmětů pro Rudolfovy sbírky. Zde se měl

---

¹⁷⁹ „Makovský, který byl co do zevnějšku postavy i co do chování jakoby skutečným šlechticem, brzo získal přízeň císařovu v míře tak veliké, že byl již po dvou letech na to, když se dosavadní nejvyšší komorník císařský Hanuš Popp pro chorobu a vysoké stáří stal ke službě neschopným, povýšen v úřad jeho.“ J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 231.

¹⁸⁰ Kvardýroba měl na starosti šacení a odívání císaře. K tomuto více J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*.

¹⁸¹ NA Praha, SM, sign. M 51.

¹⁸² Tato situace vyvrcholila na císařském dvoře hlavně za působení Filipa Langa z Langenfelsu.

dopouštět rozsáhlých defraudací a zpronevěr. Z veškerých nákupů pro císaře mu do kapsy plynuly provize.¹⁸³ Tato skutečnost vzbuzovala v jeho okolí značné antipatie. Na jednu stranu se stal pro své okolí nepostradatelným; kdokoliv chtěl proniknout k císaři, musel si Makovského naklonit. Na straně druhé byl však za svými zády terčem pomluv a intrik, které měly oslabit jeho pozici a přivodit i jeho pád. Příkladnějším pohrdavě o něm ve svém dopise hovoří ansbašský markraběte Jiří Fridrich, který adresoval roku 1601 falckraběti Friedrichovi IV. Jiří Fridrich posílal kurfiřtovi informace o jednotlivých lidech u dvora, o jejich postavení a oblibě u císaře. Makovský je zde přímo nazván „*dábelským člověkem, kterého chtěl dříve Rožmberk nechat pověsit*“, dále že „*ovládá d'áblovo umění a musel císaře očarovat*“. Také zde uvádí, že odloudil ženu blíže neznámému muži a usiloval dokonce o jeho život.¹⁸⁴

Kromě toho ale Jeroným Makovský udržoval úzký vztah se svým bývalým patronem Petrem Vokem. Nejenže mu půjčoval peníze, ale často ho navštěvoval i v jeho českokrumlovském sídle. Při rozhovorech s rožmberským velmožem se podle všeho dopouštěl porušování mlčenlivosti, kterou byl císaři povinován, neboť ho informoval o chystaných aktivitách katolíků a aktuálním politickém dění.¹⁸⁵

---

¹⁸³ J. SVÁTEK, *Jeroným*, s. 231-239. Tyto prohřešky se ale nikdy nepodařilo prokázat. Význam těchto zpronevěr nelze v žádném případě přeceňovat. K tomuto více v kapitole o Filipu Langovi.

¹⁸⁴ „*Makofskj ist der oberste [cammerdiener], ein sehr böser, ja teuflischer mensch; den hat der von Rosenberg hencken wollen lassen, aber erbetten worden. Er gehet mit teuffelskunst umb, und meinet jederman, er hab i. Mt. verzaubert. Hat einem erlichen man sein weib, dabei er lang gehauset, mit gewalt genommen, in umzubringen befohlen; alß er aber entrunnen, hat ime 2000 taler darvor geben. Und darf niemand kein wort darwieder sagen*“. Citováno podle LEOPOLD VON RANKE, *Zur deutschen Geschichte. Vom Religionsfrieden bis zum dreißigjährigen Krieg*, Leipzig 1868, s. 282-283. Cizoložství a vydržování si jiné ženy byl i jeden z bodů obžaloby.

¹⁸⁵ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 112. O vztahu mezi Jeronýmem Makovským a Petrem Vokem z Rožmberka více V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 87-89.

Makovský se zabýval i půjčováním peněžních obnosů na vysoký úrok. Pierre Bergeron si do své zprávy o návštěvě Prahy, kterou podnikl jako člen poselstva francouzského krále Jindřicha IV. k císaři Rudolfovi roku 1600, poznamenal: „Úroková sazba je tu šest ze sta, Židé berou pětadvacet ze sta.“¹⁸⁶ Kolik činila úroková sazba u Jeronýma Makovského, se nepodařilo zjistit, ale ve výčtu jeho dlužníků se mimo jiných objevili Petr Vok z Rožmberka se 6 000 zlatými, královský hejtman v Chomutově Kašpar z Logavy s 1 000 zlatých, Jan Zrinský hrabě ze Serynu s 87 kopami grošů českých, pán z Vřesovic s 500 zlatými a Jan Šťastný Přebořovský z Kvasejovic s 900 kopami grošů českých.¹⁸⁷ Hrubý odhad finanční hotovosti, kterou Makovský získal v pěti letech své služby z nejrůznějších machinací, úplatků a darů, měl podle Josefa Svátka činit 200 000 tolarů.¹⁸⁸ Je otázka, do jaké míry bylo přijímání úplatků komorního služebníka tolerováno. Plat Jeronýma Makovského činil 20 zlatých měsíčně. To ovšem v žádném případě nestačilo na výdaje, které pobyt u dvora vyžadoval. Makovský našel zalíbení hlavně v okázalých špercích. Ty si hojně nechával zhotovovat i pro svoji ženu, nicméně málokdy za ně platil. Císařský zlatník Benedict Krug si 27. dubna roku 1604 nechal za přítomnosti notáře vyhotovit seznam věcí, které mu Jeroným nezaplatil.¹⁸⁹ Během 3 let mu byl Makovský dlužen 509 tolarů za zboží a práci. Mezi nejhonosnější šperky patřila šňůra do klobouku¹⁹⁰ tvořená dvanácti růžemi ze zlata a tzv. Federbusche vykládané zlatem, perlami, diamanty a rubíny¹⁹¹ v celkové hodnotě 500 tolarů. Za tyto šperky komorní služebník nakonec dlužil 347 tolarů. Také

---

¹⁸⁶ E. FUČÍKOVÁ (ed.), *Tři francouzští kavalíři*, s. 48.

¹⁸⁷ NA Praha, SM, sign. M 51.

¹⁸⁸ J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 232.

¹⁸⁹ OeStA Wien, HHStA, HA, Lang-Akten, kart. 5.

¹⁹⁰ „...ein Hutschnur von 12 Rosen von Goldt geformirt.“ TAMTÉŽ.

¹⁹¹ „Ein federbusch, derselbe hatt in d[er] mite ein grosen Robin und umb den Robin etliche Diemant, und ausen am federbusch sein Sechs, geformirt wie fruchthörnen auf jeder Seitten drei, und in einem jeden fruchthorn vier Robin, vnnd vir federn auf d[er] Cronen drey einer mit Robin und vier weis geschmälz.“ TAMTÉŽ.

klenotníku Matyáši Kratschovi zůstal dlužen za klenoty 1 900 tolarů.¹⁹² Spolu s povýšením mezi rytíře totiž musel zanechat městské živnosti¹⁹³ a současně mu vzrostly náklady na reprezentaci a živobytí; stejně tak i ostatním komorníkům, kteří byli mezi rytíře taktéž přijati.¹⁹⁴ Vzhledem k tomu, že mnozí komorníci se mezi nižší šlechtu dostali ještě před příchodem Makovského na císařský dvůr, nelze z jeho nobilitace dělat jakýsi zlomový případ pronikání císařových oblíbenců mezi nižší šlechtu.¹⁹⁵

Tyto podvodně získané peníze použil Makovský k nakupování nemovitostí. Roku 1600 zakoupil statek Dubeč u Českého Brodu za 4 900 kop grošů míšeňských,¹⁹⁶ k tomu pak přikoupil od roudnického panství Polyxeny Rožmberské z Pernštejna statek Břízu a dvůr ve Velké Vsi za 3 300 kop grošů míšenských.¹⁹⁷ Tento majetek si dal vložit do desek zemských 8. dubna roku 1603.¹⁹⁸ Makovský si svůj vliv u dvora velice dobře uvědomoval, a tak se snažil rozšířit své majetkové zázemí i v místě svého působení. V roce 1599 koupil za 1 250 kop grošů českých reprezentativní dům U Tří červených růží v Menším Městě pražském nedaleko Písecké brány, který sousedil s domem císařského trabanta a

---

¹⁹² E. F. HURTER, *Philipp*, s. 20.

¹⁹³ Makovský tento předpis obcházel tím, že ve svém domě šenkoval a prodával víno.

¹⁹⁴ Do rytířského stavu byli přijati i Kašpar Bernaur z Felburku, Porphirius Bosso, Jan Celer z Rozntálu, Filip Lang z Langenfelsu, Jeroným z Kaprýn a Hans Popp na Kynšperku a Šenpachu.

¹⁹⁵ K obdarování erbovním majestátem a přijímáním osob z řad císařových oblíbenců docházelo takřka od Rudolfova nástupu na český trůn.

¹⁹⁶ Tyto peníze mu byly poukázány z císařské pokladny. Viz předchozí kapitola.

¹⁹⁷ K tomuto více V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 89; J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 232.

¹⁹⁸ NA Praha, SM, sign. M 51. Dne 20. listopadu roku 1619 Makovský požadoval zastavení prodeje vesnic Dubče a Břízy. Polyxena z Pernštejna a Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic si tyto majetky nechali od císaře Matyáše vložit do desek zemských, zadlužili se a snažili se tyto statky prodat. Makovský apeloval na rozhodnutí císaře Rudolfa, který jim toto odmítl s odůvodněním, že tyto vesnice mají spravedlivě připadat Jeronýmovi Makovskému.

dvorského krejčího Jana Pempla.¹⁹⁹ Pro tento dům si roku 1600 vymohl u císaře právo, „aby U Tří červených růží všelijakých vín přesporních, totižto rejnských, uherských, moravských, rakouských, též i všelijaká sladká vlašská pití skládati, a ty v slušné ceně, však proti spravení náležitého ungeltu našeho, vyšenkovati a vybejvati dáti mohl.“²⁰⁰

Toto privilegium se vztahovalo pouze na osobu Jeronýma, neboť císař tím nechtěl dát impuls k podobným žádostem jiných šlechticů. Tento krok samozřejmě popudil majitele hostinců, neboť je tím nejvyšší komorník připravoval o značné zisky. Jak vyplývá ze stížnosti malostranského purkmistra a konšelů z 19. června téhož roku, „to jest zlehčování stavu rytířského, do něhož nedávno přijat jest, neboť šenkování vína jen stavu městskému přísluší.“²⁰¹ Jako příklad uvádějí Radslava Vchynského ze Vchynic, Magdalénu z Vartenberka²⁰² či Ladislava z Lobkovic, kteří žádali císaře o to, „aby mohli vína na svých gruntech vzrostlá ve svých domech vyšenkovati a i handl provozovati, nebylo jim toto císařskou milostí povoleno.“²⁰³ Konšely samozřejmě daleko více než prohřešky vůči stanovám rytířského stavu vedly k této stížnosti ekonomické pohnutky. Ve své stížnosti se odvolávají mimo jiné na špatný finanční stav města, nízké důchody a všeobecnou bídu. Když by tedy císař toto privilegium pro svého komorníka nezrušil, aby jim aspoň Makovský odváděl poplatek z každého vypitého žejdlíku. Makovský na tuto stížnost reagoval rázně a konšely přímo obvinil ze zášti a závisti. V domě se odehrávaly nezřízené pijácké orgie. Sám Makovský podporoval kuplířství, na které upozorňovali zdejší obyvatelé. „Mimo to prý se v domě u Tří růží udržuje harém hezkých dívek, jež každého dne či vlastně každé noci navštěvují kavalíři a bohatí synkové městští a tam s nimi orgie provádějíce, obyvatelstvu jen pohoršení dávají.“²⁰⁴ Makovského doupe

---

¹⁹⁹ NA Praha, SM, sign. M 51.

²⁰⁰ TAMTÉŽ.

²⁰¹ TAMTÉŽ.

²⁰² Vdova po Janovi z Valdštejna.

²⁰³ NA Praha, SM, sign. M 51.

²⁰⁴ TAMTÉŽ.

neřesti bylo tamním lidem trnem v oku. „*To jest zlehčování stavu rytířského, do něhož nedávno přijat jest, neboť šenkování vína jen stavu městskému přísluší.*“²⁰⁵ Makovský si snad ani neuvědomoval, že by se nějak prohřešil proti stavu, do kterého byl roku 1598 povýšen. Ve své podstatě se choval spíše jako chamtivý měšťan. Jeho politický vliv byl nicméně tak silný, že si tyto prohřešky mohl dovolit.

Tímto pozoruhodná historie domu U tří červených růží ale zdaleka neskončila. Po Makovského uvěznění připadl dům jeho bratru Janovi, který se do něho nastěhoval se svou ženou Alenou, rozenou Žejdlicovou ze Šenfeldu.²⁰⁶ Ta s sebou přivedla i svou již starou matku Zuzanu Žejdlicovou, rozenou Oplovou, aby s nimi dožila. Do domu se s ní ovšem kromě matky nastěhovala i druhá sestra s bratrem a celým služebnictvem. Jan Makovský byl pravým opakem svého sebevědomého a zpupného bratra. Z listů vyplývá, že byl zřejmě jako jeho syn Josef poněkud slaboduchý, neboť vzniklá situace v jeho domě hraničila takřka s domácím násilím.²⁰⁷ V domě místo něho vládla jeho žena s tchýní a stal se z něho vyhlášený pražský nevěstinec, jehož domácí i mezinárodní klientela pocházela z nejvyšších společenských kruhů. Obě šlechtičny vzaly živnost do svých rukou a poskytovaly služby na profesionální úrovni.²⁰⁸ Již od roku 1604 posílal Makovský císaři žádosti, aby mohl tento dům prodat. Jeho osoba totiž prožívala v domě obrovské útrapy, za kterými byla právě jeho žena. Ta se na něm dopouštěla dokonce i násilných výpadů, jak dokládají jeho slova: „*mě mnohokrát za vrch chtějí bráti.*“²⁰⁹

---

²⁰⁵ TAMTÉŽ.

²⁰⁶ Jan Makovský z Makové se svým synem Josefem byl rovněž přijat do rytířského stavu. Stalo se tak 12. června roku 1604. NA Praha, DZV 131, fol. N 24’.

²⁰⁷ Jan Makovský mluví o svém synovi, že „*jest na těle i duchu slab*“.

²⁰⁸ Více V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 336.

²⁰⁹ NA Praha, SM, sign. M 51.

Všeobecně přijímané postavení ženy v raném novověku zde bylo v naprostém rozporu s danou skutečností.²¹⁰ Alena Žejdlicová se dopouštěla na svém manželovi fyzického a hlavně psychického příkoří, které se u něho přenesl až v obavu o vlastní život. „*Kdyby tato věc měla tak nadlouze zůstávati, není možné nežli mé, dokonce na duši i těle i mým chudým statečku, zahubení a k žebrotě se strojení, nebo ani hrdlem před některými osobami, kdeuci tam u nich v pokojích bejvají, bezpečen nejsem.*“²¹¹ Manželská krize se vystupňovala v otevřený boj, který byl řešen soudně. Makovskému vadilo, že dům funguje jako nevěstinec a že on nemá prakticky žádnou možnost proti tomu něco učinit. Navíc ho vlastní manželka v ničem neposlechla a dělala si prakticky, co chtěla.²¹² Je až s podivem, že situaci nechal zajít tak daleko a nezjednal nápravu v počátku, kdy měl ještě možnost. Jeho osobnost se jistě nedá nazvat dominantní a vyrovnanou. Naopak jeho žena hýřila až přehnanou autoritou a ve vrcholu sporu projevila i čirou nenávist vůči svému manželovi, českému jazyku a celému českému národu (zčásti i proti

---

²¹⁰ K této tématice i s přehledem o dosavadním bádání P. KRÁL, *Muž a žena mezi přechodovými rituály rodinného života v raně novověkých pramenech*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Opera historica* 11, s. 425-439.

²¹¹ NA Praha, SM, sign. M 51.

²¹² „*A tak já nikdyž ničímž nevládnouc oni sami domu užívají nim vládnou, pokoje najímají, jich užívají a užítky berou. Toto pak jest za nejtěžší a nejnesnesitelnější věc, kterak paní Žejdlicová, paní máteř manželky mý, takové věci v domě v pokoji jejím trpí a snáší, které se na dobré od žádného vykládati nemohou, jaké tance jak muziky a hodování do půl noci přes půl noci s Vlachy, Němci i jiných národův lidmi, ba i z vyšších stavů hrabata tam bejvají, ukazujíc se jako by sobě dceru paní Žejdlicový vzíti za manželku měli, páchají a činí, a tudy i manželka má, když jsem jí co řekl, proč ona s jinými sedá, hoduje a tancuje a svou vůli provozuje a spát když čas jest nechodí a lidem se v takovou věc dávati a mně i sobě tím takovým jejím zlým předsevzetím a mně neposlušnosti, jakožto manžela svého posměch činiti smí. Ale poněvadž ona sobě proti záповědi a příkázání božímu více matky, sestry a bratra nežli manžela svého váží, a ona jí paní máteř její proti mně jakožto manželu jejímú posazuje, tak dobře i ona jsouce stará již a nemocná ztrápená žena a nad hrobem téměř již stojící v tom spolu s ní hřeší a se mnou tak zacházejí že mně jak o rozum tak i o všecko již nepřipravily.*“ TAMTÉŽ.

synovi Josefovi).²¹³ Spor se vystupňoval až do takového stavu, že byla ustanovena komise, která měla dohlížet nad celým případem. Složení komise bylo následující: Jakub Menšík z Menštejna,²¹⁴ Zachariáš Ráb z Rybnic,²¹⁵ Bohuslav z Michalovic²¹⁶ a Adam Rýzmborský z Janovic.²¹⁷ Jak vyplývá z reakce na výpověď jeho ženy z 26. dubna 1606, dovolával se společného slyšení před komisaři, což Janovi Makovskému nebylo umožněno. Nicméně své důvody pro soudní projednávání shrnul do několika bodů.²¹⁸ Původně si manželka Makovského vymínila, aby její matka v domě obývala pokoj až do své smrti. Ta si ale s sebou přivedla i další dceru a syna, kteří obsadili společně se služebnictvem prakticky celý dům. Prostopášné šlechtičny bez Makovského vědomí pouštěly do domu cizí osoby, se kterými se do noci opíjely a slaboduchého Makovského pak dokonce ohrožovaly na životě.²¹⁹ Tímto trápení zdrceného bratra bývalého císařského komorníka zdaleka nekončilo. Jeho dominantní manželka mu totiž odcizila i osobní věci (včetně oblečení), které odnesla do pokoje ke své matce a odmítala mu je vydat. Toho času byl jeho syn Josef v učení na Jezuitské koleji v Jindřichově Hradci. Makovský za jeho studia platil

---

²¹³ Syn Josef byl toho času na jezuitské koleji v Jindřichově Hradci a Makovský mu posílal nemalý finanční obnos, aby se mohl dále vzdělávat. Alena (sama se podepisovala jako Helena) Žejdlicová porušovala totiž zemské zřízení tím, že na Makovského výpovědi v češtině, odpovídala německy. To Jan Makovský mnohokrát zmiňoval jako další provinění své ženy. Dále ve svých výpovědích urážela spolu se svým manželem i český národ, když je několikrát označila za podvodníky a lháře. Spor se tedy částečně přesunul na pole národnostní konfrontace.

²¹⁴ Purkrabí Pražského hradu.

²¹⁵ Místosudí.

²¹⁶ Místopísař Království českého.

²¹⁷ Úředník podkomořího při deskách zemských Království českého.

²¹⁸ NA Praha, SM, sign. M 51.

²¹⁹ „Do domu berou kdo se jim líbí, pokoje pronajímají a užítky si berou... povinnosti jiných i královských platů nevypravují. ... všelijaké neřády, cizí lidi, Vlachy k sobě přijímajíce, vábíce a pouštějíce, takže téměř dne žádného, v němž by toho nebylo není dopouštějí provozují a přehlídají k čemuž já, chci li jinak hrdlem a životem svým před nimi bezpečen býti, nejmenšího slova říci nesmím.“ TAMTÉŽ.

nemalou sumu a obával se o jeho další osud, vzhledem ke své tíživé situaci. Z výše uvedených důvodů sepsal žádost, ve které prosí, aby mohl dům prodat a peníze uložit, aby je pak mohl použít k „*vychování sebe a svého syna*“.²²⁰ Domáhal se také navrácení zabavených věcí²²¹ a ustavičně prosil o úřední urovnání sporu.²²² Situace zčásti nalézá řešení až roku 1608. Dům U tří červených růží byl ohodnocen na 2 500 kop grošů míšenských. Za nové komisaře byli ustanoveni mimo jiné Václav z Šlisenpachu a Erazim Heydeliusa z Rasenštejna (radové nad apelacemi), aby dohlíželi na majetkové vyrovnání mezi Janem Makovským a jeho manželkou a matkou. Dům má být prodán tomu, kdo za něj dá nejvíce a peníze rozděleny mezi manžely. Toto bylo ovšem pouze „papírové“ řešení daného problému, neboť 8. srpna 1608 píše císař malostranskému purkmistru a konšelům, kde si stěžuje na prodlevy určených komisařů a konšelům přikazuje dům neprodleně prodat a půlku utržených peněz vyplatit Janu Makovskému.²²³ Tímto se vyřešil takřka pětiletý spor mezi oběma manžely, týkající se tohoto nechvalně známého domu.

Celý problém ovšem původně vzešel z podvodného jednání Filipa Langa z Langenfelsu. Výpověď o tom poskytla stížnost Jana Makovského datovaná 10. února 1609. Ten po uvěznění Jeronýma sehrál se slaboduchým Janem jednu ze svých obvyklých her. Oznamil mu, že bude-li chtít dům užívat, musí mu vyplatit 500 kop grošů českých. Makovský si tento nemalý obnos musel vypůjčit a Langovi jej skutečně odvedl. Podobnou sumu zřejmě požadoval i po jeho manželce Aleně. Dům potom nechal neprávem zapsat do desek na obě jména, i když měl právoplatně připadnout Janovi. Velmi úsměvně při tom působí Makovského charakteristika vlastního duševního stavu: „*Neměl tie pan Filip ode mě toho žádati, vidouce mě člověka chudého, prostého, na zdraví a rozumu mém nedostatečného a sniženého toho nežádati, nýbrž mně radši*

---

²²⁰ TAMTÉŽ.

²²¹ „...řetěz, klenoty, svršky a nábytek...“ TAMTÉŽ.

²²² TAMTÉŽ.

²²³ TAMTÉŽ.

přidati.“²²⁴ Jak se ale spor vyvíjel ohledně výše uvedených nařčení a nařízeného postupu ze strany komisařů, prameny již více neuvádí.

Během roku 1599 dostal Jeroným Makovský od Rudolfa II. dům v prostorách Pražského hradu, který stál naproti kostelu sv. Jiří.²²⁵ Tím ovšem císařova štědrost neskončila. Roku 1601 mu daroval jeden ze tří domů mezi branami Pražského hradu. Tento dům užívali nejprve komorníci Jan Popp a po něm Jiřík Schwab. K němu přikoupil Makovský obratem i sousední dům dvořana arciknížete Matyáše Ferdinanda

---

²²⁴ OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.
„Nejasnější a nejnepřemoženější velkomocný Římský císaři, uherský a český králi etc. pane pane můj nejmilostivější. Nemohu s bolestí srdce svého Vaší C[ísařské] M[ilosti] tejna činiti, kterak na onen čas, když V[aše] C[císařská] M[ilost] mně nehodnému poddanému V[aší]C[ísařské]M[ilosti] a manželce mé neposlušné, dům kterýž Jarolína Makovského bratra mého vlastního řečený U tří růží v Menším městě pražském byl z milosti své královské dati ráčila. Tu jesti pan Filip Lang a toho času komorný služebník Vaší C[ísařské] M[ilosti] ode mě toho žádal, chci-li týž dům sobě daný a odevzdaný míti abych mu 500 kop grošů hotových daroval, tak Já domnívající se, že týž pan Filip to podle zakázání a přípovědi své k místu přivede, a mě samému týž dům v zápis uvéstí z jistého poručení Vaší C[ísařské] M[ilosti] dá, jemu jsem ty peníze vydluživše se v ně a dosavad je dlužen zůstávám, dal a podle žádosti jeho jemu odvedl. On pak způsobivší to jinač nežli se mně zakázal, tak že téhož domu ne mně samému, ale i mě té neposlušné manželce polovici dal. A tak že nenicko [jměníčko] i táž manželka moje všeho domu, davší mi koliko si set odtud v užívání a v držení jest, a tak Já ani domu ani toho co jsem tak darmo musel několik set darovati na žádost jmenovaného pana Filipa Langa, nemám a bez toho jsem a žebrákem zůstávám. Neměl tie pan Filip ode mě toho žádati vidouce mě člověka chudého, prostého, na zdraví a rozumu mém nedostatečného a sníženého toho nežádati, nýbrž mně radši přidati. A tak mi se od V[aší] C[ísařské] M[ilosti] nic více nepřijde toliko asi dvě stě kop po bratru mém datí, a u bratra mého příčinou a jemu mé jměníčko v ruce daného ani k tomu co jsem mu půjčil přijíti nemohu. Z těch příčin pro Boha a milosrdenství a poslední soud. V[aší] C[ísařskou] M[ilost] prosím aby V[aše] C[ísařská] M[ilost] milostivě to při panu Filipovi naříditi ráčila, aby on mi takové peníze zase navrátil, tak abych se mohl nějak té smrti nebohý a zarmoucený člověk doživiti. S tím se V[aší] M[ilosti] C[ísařské] k milostivé ochraně poroučím.

Přípis: Pánům komisařům od J[eho] M[ilosti] C[ísaře] v příčině Filipa Langa nařízeným odeslati.“

²²⁵ J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 234.

Elnbognera z Dolejšího Šenfeldu.²²⁶ Takto tedy získal nejvyšší komorník do svého vlastnictví čtyři pražské domy, které si honosně vybavil. Štědrost Rudolfa II. vůči svému služebníkovu byla skutečně výjimečná, neboť mu roku 1601 daroval ves Vřesce na Chýnovsku.²²⁷ Makovský obdržel Vřesce za pilné a věrné služby „... z milosti a štědrosti Jeronýmovi Makovskému z Makové, komornímu Jeho Milosti Císařské služebníku, na jeho poníženou prosbu a pro věrné a pilné služby Jeho Milosti Císařské.“²²⁸ Takto vypadala majetková základna nejvyššího císařského komorníka v době, kdy byl na svém životním vrcholu.

Formální vstup Makovského do rytířského stavu se uskutečnil 5. června roku 1598, tedy pouhý rok po Makovského jmenování nejvyšším komorníkem.²²⁹ Pronikání významných úředníků do stavu nižší

---

²²⁶ Oba domy si nechal roku 1601 vložit do desek zemských. TAMTÉŽ.

²²⁷ Ta patřila Janovi a Mikuláši z Bysně, kteří ji vlastnili až do své smrti. Zemřeli však bez potomků, a tak ves připadla jejich sestře Salomeně, která se provdala za Václava Opršála ze Žher, jemuž postoupila prý roku 1587 Vřesce s dluhem 100 kop grošů českých. Rudolf II. se domohl na zemském soudu vyplacení vsi z dluhu a získal ji do svého vlastnictví. Více A. SEDLÁČEK, *Hrady IV*, s. 297. Zápis o darování vsi v deskách zemských je ze 7. dubna roku 1601. Dochované prameny se zmiňují i o předchozím majiteli. „Že jest z plnosti moci své, jakožto král český statku Jeho Milosti Císařské zápisný řečený Vřesce, který jest Jeho Milosti Císařské jakožto králi českému na soudě zemském větší království Jeho Milosti Císařské českého na Václavovi Vopršálovi přisouzen i také od něho k rukám Jeho Milosti Císařské postoupen.“ Zápis v deskách dále pokračuje výčtem náležitostí, které byly součástí vsi. „Vřesce s dvorem poplužním, krčmou vejsadní s platy stálými, robotami a jinými všelijakými povinnostmi, s lidmi osedlými i neosedlými, jsou li tu na ten čas jaké a neb z těch gruntů zběhlými, s dědinami ornými i neornými, lúkami, zahradami, s lesy, háji, porostlinami, potoky a s jiným vším a všelijakým k ní příslušenstvím.“ NA Praha, DZV 130, G13.

²²⁸ TAMTÉŽ, DZV 130, G 13.

²²⁹ „...poněvadž jest řádné zplození své a také dobré zachování předkův svých a své též, a obdarování erbovní dostatečně provedl a p[r]okázal, slíbil jest on nadepsaný Jeroným Makovský z Makové sám za sebe a za své dědice, že na témž stavu rytířském nejinak než jakž na rytířského člověka náleží i také tak, jakž zřízením zemským vyměřeno jest, poctivě a chvalitebně se chovati a to všecko, jež podle téhož stavu rytířského náležeti bude, činiti chce a od téhož stavu on ani dědicové jeho na potomní věčné časy nikdy odstupovati, ani zase k stavu měšťskému navracovati se nechce a nemá.“ TAMTÉŽ, DZV 128, K 11’.

šlechty bylo od druhé poloviny 16. století dosti běžným jevem, a tak Makovského povýšení mohlo vyvolat nanejvýš rozpaky některých rytířů. Důvody pro přijetí nového člena byly popsány obvyklou formulací, užívanou při přijímání do stavu nižší šlechty.²³⁰

Skutečností zůstává, že Rudolf II. měl ve svého služebníka neomezenou důvěru a prokazoval mu nejrůznější pozornosti.²³¹ Makovský ale hledal v jeho službách jen možnosti svého kariérního růstu a majetkového obohacování a povýšení do rytířského stavu mu umožnilo přístup k deskám zemským a dodalo jeho osobě punc urozenosti. Z neznámého rožmberského služebníka se nyní stal nejvyšší komorník samotného císaře, který se honosil rytířským titulem a tahal za nitky politických intrik po následujících pět let.²³²

Po celé období svého působení u dvora se Jeroným Makovský musel obávat o své postavení. Na jeho místo se chtěla dostat celá řada kariéristů, z níž většina by si v úřadu počínala asi stejně jako on. Zároveň si ale Makovský možná zcela přesně neuvědomoval možné důsledky svých činů, neboť by nenechal dojít věci tak daleko, že již nebylo cesty zpět.

Již výše bylo řečeno, že jedním z důvodů kritiky Makovského osoby bylo jeho provozování vinného šenku. Velkou nelibost ovšem vzbuzovalo i jeho úvěrové podnikání, či lépe půjčování peněz na vysoký úrok. Avšak do prvního velkého sporu s Rudolfem II. se dostal v květnu roku 1603, kdy ho žádal o podkomořský úřad královských věnných měst. Tuto žádost podepřel značnou sumou peněz. Rudolf II. mu ale odpověděl, že takový úřad nelze získat silou vlastního jmění nýbrž „*skrze zasloužení*“.²³³ Nejvyšší komorník zřejmě nepochopil, co císaře tak

---

²³⁰ Více V. KLECANDA, *Přijímání*, s. 1-125.

²³¹ Takto mu třeba daroval 3 500 kop gošů na nákup vesnice Dubeč. OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 1.

²³² Srov. J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 232. Svátek přisuzuje Makovskému i omezení vlivu katolické strany a vyhnání ministrů Wolfganga Rumpfa a Pavla Sixta Trautsona. Srov. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 339-341, tatáž situace se od Svátkovy verze dosti liší.

²³³ V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 91.

pobouřilo. Svět úplatků bylo jeho výsostné teritorium, ve kterém se pohyboval. Tam, kde očekával prosazení svého cíle, staly se úplatky účinným a přirozeným prostředkem, byly součástí jeho každodenního života.

V té době ale začínala vycházet hvězda jeho oponenta, komorníka Filipa Langa. Ten se snažil omezit Makovského vliv na císařském dvoře tím, že svého soka u Rudolfa II. pomlouval a splétal takřka dokonalou síť intrik, ve které měla jeho kořist nadobro uvíznout. Díky různým podnikům a podlému jednání ze strany ambiciózního Filipa z Langenfelsu začal Jeroným Makovský pomalu ale jistě ztrácet pevnou půdu pod nohama.²³⁴ Je otázkou, dal-li se tento nepříznivý vývoj nějak zvrátit. Nejvyšší komorník byl zřejmě příliš pyšný a nadmíru přesvědčen o své nedotknutelnosti, že se ani nepokusil získat císařovu přízeň zpět. Naopak, dalším činem jen dokladoval svůj sociální původ a hlavní rysy svého charakteru. Jednalo se o obrovské selhání bývalého vrchního intrikána, neboť místo toho, aby pohotově zareagoval na ohrožení vlastních pozic, pokusil se nečestným způsobem získat pro sebe některá propadlá říšská léna.

Když zemřel dvorní rada Hanuš Vilém z Boyhamu, jenž sepsal spis, v němž podal důkaz, že některá léna v říši již propadla a mohou být tudíž vzata do císařova držení, zabavil Makovský tento spis pozůstalé vdově, odmítl jí udělit audienci a Rudolfovi II. zamlčel existenci spisu.²³⁵ Navíc z písemnosti vytrhal stránky s lény, o něž měl zájem a začal po nich pátrat. Naneštěstí se o tom císař dozvěděl a situace se vyhrotila. Makovský už neměl možnost, jak by mohl blížící se pohromu odvrátit. Když vyšel podvod najevo, začal být obviňován z braní úplatků, různých zpronevěr, z rozkrádání císařských sbírek a z nepoctivého chování vůči panovníkovi. Povstala proti němu celá řada jeho oponentů, kteří se domnívali, že by se ze vzniklé situace dalo něco vytěžit. Dne 3. října roku

---

²³⁴ Z výpovědi některých svědků při projednávání Langova případu vyplývá, že Lang již zcela veřejně Makovského pomlouval a netajil se tím, že mu závidí jeho majetek.

²³⁵ J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 234.

1603 vydal císař rozkaz, aby byl nejvyšší komorník zajat a soudně stíhán. Vyšetřování trvalo tři týdny a dne 29. října podal nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic podrobný spis, jenž obsahoval průběh šetření, obžalobu a zároveň i výměr trestu.²³⁶ Z archivních materiálů vyplývá, že v momentě, kdy za Makovským přišel hejtman Pražského hradu, aby mu oznámil císařské rozhodnutí, pokusil se až komickým způsobem o útek. *„Když mu povědíno bylo, že se jemu z poručení Jeho Milosti Císaře něco oznámíti má, davši odpověď, že otevřítí dáti chce, toliko se přioděje a připraví, potom cítíce se u vědomí, čím jest Jeho Milost Císaře urazil a jakých velikých, těžkých věcí proti Jeho Milosti Císaři se dopustil, nedadouc otevřítí, ale týž dům zatarasovav, pryč z něho utekl a se skryl a schoval, tak že jest osoba jeho tehdáž dosažena a zjištěna býti nemohla, až teprva nazejtří.“*²³⁷

Tato úsměvná událost předcházela Makovského zatčení. Byl zajat a internován na Točnicku. Samotné vyšetřování řídil „katolický triumvirát“²³⁸ ve složení Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic (nejvyšší kancléř), Jindřich Domináček z Písnice (místokancléř) a Jan Mencl z Kolsdorfu (kancelářský sekretář). Ti neměli s příslušníkem jednoty bratrské žádné slitování. Podezírali jej, že jeho schůzky s rožmberským velmožem Petrem Vokem nesloužily jen k intelektuálním a zdvořilostním účelům, ale Makovský se na nich měl dopouštět i vyzrazování císařského tajemství, obzvláště informací ohledně případných kroků katolické strany.

Proti Makovskému bylo shledáno devět bodů obžaloby. Zaprvé mu bylo vytknuto, že si chtěl penězi vymoci podkomořský úřad královských věnných měst. Za druhé byl obviněn z krádeže knihy s propadlými lény, kterou zabavil vdově Barboře z Boyhamu. Navíc ještě Rudolfovi II. vzkázal, že mu ji Barbora prodá za určitou sumu peněz. Tím se dopustil lži a očividného podvodu, neboť chtěl léna získat pro sebe.

---

²³⁶ NA Praha, SM, sign. M 51.

²³⁷ TAMTÉŽ.

²³⁸ V. BŮŽEK, *Rytíři*, s. 91.

„Třetí, že jest osoby některé z ouplatkův k ouřadům a službám při Jeho Milosti Císaři však prve nic, až jsou se jemu napřed v jistých sumách peněz na sta i na tisíce, kteréž jim od něho nikdy půjčené nebyly, zapsali, fedroval a tak prodáváním týchž ouřadův a služeb při Jeho Milosti nenáležitě jest handloval a sebe bohatil.“²³⁹ Ve čtvrtém bodě vinila ho obžaloba ze zaměstnávání cizích lidí bez císařova souhlasu. Zřejmě vypisoval i fiktivní výplatní listy a peníze plynuly do jeho kapes. Za páté, že zadržoval listiny, majestáty a jiné písemnosti, které císaři nepředkládal, dokud nedostal zapláceno. V šestém bodě obžaloby mu bylo vytýkáno jeho nestoudné chování, že „...se nestoudně a nepravdivě před lidmi honositi směl, že při Jeho Milosti Císaři všecko zmůže a co by koliv kdo potřeboval a skrze něho jednáno bylo, to že obdržít.“²⁴⁰ Sedmý bod ho vinil z vynášení služebního tajemství, „...co jest se kdy v pokojích Jeho Milosti dávalo, proti těžké přísaze své pronášel.“²⁴¹ Osmý bod se opíral o čarodějnictví a různé alchymistické předměty, které se u něho našly. „S některými osobami čarodějnými zacházel“.²⁴² Poslední bod obžaloby se týkal vedení jeho nestoudného a hříšného života, když si vydržoval (ač byl sám ženatý s Annou Reginou Makovskou z Lišvic)²⁴³ v Praze kuběnu, tedy ženu cizího muže.²⁴⁴ Kronikář Václav Březan vzniklou situaci ale podává docela jinak. „Toho času Jeroným z Makové spálil u císaře pečeni, takže před naším příjezdem do Prahy v středu [8.10.] jat i odsouzen cti, statku i hrdla, nejvíce proto, že nějakú knihu císařskou tajnú, zapečetěnú

---

²³⁹ NA Praha, SM, sign. M 51.

²⁴⁰ TAMTÉŽ.

²⁴¹ TAMTÉŽ.

²⁴² TAMTÉŽ.

²⁴³ Lišvicové z Lišvic (von Luschwitz), vladýcká rodina, která se přistěhovala v první polovině 16. století. Jan Gerhart se stal roku 1590 rožmberským lovčím. K tomuto rodu např. A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II*, s. 511. Podrobněji J. HRDLIČKA, *Páni dvořané II*, s. 22-24. Poněvadž v této době působil Jeroným Makovský taktéž v rožmberských službách, je možné se domnívat, že se s Annou Reginou oženil již před příchodem do Prahy.

²⁴⁴ „Že jest zlý a nepřikladný život, chovajíc sobě manželku muže jiného oddávanou, a s ní v zjevném cizoložství obcujíc, vedl.“ TAMTÉŽ.

*svévolně a lehkomyšlně odevřel.*²⁴⁵ Z výše uvedených bodů se skládala Makovského obžaloba. Vystrašený Jeroným Makovský se ke všemu přiznal a prosil císaře o zachování svého života. Rozsudek nad Jeronýmem Makovským byl tvrdý. *„Těžkých provinění se dopustil, nevěrně, neupřímně a ošemetně k J[eho] Milosti Císaři se choval a tak těžce Jeho Milost urazil, čest, hrdlo i statek Jeho Milosti Císaři propadl, a protož aby on Jeroným Makovský tu na zámku Točnicku pod jistým opatřením osob k tomu nařizovaných zůstával a dalšího Jeho Milosti Císaře oznámení očekával.*²⁴⁶

Tento rozsudek mu byl ale později Rudolfem zmírněn na doživotní žalář v královském vězení v Mostě, kam byl v polovině listopadu roku 1603 převezen. Dramatický průběh jeho života uvězněním neskončil. Záhy se mu totiž podařilo podplatit stráž a uprchnout do Saska. Císaře tento útěk právem rozzlobil a vynaložil velké úsilí, aby zběhlého trestance dopadl. Makovský se ze znovunabyté svobody neradoval dlouho. Na začátku prosince roku 1604 byl dopaden v Braniborsku a dopraven na tvrz v Plassenburgu.²⁴⁷ Odtud byl odvezen do vězení na Křivoklátě, ve kterém zůstal celých dvacet let.²⁴⁸ V internaci se mu vedlo dosti špatně. Zachoval se veliký počet žádostí, které adresoval různým osobám; mimo jiné Karlovi z Lichtenštejna, Jaroslavovi Bořitovi z Martinic, ale i všem 297 pánům z rytířstva. Ve všech prosí o zmírnění internace a o zlepšení podmínek ve vězení.²⁴⁹ Makovský byl totiž rok a čtyři týdny držen mezi

---

²⁴⁵ J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy II*, s. 568.

²⁴⁶ NA Praha, SM, sign. M 51.

²⁴⁷ J. SVÁTEK, *Jeroným Makovský*, s. 237.

²⁴⁸ Srov. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 393. Ten uvádí, že Makovský byl propuštěn roku 1619 kvůli informacím ohledně pokladu Rudolfa II. Jenže roku 1620 zaslal králi Friedrichu Falckému prosbu, aby byl po šestnáctiletém vězení propuštěn a roku 1621 napsal Karlovi z Lichtenštejna žádost, aby byl aspoň ve vězení lidštěji chován, neboť byl držen mezi vrahy a násilníky.

²⁴⁹ Jednalo se o oblečení, kožich na zimu, jídlo a pití.

vrahy a mordýři, kde kvůli „*velikému smradu a puchu takřka o zrak přišel*“.²⁵⁰

Dne 19. února roku 1605 došlo k formálnímu vyloučení Jeronýma Makovského z Makové z rytířského stavu. Stalo se tak na základě jeho přečinům proti morálním zásadám stavu a spáchaných zločinů proti císaři.²⁵¹ Toto prohlášení sepsali nejvyšší zemští úředníci a soudci, radové dvorského a komorního soudu a osoby z rytířského shromáždění.

Po velikonocích roku 1623 byla jeho vazba zmírněna, takže se mohl po hradě volně procházet, mít u sebe svou ženu Annu Reginu Makovskou a také mu byly povoleny 3 žejdlíky vína týdně. Jeroným ve své snaze o propuštění nepolevil. Nakonec dostal od knížete Karla z Lichtenštejna jasnou odpověď, že by mohl být propuštěn, kdyby se stal katolíkem.²⁵² Makovský skutečně konvertoval a roku 1624 byl propuštěn na svobodu.

Asi posledním sporem, který Jeronýma Makovského za život postihl, byl dluh vůči Jakubovi Hodkovi ze Mstetic ve výši 44 kop grošů českých. Ten na něho roku 1629 podal žalobu a domáhal se Makovského zatčení. Makovský ovšem Hodka označil za nedůvěryhodného člověka a

---

²⁵⁰ NA Praha, SM, sign. M 51.

²⁵¹ „*Pro jeho k Jeho Milosti Císaři jakožto ke králi a pánu svému, jsouce u Jeho Milosti Císaře komorním služebníkem, dopustivši se těžkého přečinění nad povinností a přísahou svou těžkou Jeho Milosti Císaři učiněnou v jistých artykulích i v mnohých jiných příčinách se zapomenul, velikých a těžkých přečinění skrze své nevěrné, neupřímné a ošemetné k Jeho Milosti Císaři se chování dopustil, i nad tím, jsouc do stavu rytířského přijat, věda, jaké místo poctivé a k vzácné službě přišel, maje stavu svému ku poctivosti býti a Jeho Milosti Císaři, králi a pánu svému věrně a poddaně sloužiti, to vše jest opovrhoval a lehce sobě vážil a tudy Jeho Milosti Císaři čest, hrdlo i statek propadl. Z té příčiny ku příkladu jiným nevěrným, neupřímným, nad povinností a přísahou svou zapomnělým služebníkům a kteří se v stavu svém rytířském, jsouce do něho přijati, chovati neumějí, pro jeho Jeronýma Makovského dočinění v stavu svém trpěti nechťejí, z stavu svého rytířského tímto snesením a svolením vymazují a vylučují, takže po dnešní den více za stav rytířský držán a jmín býti nemá, a ony též nadepsané osoby jeho jmíni a za toho, jakž předešle do stavu jich přijat byl, nechti a nemají.*“ TAMTÉŽ, DZV 132, fol. M 22.

²⁵² TAMTÉŽ, SM, sign. M 51. Na listu je přímo napsáno: „*Až bude katolickým.*“

dovolil si proti němu navrhnout rázné řešení.²⁵³ Úředníky ze svého domu vyhnal a k soudu se zřejmě nedostavil. Je zajímavé, že se v tomto sporu stále podepisoval jako „*Jeronym Makovský z Makové rytíř*“ a ve zprávě komisařů Adama z Martinic a Jana Adama z Olbramovic z 5. listopadu 1629 se o něm mluví jako o slovuťném Jeronymovi Makovském z Makové.²⁵⁴ Jakoby nechtěl přijmout skutečnost, že tomu bylo již 25 let, co byl z rytířského stavu vyloučen.

Po svém návratu se snažil získat zpět aspoň část svého bývalého majetku a také pozůstalosti po svém zemřelém bratru Janovi.²⁵⁵ Císař Ferdinand II. byl v této věci neoblomný a majetek Makovskému nevydal, ale z milosti mu daroval 4 000 kop grošů míšeňských.²⁵⁶ Z těchto peněz zakoupil za 3 168 kop grošů ves Pavlov na Pelhřimovsku, bývalý konfiskát po Kryštofu Schreinerovi z Rosenecku.²⁵⁷

Zbytek života pobýval Makovský v naprostém osamění jen se svou ženou, ve čtvrti u Sv. Jindřicha v Novém Městě pražském.²⁵⁸ Anna Regina se mu stala opravdovou životní oporou a dobrovolně s ním sdílela strasti křivoklátského vězení.²⁵⁹ Jeronym Makovský zemřel 16. března roku 1630 a pohřben byl v kostele sv. Jindřicha v téže čtvrti. Anna Regina zemřela nedlouho po něm. Jedním z posledních dochovaných dokumentů

---

²⁵³ „*Jeho pak Jana Hodka, člověka na cti padlého, jiným kupříkladu strestati, i to pod jménem a titulem jeho při ouřadě nejvyššího purkrabího pražského, které nic na žádného přístupu míti nemohl a nemá. Proti mě zastona zlou jeho infformati se stalo, to vše z moci své casyrovati poručili a vyzdvihnouti ráčíte.*“ NA Praha, SM, sign. M 51.

²⁵⁴ TAMTÉŽ.

²⁵⁵ Dochovala se suplika rychtáře a konšelů obce Bříza, ve které žádají, aby byli zase Makovského poddaní. „*Ohlášení neb žádost poddaných ze vsí Břízy a Dubče aby zase do poddanosti od Pana Makovského přijati byli.*“ TAMTÉŽ, SM, sign. M 51.

²⁵⁶ Tento dokument je součástí příloh.

²⁵⁷ J. SVÁTEK, *Jeronym Makovský*, s. 239.

²⁵⁸ TAMTÉŽ.

²⁵⁹ Ze žádostí, které Jeronym z vězení posílal, vyplývá, že i ostatní vězni měli na Křivoklátě své manželky. Prosby o ošacení, jídlo a volný pohyb vztahoval i na svou ženu, jak píše, „*aby se při něm mohla manželka, také tak chudá, přiživiti.*“ NA Praha, SM, sign. M 51.

je Makovského závět' z 15. února roku 1630.²⁶⁰ Své jmění odkázal své manželce Anně Regině, která byla povinna vydat 1 000 kop grošů míšeňských Josefovi Makovskému,²⁶¹ „*neb jest na těle i rozumu od pána Boha snížena*“. Svou ženu ustanovil poručnicí nad touto sumou, kterou měla vložit na úrok a Josefa materiálně zabezpečit.²⁶² Zároveň prosí „*své nejmilejší přátelé*“ Bohuslava Záhořanského z Vorlíku a Eliáše Blovského z Lumenštejna, aby Annu neopouštěli a byli ji nápomocni. Nicméně ze zprávy Karla Makovského je patrné, že toho po bývalém komorním služebníkovu moc nezbylo. Většinu peněz dal na pohřeb Jeronýma a Anny Reginy.²⁶³

Jeroným Makovský z Makové, patřil bezesporu mezi vlivné postavy na císařském dvoře. V době jeho slávy se kdekdo ucházel o jeho přízeň a snažil ho získat na svoji stranu. Po návratu z vězení ho nikdo nepotřeboval, nikdo se nestaral o jeho existenci. Makovský se po svém propuštění vrátil do zcela jiné politické s společenské situace. Byl opuštěný, osamocený a nemajetný. Jeho následovník Filip Lang z Langenfelsu se dopustil podobných i horších zločinů a našel takřka podobný osud. Makovský ho přežil za cenu dvaceti let v tvrdém žaláři.

---

²⁶⁰ Mezi dědici jsou uvedeni kromě Anny Reginy také Bohuslav Záhořanský z Vorlíku - 15 kop grošů míš., Eliáš Blovský z Lumenštejna - 15 kop grošů míš., Daniel Kristoslav Stehlík z Čenkova - 15 kop grošů míš., Karel Makovský (nevlastní syn – celým jménem Karel Vanišovský Makovský z Vanišova a Makové) - 50 zl. a jeho poddaní „*pacholetí Mikšovi a Dorotce, poddaným mým 10 kop gr. míš.*“.

²⁶¹ Synovi po zemřelém Janu Makovském.

²⁶² Kdyby ale Josef zemřel dříve než Anna Regina, měla by nárok na celou sumu.

²⁶³ NA Praha, SM, sign. M 51. Jediné co mohlo mít po nebožtíkovi hodnotu byly 3 ručnice, karabina, pistole a kord. Více po něm kromě starých plecháček nezbylo.

Filip Lang z Langenfelsu

I když se o tomto služebníku císaře Rudolfa dochovalo ve vídeňském archivu rozsáhlé množství písemností, o jeho původu nemáme paradoxně skoro žádné zprávy. Z tohoto důvodu se mnozí historikové přikláněli k původnímu názoru, že Lang pocházel z tyrolské židovské rodiny.²⁶⁴ Tato hypotéza se však při důkladném studiu písemností uložených v Národním archivu v Praze ukázala jako nepravděpodobná.²⁶⁵ Pomluva o Langově židovském původu vznikla už za jeho života a měla snížit vážnost neoblíbeného služebníka.²⁶⁶ Filip Lang se nejspíše narodil někdy kolem roku 1560.²⁶⁷ Jeho otcem byl Kašpar Lang, který pracoval jako nákupčí kuchyně císaře Maxmiliána a arcivévody Ferdinanda. Kašpar Lang získal roku 1563 erbovní list.²⁶⁸ Tato skutečnost tedy vyvrací domněnku, že se Filip narodil jako člen pražské židovské obce, neboť v 16. století bylo v říši i Čechách nepřipustné, aby nepokřtěný žid získal erbovní majestát. Příbuzenství obou mužů bylo po dlouhý čas sporné. Důkazy pro toto tvrzení lze nalézt v uděleném erbu z roku 1563, který je totožný s erbem, který byl Filipu Langovi udělen roku 1579. Tento erb mu byl konfirmován císařem Rudolfem po návratu do Prahy roku 1601.²⁶⁹

Rozhodný důkaz přinesla až suplikace, ve které nově přijatý komorní služebník Filip Lang žádá císaře, aby nařídil purkmistru a konšelům Starého Města pražského vyhledat v městských knihách zápisy

---

²⁶⁴ F. HURTER, *Philipp*, s. 5. Srov. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 393-394.

²⁶⁵ NA Praha, SM, sign. L 130, kart.1-4.

²⁶⁶ Takto např. velmi antisemitský obraz Filipa Langa v Hurterově díle, který kritizoval již Karl Vocelka. "*Hurter urteilt mit einem massiven Antisemitismus über den angeblichen jüdischen Konvertiten äußerst hart und schreibt ihm alles Böse der Regierung Rudolfs zu.*" K. VOCELKA, *Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576-1612)*, Wien 1981, s. 110.

²⁶⁷ J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 271.

²⁶⁸ TAMTÉŽ., s. 272.

²⁶⁹ OeStA Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv (Reichskanzlei), Philipp Lang, Prädikat "von Langenfels" und Wappenbesserung 1601. Zmíněná konfirmace je součástí příloh.

o prodeji a vlastnictví domu U krkavců, který toho času stál na Dlouhé třídě.²⁷⁰ Tento dům patřil jeho otci Kašparovi²⁷¹ a byl po jeho smrti prodán stávající manželkou Annou. Ta údajně nerespektovala dědické právo, na kterém ošidila i tehdy nezletilého bratra Martina Langa, který byl v době psaní suplikace již mrtev, neboť o něm hovoří jako o nebožtíku. Filip taktéž popisuje svůj odchod do Tyrolska, který se uskutečnil v raném dětství. „*Já pak před tím časem jsa ještě malým pacholetem do cizích krajin jsem se dostal a tam vždycky pořád v poctivých službách zůstával a o tom nic nevěděl a věděti nemohl co se od dotyčné Anny na zkrácení dědické spravedlnosti, kteráž mně také po otci mém náležela, dalo a prodávalo.*“²⁷² Císař se skutečně na purkmistra s žádostí obrátil a žádal, aby Langovi vyšli konšelé vstříc. Ti mu však oprávněně odpověděli, že toto není jejich povinností a vzkázali mu, aby si Lang přišel tyto věci vyhledat buď sám, nebo v zastoupení. Sebevědomě se odvolávají na desky zemské, podle kterých není v pravomoci konšelů, aby na základě této žádosti v městských knihách hledali a opisovali, neboť mají být soudci v této záležitosti.²⁷³

Příchod Filipa Langa do Prahy se uskutečnil nejspíše roku 1600.²⁷⁴ O jeho předchozím životě toho moc nevíme. Jako malý chlapec odešel v roce 1568 do Tyrolska a působil jako zpěvák v kapele Ferdinanda Tyrolského. Poté působil ve službě u jeho synů, později pak u samotného arciknížete. Už zde se měl dopouštět svých prvních podvodů a machinací.²⁷⁵ V Innsbrucku se oženil s komornou Filipíny Welsarové

---

²⁷⁰ NA Praha, SM, sign. L 130, kart 1.

²⁷¹ „*Měštěnin Starého města pražského, dobré a svaté paměti císaře Maxmiliána, pana otce Vaší císařské Milosti nejmilejšího etc., Einkauffer v témž Starém městě pražském, dům U krkavců řečený v Dlouhé třídě měl.*“ TAMTÉŽ.

²⁷² TAMTÉŽ.

²⁷³ TAMTÉŽ.

²⁷⁴ OeStA Wien, HHStA, Reichskanzlei, Reichstaxbücher, Band 89, 1600 fol. 23.

²⁷⁵ V dopise Hanse von Aachen měl podle očitéch svědků padělat Ferdinandův podpis a pečeť při snaze získat jakousi nemovitost. OeStA Wien, HHStA, HA, Lang-Akten, kart. 5.

Marií Scalaber,²⁷⁶ se kterou měl později dva syny Ondřeje a Ferdinanda. Ondřej byl starší a sloužil u císařského dvora minimálně od roku 1605.²⁷⁷ Zasluhou jeho otce byl Ondřej roku 1606 oženěn s Cecílií Imhof, příslušnicí známé augšpurské rodiny, která měla napojení na významný bankéřský rod Fuggerů. Lang se díky tomuto spojení dostal k jejich penězům, které použil na nákup panství Oberinglingen.²⁷⁸ Ferdinandovi zase pomohl k místu apelačního rady²⁷⁹ a navíc ho určil jako svého nástupce na místo hejtmána („*Stadthauptman in Krembs*“). Langova manželka Marie musela být o hodně mladší, neboť v roce 1606 žil ještě její otec.

Filip Lang přišel do Prahy se svou rodinou a nastoupil službu jako jeden z komorních služebníků. Od roku 1601 je uveden mezi ostatními komorníky s obvyklým platem 20 zl. měsíčně.²⁸⁰ Hlavním důvodem pro přijetí byla zřejmě Langova služba u arciknížete Ferdinanda. Určitou roli mohlo sehrát i doporučení Karla z Burgau, u kterého sloužil po Ferdinandově smrti.²⁸¹ I když se už tehdy nejspíše dopouštěl různých machinací (jako komorník byl odpovědný za inventáře komnat), získal si velmi záhy císařovu důvěru. Tato obvinění se navíc objevila až po jeho uvěznění, takže v očích Rudolfa II. mohl vzbudit dojem, že před ním stojí oddaný služebník, který po mnohá desetiletí zasvětil svou službu habsburské dynastii. Navíc byl obdařen, jako jeden z mála, erbovním majestátem a přídomkem „*von Langenfels*“ ještě před příchodem na císařský dvůr.

V této době sklízel plody komornické služby Jeroným Makovský. Je pravděpodobné, že oba muži postupovali ve svých plánech společně.

---

²⁷⁶ V pramenech se objevuje jako „*Maria Lang geborne Scälaberin*.“

²⁷⁷ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 257.

²⁷⁸ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringsische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7. K Fuggerům více M. HÄBERLEIN, *Die Fugger. Geschichte einer Augsburger Familie (1367–1650)*, Stuttgart 2006.

²⁷⁹ J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 272.

²⁸⁰ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 401.

²⁸¹ Od roku 1595.

Takto třeba nakoupili od „*Edelsteinschneidera*“ Matthiase Krätsche klenoty za 1 900 tolarů, za které nikdy nezaplatili.²⁸² Pro sebevědomého Langa byl však Makovský obrovskou konkurencí. Záviděl mu nejen jeho úspěch a postavení ale také jeho majetek. Lang rozehrál svou nečistou hru, která měla Makovského vyřadit ze hry pokud možno napořád.²⁸³ Snažil se ho zřejmě u císaře pomlouvat a vrhnout na něho podezření z nejrůznějších zločinů. Spolu s Makovským padl v nemilost i Melchior Kolichreitu,²⁸⁴ který byl roku 1603 rovněž zatčen. Z jeho dopisu je patrné, že z této události Langa přímo podezřívá.²⁸⁵ Po Makovského pádu měl tedy dostatek prostoru k uskutečnění vlastních plánů. Takřka okamžitě si nechal k sobě do domu převést jeho věci. Velmi ho zajímala truhla, ve které po nepohodlném komorníkovi zbyly různé alchymistické předměty.²⁸⁶ Jeho zájem velmi vzbudily i Makovského dlužní úpisy, které si měl ponechat.²⁸⁷ Lang se na dvoře pohyboval od roku 1601 a tedy přesně věděl, z čeho mohou do jeho kapes plynout největší peněžní zisky. Po celých pět let měl být obávanou postavou rudolfínské Prahy.

Jeho vliv dokumentuje veliké množství dopisů od nejvlivnějších velmožů říše, které se po něm dochovaly.²⁸⁸ Ti se na něho obraceli se svými žádostmi, které měly skrze Langa dojít naplnění. Takto se na něho obraceli kupříkladu kolínský kurfiřt Arnošt Bavorský, markrabě Cesare

---

²⁸² OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

²⁸³ Severin Ursin svědčil, že měl Lang Makovského u císaře pomlouvat, aby na něj padlo podezření.

²⁸⁴ V pramenech jako Melchior Kalckreuth.

²⁸⁵ OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7. Dopis je datován 22. října 1608.

²⁸⁶ Makovský začínal svou službu mezi Rudolfovy alchymisty.

²⁸⁷ F. HURTER, *Philipp*, s. 22-23. Lang si nechal od císaře potvrdit úpis Petra Voka z Rožmberka na 6 000 zl. a také královského hejtmána v Chomutově Kašpara z Logavy na 1 000 zl.

²⁸⁸ Hlavně OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 2-3.

d'Este,²⁸⁹ Roderigo Alidosi i různí papežští legáti a vyslanci. Ve výdajích kolínského kurfiřta, který v roce 1605 Langa osobně navštívil, se k datu 10. února roku 1606 objevila zajímavá položka: „200 fl. Philipp Lang, churfürstlich cölnischen Kammerdiener.“²⁹⁰ Krátce po tom obdržel od Arnošta dar ve výši 1 500 zl.²⁹¹ Z dopisů, vyplývá, že se spolu s kolínským kurfiřtem podílel na přípravách tzv. *Hochverratsprozess*, který byl namířen proti židům v říši po neúspěšném převratu uvnitř frankfurtské židovské obce.²⁹² Finanční zainteresovanost obou mužů na přípravě procesu je dobře patrná z následujícího dopisu kolínského kurfiřta, který dne 29. prosince roku 1605 přímo z Prahy adresoval svému podporovateli na císařském dvoře Filipovi Langovi.²⁹³ Lang se snažil

---

²⁸⁹ Vévoda z Modeny a Reggio se narodil roku 1552, zemřel 1628. Byl nejstarším synem Alfonse d'Este, markraběte z Montecchio. Alfons byl nemanželským synem Alfonse I. d'Este vévody z Ferrary, Modeny a Reggio.

²⁹⁰ B. KLEIN, *Levi von Bonn*, s. 379.

²⁹¹ TAMTÉŽ.

²⁹² K tomuto nejpodrobněji B. KLEIN, *Levi von Bonn*; TÁŽ, *Wohltat und Hochverrat. Kurfürst Ernst von Köln, Juda bar Chajjim, und die Juden im Alten Reich*, Hildesheim 2003.

²⁹³ *Lieber Herr Langen, ich bin bericht, das der H. Hanniwaldt gestern Ihrer Kay. Maytt. das bewuste Bedenckhen in der Jüdden Sachen zugestellt. Pitt, Ir wollet mitt einer Dexteritet die Sachen dahin dirigieren helffen, damit sich Ire Kay. Maytt. auff die Commission unñßer beider Churfürsten gnedigist resolvire. Dan via fiscali würt gar nit darzu dienen, sonder alles verderben, were gar gut, das es Ire Maytt. selber lesen. Soviel mein particular dabey trifft und die Gnadt, darumb ich Ire Kay. Maytt. gepetten, weiß ich nit, ob es rhat samb were, das ich ahn Ire Kay. Maytt. ein underthenigst Zettul geschrieben, darin ich tertiam partem beider Jüdden Sachen mit tanquam denunciati gnedigist folgen zulassen begert hette. Undt das Ire Kay. Maytt. allein in margine meines Zettuls gesetzt hetten, fiat ut petitur, Rudolphus, so were ich gnugsamb vesichert und contertiert. Ewer Muhe will ich nicht vergessen, sondern mich dem klarlich und also erzaigen, das Ir sehen und spüren solt, das Ir einen gueten Freundt ahn mir habt. Und wolt Gott, das ich Gelegendheitt wusse, Irer Kay, Maytt. aus einem Heller thausent zumachen oder sonst noch dero gnedigsten Gefallen zudienen, solt mir auff der Welt nichts liebers sein. Und wünschen dem Herrn hierbey einen guten Morgen. Prag 29. Decemb. 605 Ernst Churfürst mp.“ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 1. Arnošt zmiňuje i služebníka Ondřeje Hannewalda*

zajistit svému klientovi podíl z tzv. „*Strafgeld*“,²⁹⁴ pro jeho přispění na odhalení spiknutí. Jeho počínání bylo zřejmě úspěšné, neboť dne 16. února roku 1606 Arnošt skutečně od císaře obdržel jednu třetinu z této sumy.²⁹⁵

Tato událost je poněkud v kontrastu s obvyklým tvrzením, že Lang byl hlavním židovským podporovatelem na dvoře Rudolfa II. Je pravděpodobné, že se na něho se svými žádostmi o pomoc obraceli i příslušníci židovské obce. V Langově pozůstalosti se však tyto žádosti nedochovaly; Lang je pravděpodobně sám zničil, neboť by ho mohly v této ožehavé chvíli zcela jistě kompromitovat. To, že byl svými odpůrci často pomlouván a nazýván „*pokřtěným Židem*“,²⁹⁶ bylo kromě jiného nejspíše zapříčiněno nařčením z prosazování zájmů tohoto etnika. Podle některých obvinění se měl účastnit židovských obřadů a dokonce i tajně snad vyznávat jejich víru.²⁹⁷ Tuto domněnku nelze dokázat ani vyvrátit. Jisté je, že v této situaci stál pevně na straně katolického kurfiřta, což se mu také vyplatilo.

Rudolfova duševní choroba doznala v tomto čase takřka svého vrcholu a podivínský císař přijímal čím dál méně lidí.²⁹⁸ Skrze mocného „*Rath und Anwald*“ jeho císařské milosti bylo možné obdržet od Rudolfa

---

z Eckensdorfu, jež byl stejně jako Lang podporovatelem jeho plánů. Hannenwald se Langem přímo stýkal, pro což se dá nalézt doklad v deníku Adama z Valdštejna. Srov. M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 137.

²⁹⁴ Peníze, které museli říšští židé zaplatit, jako kompenzaci za pokus o „velezradu“.

²⁹⁵ B. KLEIN, *Wohltat*, s. 269.

²⁹⁶ Takto o něm mluví např. Pavel Skála ze Zhoře.

²⁹⁷ Toto byla jedna z otázek při Langově výslechu.

²⁹⁸ K problematice osobnosti Rudolfa II. a jeho chorobě více J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof*, s. 22-24; A. GINDELY, *Rudolf II., Band I*, s. 44-45; K. STLOUKAL, *Portrét Rudolfa II. z roku 1600*, in: *Od pravěku k dnešku. Sborník k 60. narozeninám Josefa Pekaře II*, 1930, s. 1-14; J. MATOUŠEK, *Turecká válka v evropské politice v letech 1592-1594. Obraz z dějin diplomacie protireformační*, Praha 1935; R. J. EVANS, *Rudolf II and his World*, Oxford 1973, s. 89-91; K. VOCELKA, *Die politische Propaganda*, s. 95-105; I. LESNÝ, *Rudolf II. jako nemocný člověk*, in: *Folia historica bohemia* 7, 1984, s. 271-280; J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 182-194, 329-344.

audienci za dostatečně velký finanční dar. Této skutečnosti si povšiml i císařův bratr Matyáš, který si na císařovu nevoli přijímat vyslance postěžoval ve svém dopise z 29. dubna roku 1608 adresovaném českým stavům.²⁹⁹ Obchodování s udělováním audiencí a s příslibem Rudolfova podpisu se stalo pro stále více chamtivého komorníka zlatým dolem. Sedmihradský velmož Štěpán Hosszutothi³⁰⁰ se roku 1608 v Praze zastavil kvůli vyřízení dluhu, který si nárokoval u braniborského kurfiřta. To, co Hosszutothi potřeboval, byl císařův podpis, který by uznal jeho nárok. O uznání či neuznání jeho nároku však nerozhodoval sám císař. Za něho tuto práci nyní vykonával komorní služebník Filip Lang. Dochoval se seznam darů, které Lang od Hosszutothiho přijal. Podle jejich výše je zřejmé, že se na něho sedmihradský magnát obracel i v jiných záležitostech. Ve výčtu stojí rozsáhlé množství nejrůznějších šperků, klenotů, zlatem zdobeného nádobí a dalších uměleckých předmětů v celkové výši neuvěřitelných 11 592 tolarů.³⁰¹

Další možností získání nemalých částek bylo přijímání nových služebníků. Osoby, které se ucházely o službu u dvora, si musely nejprve naklonit císařského komorníka. Ten jim někdy k místu skutečně dopomohl. Většinou ale jen vybral peníze a dotyčnému slíbil, že se za něho přimluví.³⁰² To byl i případ služebníka dvorské komory Andease Thumseggera.³⁰³ Ten před komisí vypověděl, že zaplatil Langovi 200 zl., k tomu ještě jako příplatek dvacet žejdlíků kvalitního vína.³⁰⁴ Od něho pak dostal příslibem do dvou let úřad hejtmana. Nic se však nestalo a

---

²⁹⁹ F. HURTER, *Philipp*, s. 76-77.

³⁰⁰ K tomuto rodu více G. VON CSERGEÖ – J. VON CSOMA (edd.), *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV. Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländer der St Stephans-Krone (Supplementband)*, Nürnberg 1894, s. 66.

³⁰¹ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringsische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³⁰² Takto vypověděl Severin Ursinus.

³⁰³ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 355.

³⁰⁴ „Seewein.“

Thumsegger již své peníze nikdy neviděl.³⁰⁵ Podobně dopadl i služebník Joachim Freund von Wustriz.³⁰⁶ Ten Langovi zaplatil nejdříve 100 dukátů. Tomu se to ovšem zdálo málo, takže mu musel Freund slíbit celkem 400 tolarů; z toho 200 dukátů zaplatil předem. Peníze ani slíbené místo nikdy nedostal.³⁰⁷ Stejný postup zvolil i ve věci domu U tří červených růží, který zbyl po uvězněném Jeronýmu Makovském.³⁰⁸ Nedá se přesně odhadnout, kolik peněz takto Lang získal. Většina obvinění totiž přišla až po jeho zatčení, když už bylo jisté, že se z této situace jen těžko dostane, a mnozí se takto na uvězněném Langovi chtěli přiživit.³⁰⁹

Ve snaze získat další finanční prostředky dopomáhal vlivným šlechticům k obsazení významných úřadů. Je pravděpodobné, že takto dopomohl i Václavovi Vchynskému ze Vchynic k získání úřadu nejvyššího lovčího.³¹⁰ Roku 1606 byl ale z tohoto úřadu sesazen a rozzlobil se jak na císaře, tak i na Langa. „*Lang habe an J.M. so viele Schelmenstücke verübt, daß, sollte er gehängt werden, ein Galgen auf den andern zu stellen wäre.*“³¹¹ Hans von Tulner, který usiloval o místo dobříšského hejtmána, daroval Langovi zlatem i stříbrem zdobený psací stůl v hodnotě 800 zl. a taktéž zlatem zdobené umývadlo s konvicí v ceně 160 zl.³¹² Langova nenasytnost však neznala mezí. Podle svědectví již

---

³⁰⁵ Obsahuje list adresovaný vyšetřovací komisi z 28. listopadu 1608. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

³⁰⁶ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 258.

³⁰⁷ Přípis na vyšetřovací komisi z 21. října 1608. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

³⁰⁸ Viz předešlá kapitola.

³⁰⁹ Dochovalo se např. obvinění Lambrechta Schadnera, který Langovi zaplatil 274 tolarů, za které mu Lang nikdy nic neposkytl. Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 5.

³¹⁰ Lang byl v procesu tázán, jak přišel ke směnce na 2 000 zl. adresované právě Václavovi Vchynskému.

³¹¹ F. HURTER, *Philipp*, s. 62.

³¹² OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

zmíněného služebníka Severina Ursiniho³¹³ rostly Langovy nároky úměrně s jeho bohatstvím. „*Diese hat mir der fromme Graf von Fürstenberg geschenckt. Andere Lumpen haben mir viel versprochen, aber niht gehalten.*“³¹⁴ Jindy si zase stěžoval na kuchyňského mistra: „*Da hat mir der Küechenmayster nur ain schlechtes Ringlein geschenckt.*“³¹⁵ Ursini dále vypověděl, že mu Lang vyhrožoval, že ho u císaře poníží, protože mu nechtěl nic darovat. Prý měl císaři namluvit, že se denně opíjí s truksasy.³¹⁶

Peníze rovněž dostával i od velitelů regimentů, kteří si Langa rádi předcházeli. Ten jim za to na oplátku přislíboval setrvání ve službě a peníze od císaře na žold. Z těchto aktivit mu plynuly do kapes značné zisky. Takto slíbil známému polnímu maršálovi Tillymu,³¹⁷ který na dvorské komoře požadoval 30 000 zlatých pro své vojsko, že mu v této věci bude nápomocný. Za tuto službu mu maršál vystavil „*eine Charta bianca*“ na 3 000 zl.³¹⁸ Lang ale jako obvykle v této věci nic nepodnikl a Tilly se dožadoval po Langově uvěznění navrácení své směnky.³¹⁹ Kromě žádosti již zmíněného Johanna Tillyho, se na Langa obrátil i hrabě Kraft von Hohenlohe,³²⁰ jehož dopis pochází z 12. prosince 1606, kde slibuje Langovi za vytrvání ve službě 1 000 zl.³²¹ Georg Ehrenreich von Buchheim taktéž viděl v mocném komorním služebníkovi možnost, jak prosadit svůj zájem. Tomu se již nějakou dobu nedostávalo žoldu, a proto se na komorníkovi dožadoval audience u císaře a vyřízení jeho

---

³¹³ Evidován jako „*Zeugmeister*“ (zbrojář) od roku 1601. J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 257.

³¹⁴ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³¹⁵ TAMTÉŽ.

³¹⁶ Ursiniho vlastní výpověď.

³¹⁷ Johann Tserclaes von Tilly.

³¹⁸ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

³¹⁹ Směnka měla být v Langově majetku vyhledána a vrácena Tillymu. Příkaz z 20. dubna 1609.

³²⁰ Graf Kraft VII. von Hohenlohe (1582-1641).

³²¹ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 3.

pohledávky. Za tuto službu mu slíbil 2 000 zlatých.³²² Jiný dar pro úplatného komorního služebníka zvolil Sigfried von Kolonitsch,³²³ který požadoval na císaři 20 000 zlatých na ochranu hranic.³²⁴ Jako dárek pro Langovu ženu mu nechal poslat šest statných koní.³²⁵ Těšínský vévoda Adam Václav požadoval skrze svého vyslance povolení k nákupu stovky koní pro císařské jezdectvo. Nechtěl ponechat nic náhodě a obrátil se na Langa s nabídkou 2 000 zl. Zhýčkanému komornímu služebníku se ale tato suma zdála příliš malá a po vyslanci Adama Václava požadoval 5 000 zl. Nakonec se oba muži shodli na částce 4 000 zl.³²⁶

Svoji roli sehrál císařský komorní služebník i při nešťastném procesu s polním maršálem Heřmanem Křištofem Ruswurmem.³²⁷ Podle všech okolností stál při jeho procesu na straně jeho nepřátel a nesl podíl i na jeho odsouzení a následné popravě.³²⁸ Vyjma politických intrik se Lang dopouštěl i menších, dalo by se říci podřadných zločinů. Stejně jako ostatní komorníci se dopouštěl rozkrádání inventáře císařských komnat. Některé odcizené předměty se později našly v jeho zámku v Oberinglingenu.³²⁹ Kromě stříbra, které z komnat pravidelně odnášel, byly nalezeny i ostatní předměty, které byly původně považovány za ztracené. Ve výčtu nechyběly starodávné mince, exotické oblečení,³³⁰

---

³²² TAMTÉŽ. Dopis psaný Langovi Ehrenreichem z Rábu 28. května 1607.

³²³ Také Sigfried Kollonich, císařský velitel nad krajem podunajským (dnešní západní a střední Slovensko).

³²⁴ „Gränzhilfe.“

³²⁵ Dopis ze 3. dubna 1607. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 3.

³²⁶ TAMTÉŽ, kart. 2.

³²⁷ Hermann Christoph von Russwurm. K procesu s ním *OSN XXII*, Praha 1904, s. 362; J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 352-355.

³²⁸ K postavě polního maršála např. A. STAUFER, *Hermann Christoph Graf von Rusworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II.*, München 1884. Dokumenty k procesu s polním maršálem Ruswurmem hlavně v OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 6.

³²⁹ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³³⁰ „Türkische kleider“

obrazy, cenné vázy, sobolí kožichy, pozoruhodné předměty z Nového světa³³¹ a mnoho dalších uměleckých předmětů. Lang byl totiž účasten nákupů pro císařovu kunstkornu. Nelze přesně určit, jaký byl jeho skutečný podíl na těchto obchodech, nicméně se lze domnívat, že tyto podniky mohly tvořit významnou část jeho příjmů. Z každé uskutečněné transakce si totiž bral provizi ve výši 5%, což jak sám při výslechu potvrdil, byla zcela obvyklá suma.³³² Spornou záležitostí je údajně rozkrádání císařských sbírek. Bylo by asi naivní domnívat se, že měl v tomto ohledu čisté svědomí. Taktéž ale nelze jeho podíl přeceňovat.³³³ V mnohých případech se totiž mohlo jednat i o dary, které od císaře dostával. Císařský zlatník Benedikt Krug nebyl zdaleka jediný, komu Lang neplatil za zhotovené zboží. Kromě objemných finančních částek si potrpěl i na nejrůznější zručně zhotovené umělecké předměty, které si objednával u amsterodamských zlatníků, bratrů Johana a Wilhelma van Weely.³³⁴ V roce 1604 jim mimo jiné dlužil za velký porcelánový klíč a paraván od Pietra Bruegela mladšího 345 zlatých.³³⁵

Kromě vysoké politiky a přijímání úplatků od nejvyšších šlechticů, kteří se k Langovi skrze jeho blízkost k císaři snažili dostat, využíval ke své osobní potřebě i úřad nejvyššího lovčího, kde působil jako vrchní správce a který se ve srovnání s funkcí vrchního komorního služebníka a rádce Jeho Milosti mohl jevit jako méně významný. Lang si z úřadu lovčího udělal doslova svoji soukromou zásobárnu proviantem. Z množství dochovaných účtů lze doložit, že mnohá zvíř, která měla být

---

³³¹ „*Indianische sachen*“

³³² OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³³³ B. BUKOVINSKÁ, *Kunstkorn Rudolfa II. ve světle inventáře z let 1607-1611*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Opera Historica* 11, s. 121-147.

³³⁴ „*Rechnunge waß Philip Langs An Johan und Wilhelme van Weely schuldickist und zugesagt zubezahl.*“ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³³⁵ „*Ein Paravan Karmis von dem Jüngerem Brüeggell, Ein große porzulanien Schlüssel....*“ TAMTÉŽ.

dodána k císařské tabuli, končila v jeho domě.³³⁶ Není pochyb, že se nejednalo o výjimečné případy. Během osmnácti měsíců mu lovci k jeho osobní potřebě dodali takřka na tisíc kusů zvěře, ryb a dalších pokrmů. Lang si vskutku potrpěl na luxusní potraviny, o čemž svědčí i skladba jeho jídelníčku.³³⁷ Na jeho stole se pravidelně objevovala červená masa z divoké zvěře. Jednalo se hlavně o jeleny, srnce, divočáky a zajíce.³³⁸ Méně se u něho vyskytovali daňci.³³⁹ Z drůbeže a divokého ptactva projevoval největší zájem o bažanty, tetřevy, jeřábky,³⁴⁰ sluky a křepelky.³⁴¹ Další ptactvo, jako třeba divoké husy a holubi, se na jeho tabuli objevovalo jen zřídka.³⁴² Z vodní říše si nechával pravidelně dovážet štiky, kapry, čerstvé pstruhy a jako pochoutku i raky.³⁴³ K tomu byl zásobován i ovocem z královských zahrad. Kromě pochutin se taktéž zajímal o různé trofeje, zhotovené ze zabívaných zvířat. Nechával si hojně přivážet jelení paroží, daňčí kůže a další artefakty, které tvořily vybavení jeho domu.³⁴⁴

Lang byl po svém uvěznění stejně jako jeho předchůdce Jeroným Makovský nařčen z cizoložství. O tomto přečinu proti mravům vypovídala dokonce i jeho žena Marie. Z její výpovědi z 9. června 1609 vyplývá, že Langův služebník Christoph Geisler pro něho obstarával jiné

---

³³⁶ Taktéž se dochovaly seznamy, které přesně evidují počty zvěře, kterou si nechal dodat do svého domu. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7. Kromě zvěře, ptactva a ryb se v seznamech objevují takové položky jako vajíčka, med, máslo a jiné.

³³⁷ K tomuto tématu nejlépe J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl; Týž, Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury)*, ČČH 98, 2000, 18-47.

³³⁸ 45 jelenů, 94 kusů srnčího, 54 divočáků, 128 zajíců. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³³⁹ Pouze čtyři kusy. TAMTÉŽ.

³⁴⁰ „Haselhühner“. TAMTÉŽ.

³⁴¹ „Repphühner“. TAMTÉŽ.

³⁴² Jen 8 divokých hus a 11 holubů. TAMTÉŽ.

³⁴³ „685 frische Forellen, 45 hechte, 24 Karpfen, 180 Krebse“. TAMTÉŽ.

³⁴⁴ „270 Damhirschdecken, 13 Paar Hirschgeweihe“. TAMTÉŽ.

ženy a půjčoval mu dokonce i svou vlastní manželku.³⁴⁵ Geislerova žena nebyla jediný případ nemravného chování, na které byl vyšetřovateli dotazován. Podezření padlo i na blízký vztah se svou služebnou Lorenzinou Pylman.³⁴⁶ Podle výpovědí docházela tato dáma pravidelně do jeho domu, kde spolu dlouho diskutovali o nejrůznějších novinkách. Pak se prý zavírali v ložnici, kde se měly dít podezřelé věci. Jejich blízký vztah pak dokladují oslovení jako např. „*liebster Schatz*“ nebo „*goldener Herr Langen*“, kterými ho často nazývala.³⁴⁷ I v jiných případech zřejmě udržoval intimní vztahy s cizími ženami. Jeho manželka pak před komisí vypověděla, že o těchto záležitostech svého manžela v podstatě věděla, nicméně zůstal stále „*ihr lieber herr*“.³⁴⁸ Lang byl kromě cizoložství nařčen také z čarodějnictví a travičství. Jedním z důvodů byla domněnka, že císaře ovládal skrze jistá kouzla. Lidé si totiž nedokázali vysvětlit takřka bezmeznou panovnickovu důvěru v osobu nenáviděného komorníka, a proto jí přičítali iracionální původ. V jeho domě se totiž kromě různých alchymistických předmětů, které zabavil uvězněnému Makovskému, našlo i množství hebrejských knih. Tyto „magické“ a neznámé knihy vzbudily ve vyšetřovatelích podezření, že se jedná o čarodějné spisy a že s jejich pomocí císaře očaroval.³⁴⁹

---

³⁴⁵ „...jederman seye bekant, daß Geißler ihrem herrn sein eigen Weib und andere mehr zugekoptet habe, die er alle selbst ime angetragen.“ TAMTÉŽ.

³⁴⁶ Její měsíční plat byl 37 zlatých 30 krejcarů. Plat komorního služebníka byl nižší než plat Langovy služebné. Lang měl mít i intimní vztah se služebnou Kašpara Ruckého. „Bekendt vnd sagt es wehre damals sein weib nit bey ime gewesen, yedoch habe Er vnrecht daran gethan, die Personen aber mit welchen Er sich in wehrender Ehe vbersehen, wehren gewesen, als nemblich des Müllers zum Bobenz, Item des Seidenstrickhers Tochter, des Hundtsbueben weib, alle drey Eheweiber, Item des Christoff Gießlers weib vnd des Caspar Ruzkhy dienerin, vnd vermelt weitter besagter Christoff Geißler hab ime sein weib, damals Jungfraw, dafur Er ime zum Trabanten befurdert hette vnd die Müllerin selbst zubracht.“ TAMTÉŽ.

³⁴⁷ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³⁴⁸ Její dopis komisi z 9. června 1609. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³⁴⁹ TAMTÉŽ.

Lang se stejně jako Jeroným Makovský a Kašpar Rucký věnoval půjčování peněz na úrok. To byl v podstatě elegantní způsob jak legalizovat peníze, získané podivným způsobem. Po Langově pádu se podařilo jeho ženě Marii obměkčit Rudolfa natolik, že jí z milosti daroval tři dlužní úpisy po jejím zemřelém manželovi, aby měla z čeho žít. Langovými dlužníky byli Karel z Lichtenštejna se sumou 12 000 tolarů, Markéta ze Šternberka³⁵⁰ s částkou 1 200 tolarů a Regina Imhof, tchyně staršího Langova syna Ondřeje, který se oženil se její dcerou v Praze 4. července 1606, jež dlužila 5 656 zlatých.³⁵¹ Právě skrze tuto rodinu se chytře dostal k finančním prostředkům významných evropských bankovních domů.³⁵²

Hodnota majetku, který si Lang během svého působení na císařském dvoře nahromadil, byla překvapením i pro samotné vyšetřovatele. Do Prahy přišel v roce 1601 takřka bez peněz. O šest let později se jeho jmění dalo jen těžko vyčíslit. Podle odhadů vybral jenom na úplatcích a provizích minimálně tři sta tisíc zlatých.³⁵³ Ve skutečnosti se zřejmě jednalo o sumu mnohonásobně vyšší. Podle výpovědi Langova agenta Antona Bischofa, který měl přehled o jeho financích a byl během procesu taktéž vyslýchán, činily Langovy příjmy (o kterých Bischof věděl, měl je zdokumentované a mohl je komisi bez obav sdělit) za poslední tři roky 47 691 zlatých. Tyto peníze pocházely většinou ze známých bankovních domů a byly okamžitě použity, neboť Lang musel splácet panství Oberinglingen, které zakoupil od Ondřeje Hannevalda z Eckersdorfu za 50 000 zlatých.³⁵⁴

---

³⁵⁰ K tomuto rodu více *OSN XXIV*, s. 777-787.

³⁵¹ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³⁵² „Anno 1605 Adi 30. Decemb. vom Herrn Luca Torrisani zu namen Frauwen Regina Imhoff wegen Philipp Langen empfangen 20 000 zl.“ TAMTÉŽ.

³⁵³ F. HURTER, *Philipp*, s. 182.

³⁵⁴ Panství koupil roku 1606. Třicet tisíc zaplatil hned a zbytek měl doplatit do půl roku. Velmi zajímavá jsou jména od kterých peníze přijímal. „1607 Adi 13. May von dem Torrisani weiter wegen der gesamtten Rätthen empfangen - 5 665 zl.“ Nejspíše Luca Torrigiani, příslušník florentinského bankéřského rodu. Rodina Torrigiani nebyla zdaleka

Filip Lang byl zatčen nejspíše v květnu roku 1608.³⁵⁵ Byl uvězněn a zcela izolován od okolního světa, neboť ani jeho rodina k němu neměla přístup. Vyšetřování připadlo mimo jiné i na Oldřicha Desideria Pruskovského, který Rudolfovi podával zprávy o vyslýchání svědků.³⁵⁶ K přípravě samotného procesu byla vytvořena komise, ve které zasedli sekretář dvorské komory Hans Ulrich Hämerl, staroměstský primátor Jiří Heidelberg z Rasenštejna a císařský rada a sekretář Jan Platejs z Platenštejna. Jako pomocný kancelista jim byl přidělen písař dvorské kanceláře Johann Kallhard.³⁵⁷ Langovi bylo při výsleších vyhrožováno mučením, nicméně tortura na něm nebyla nikdy vykonána. Dne 9. října byly zformulovány předběžné otázky, které měly zjistit, jak Lang přišel k některým podezřelým penězům a jestli (stejně jako Makovský) nevynášel tajné informace z císařských komnat. Byl dotazován i v případě pokusu o vraždu Václava Vchynského, kterého měl podle vyšetřovatelů k sobě pozvat do domu a tam se ho pokusit otrávit. Mezi zcela vážnými obviněními se objevilo i takové, které ve zmíněném výčtu zločinů vyznívalo až komicky. Vyšetřovatelé se ho ptali, zda nekradl seno císařským jelenům. Tento dotaz, jakkoliv se jeví kuriózně, byl založen na reálném základu, neboť při své nenasytosti bral často vše, co mu přišlo

---

jediný bankéřský rod, který Langa finančně podporoval . Srov. „1606 Adi 20. Februari von dem Herrn Fuggern empfangen 10 126 zl.“ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7. Tento seznam Antona Bischofa je součástí příloh. Jak již bylo výše uvedeno, Lang oženil svého syna s Cecílií Imhof. Z tohoto manželství vzešla dcera, které šel při křtinách za kmotra Markus Fugger. Z tohoto spojení více než Onřej profitoval samotný Fiip, který díky sňatku jeho syna dosáhl na peníze Fuggerů. K tomuto bankovnímu rodu více M. HÄBERLEIN, *Die Fugger*.

³⁵⁵ Již v předchozím roce se na něho množily stížnosti a různá nařčení, takže lze usuzovat, že své postavení a vliv ztratil již roku 1607.

³⁵⁶ Ve spojitosti s touto aférou bylo vyslechnuto takřka na 80 lidí. OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³⁵⁷ Členům komise byly za jejich práci a námahu během zdlouhavého vyšetřování vykazovány milosti ve formě peněžitých darů. Hämerl dostal v roce 1612 od císaře „wegen seiner Bemüehung“ 6 000 tolarů. Kallhard obdržel 2 000 tolarů.“ TAMTÉŽ.

pod ruku. Po smrti pražského arcibiskupa,³⁵⁸ nechal z jeho domu odvézt skoro všechny cennější věci, které skončily u něho v domě.³⁵⁹ Podle seznamu pobral kromě klenotů a jiných uměleckých předmětů i všechny tapisérie, stoly a kůží potažená křesla.³⁶⁰ Z oseckého kláštera pak nechal odvézt 34 sudů vína. Tento náklad mu museli do jeho příbytku dopravit sami osečtí poddaní.³⁶¹

Po Langově zatčení byl zabaven jeho majetek.³⁶² V první řadě komisaři nechali odnést k dalšímu zkoumání veškeré jeho písemnosti. Rodině byly ponechány pouze nejnnutnější věci, které potřebovala k dennímu užití. Do Prahy se toho času vozily zabavené klenoty a peníze z Langova sídla v Innsbrucku. Vyšetřování neunikla ani rodina Imhof, u níž komisaři zabavili bedny plné zlatých řetízků, prstenů a nejrůznějších stříbrných předmětů, které převezli z Augšpurku na Pražský hrad. Proti Langovi bylo navrženo 400 protokolárních otázek, na které měl před komisí odpovídat. Z těchto otázek (taktéž i odpovědí) se bohužel dochovaly pouze fragmenty.³⁶³ Jak bylo dále naloženo s Langovým obrovským majetkem se dá jen těžko zjistit. Jisté je jen to, že nepřipadl jeho dědicům. Pravděpodobně našel podobný osud jako majetek jeho

---

³⁵⁸ Zbyněk Berka z Dubé a Lipé zemřel 6. března roku 1606.

³⁵⁹ „Verzeichniss was Philipp Lang von Oßegg und außm Erzbischof: Hause zu Prage nemmen lassen.“ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart 7.

³⁶⁰ „Alle Tapezerügen. Zwei gutshen wagen, darunndten ainer mit Sammet. Etliche schöne junge Reudt: und WagenRoß. Ain große anzal von schönen gemachten Tisch: und Handtüchern auf Niderlenderisher Art. Etliche schöne Ring, darundten ainer mit ainem großen Sophÿr dießen solle er dem Kaißer gegeben haben. Von allerlay schönen Clenodien ain zimblische anzahl. Ain duzet schöner Seßel, tails mit Sammet und tails anderen schönem Leder bezogen.“ TAMTÉŽ.

³⁶¹ „Dieses haben ime die Oßeggischen underthoner mit ihren aigenen Roßen und Vuesten auf Prag lifern müeßen.“ TAMTÉŽ.

³⁶² K zatčení Filipa Langa např. V. W. TOMEK, *Dějepis města Prahy XII*, Praha 1901, s. 437-438; J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 393-394.

³⁶³ Z celkového počtu se dochovalo pouze 137 „*Interrogatoria*“.

předchůdce Jeronýma Makovského.³⁶⁴ Císařský komorní služebník Filip Lang zemřel za nejasných okolností pravděpodobně na začátku roku 1610. Jeho náhlý odchod na onen svět byl přinejmenším nejasný. Lang se stal zřejmě natolik nepohodlným, že ho sami vyšetřovatelé či jiné zainteresované osoby nechali odstranit. Důvody přitom mohly být různé. Lang věděl zřejmě až příliš na mnoho lidí uvnitř císařského dvora i mimo něj. V době jeho působení se na něj obracela celá řada nejvlivnějších aristokratů z celé Evropy, kteří skrze něj hledali prostředek uskutečnění svých vlastních plánů. Lang ale vždy sledoval jen vlastní zisk a politické ambice. Zřejmě si stejně jako jeho předchůdce neuvědomoval vrtkavost nestálého císaře a vlastní nebezpečnost vůči svému okolí. I kdyby ve vězení neskončil, pravděpodobně by byl za své přečiny popraven. Lang se dostal do své vlastní pasti, ze které již nebylo úniku.³⁶⁵ Krátce před svou smrtí se dočkal stejné společenské degradace jako jeho předchůdce. Lang byl do rytířského stavu přijat pouze na základě přímluvy Rudolfa II. Po jeho obvinění a následném uvěznění, neměli šlechtici již žádný důvod, proč by mezi sebou měli nenáviděného komorníka dále trpět, a tak ho 5. listopadu roku 1609 i s jeho syny Ondřejem a Ferdinandem vyloučili.³⁶⁶ Bylo to již druhé skandální vyloučení nedávno přijatého erbovníka v tak krátké době. Kromě vyloučení jeho synů a pravděpodobné konfiskaci majetku nebyla jeho rodina procesem nijak postižena.

---

³⁶⁴ Lang neznámo kdy koupil statek po opatovi břevnovského kláštera Wolfgangovi Zelenderovi z Prošovic. Po Langově pádu ho 2. října roku 1609 získal od Rudolfa komorník Jan Marker, který ho roku 1625 prodal Kryštofovi Lederovi. NA Praha, SM, sign. L 130, kart. 2.

³⁶⁵ Podle dochovaných pramenů měl v dlužních úpisech uloženo na 20 000 zlatých. I to mohl být jeden z důvodů pro jeho odstranění.

³⁶⁶ NA Praha, DZV 134, fol. P 4'.

Kašpar Rucký z Rudz

K osobě Kašpara Ruckého se nedochovalo příliš pramenů, ze kterých by bylo možné zjistit, za jakých okolností se tento příslušník starobylého slezského rytířského rodu ocitl na císařském dvoře.³⁶⁷ Jisté je, že roku 1604 nastoupil na uvolněné místo po Jeronýmu Makovském a zařadil se tak mezi císařské komorníky.³⁶⁸ V témže roce složil i revers k zemi a byl přijat za obyvatele Českého království.³⁶⁹ Pravděpodobně ve stejné době přišel spolu s Kašparem do hlavního města království i jeho bratr Fridrich.³⁷⁰ Kašpar se roku 1603 oženil s Barborou ze Skalice, vdovou po Samuelovi Hrochovi z Mezilesic.³⁷¹ Po smrti Samuela, který zemřel roku 1598, došlo takřka okamžitě ke sporu o pozůstalý majetek a o poručnictví nezletilého syna Jana, který vzešel z jejich manželství nedlouho před tím.³⁷² V tomto sporu vystupoval jako odpůrce Samuelův bratr Jan Hroch starší z Mezilesic.³⁷³ Rozepře byla ukončena o dva roky

---

³⁶⁷ V pramenech jako *Rucký z Rudz* nebo *Rutzky z Rudz*. Někdy méně přesně jako Rucký z Ruc. K tomuto více J. PILNÁČEK, *Rody*, s. 81-83; K. BLAŽEK, *Der abgestorbene Adel der preußischen Provinz Schlesien un der Oberlausitz. Teil II. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Bd. VI/8*. Nürnberg 1890 / reprint: Neustadt an der Aisch 1977, s. 110.

³⁶⁸ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 401.

³⁶⁹ NA Praha, AČS, Reversy k zemi, 209, 1604, I.16.

³⁷⁰ Jeho jméno se v pramenech vyskytuje od roku 1603. Fridrich Rucký z Rudz byl přijat za obyvatele království až roku 1612, kdy položil revers k zemi. NA Praha, AČS, Reversy k zemi, 253, 1612, X.6.

³⁷¹ Jméno Kašpara Ruckého se poprvé objevuje v souvislosti s kvitancí, kterou Barbora vystavila Kašparovi Winterovi z Polohrad roku 1603. Na té je Rucký uveden jako svědek. NA Praha, SM, sign. H 36, kart. 2.

³⁷² Ve dopise z roku 1605 o něm Rucký hovoří jako o „*sedmiletém pacholeti*“. NA Praha, SM, sign. 133, kart. 6.

³⁷³ K Hrochům z Mezilesic např. V. KRÁL Z DOBRÉ VODY, *Heraldika. Souhrn pravidel a předpisův znakových*, Praha 1900, s. 288; A. SEDLÁČEK, *Hrady I*, s. 212-214. Taktéž J. HROCH, *Sbírka písemných památek rytířského rodu Hrochů z Mezilesic od roku 1440-1639*, SHK 15, 1914, s. 93-104.

později vzájemnou dohodou, která znamenala, že Jan Hroch starší zůstane poručníkem malého chlapce, správcem jeho majetku a vdově bude vyplácet roční rentu.³⁷⁴

Manželství s Kašparem Ruckým však netrvalo dlouho. Barbora Rucká ze Skalice zemřela ke konci roku 1604. Její nejasná smrt zapříčinila dlouholetý spor o platnost kšaftu mezi ustanoveným poručníkem a podnikavým komorníkem, který se snažil spolu s poručnictvím nad již sedmiletým chlapcem získat i jeho nemovitý majetek.³⁷⁵ V této rozepři se jednalo o neuznání platnosti závěti ze strany Jana Hrocha staršího, který kšaft označil jako „nepořádný“,³⁷⁶ protože nebožka „přirozeným zdravím a pamětí dobré nebyla“.³⁷⁷ Pro zneplatnění testamentu měl odpůrce ještě další, daleko podstatnější důvod. Rucký se totiž domáhal vložení závěti do městských knih. Vzhledem k tomu, že Barbora Rucká ze Skalice byla příslušnicí rytířského stavu,³⁷⁸ měl být kšaft zhotoven na základě mocného listu a zapsán do desek zemských.³⁷⁹ Z některých případů ovšem vyplývá, že testament mohl být i přesto právoplatně uznán.³⁸⁰ Jan Hroch se velmi snažil o zneplatnění závěti.³⁸¹

---

³⁷⁴ NA Praha, SM, sign. H 36, kart. 2.

³⁷⁵ TAMTÉŽ.

³⁷⁶ K problematice testamentů výběrově P. KRÁL, *Mezi životem*; P. RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, SAP 48, 1998, s. 3-106; J. RATAJOVÁ, *Pražské testamety (1600-1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, PSH 30, 1998, s. 90-125.

³⁷⁷ NA Praha, SM, sign. H 36.

³⁷⁸ „Kteréhož listu mocného táž někdy paní Barbora Rucká jsouce osoba stavu rytířského, jest neměla. A proto řádem a způsobem městským o těch věcech proti zřízení zemskému jest řídití a kšaftovati nemohla. Čehož zřízení zemské J 42 trpěti nemůže nebo[t] takové věci dědičné a zemské, ne kšafy městskými než dobrými vůlemi se odevzdávají, jinak deskami zemskými a kšafy na mocné listy královské činěnými se řídí.“ TAMTÉŽ.

³⁷⁹ K této problematice velmi obsírně P. KRÁL, *Mezi životem*, s. 14-25.

³⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 19.

³⁸¹ Odvolával se hlavně na zřízení zemské. K tomuto J. JIREČEK – H. JIREČEK, (edd.) *Zřízení zemská království českého XVI. věku*, Praha 1882. Více také P. KRÁL, *Mezi životem*, s. 14-25.

Jeho odpor proti uznání platnosti kšaftu započal vyslychání různých osob, které se kolem nebožky v osudný čas pohybovaly. Tato mnohdy rozporuplná svědectví umožňují v jistém slova smyslu poodhalit rodinné vztahy mezi oběma manželi a léčebné praktiky, které musela Barbora ke konci svého života snášet.³⁸² Ze svědectví jisté Magdalény Šebestýny vyplývá, že se Rucký měl na své ženě dokonce dopouštět fyzického násilí.³⁸³ Pakliže se její výpověď zakládala na pravdě, nelze soužití obou aktérů jistě označit za idylické. Skutečnost, která však konšele Starého Města pražského zajímala více než modřiny na obličejí zemřelé, byl samotný testament. O existenci listiny však ze svědků nikdo nic nevyprávěl. Jediné, v čem se některá svědectví shodovala, bylo tvrzení, že Barbora měla v úmyslu odkázat své veškeré jmění svému synovi.³⁸⁴ Vzhledem k tomu, že její vztah k Hrochům z Mezilesic byl poznamenán předchozím sporem o majetek po jejím prvním manželovi, lze jen těžko předpokládat, že by byl Jan Hroch starší uveden mezi dědici. Taktéž Rucký není v dochovaných svědectvích líčen nikterak pozitivně. Ten sám ovšem vystupoval velmi smířlivě, až přehnaně starostlivě, a projevoval intenzivní zájem o opatrovnictví nad malým Janem Hrochem.³⁸⁵

---

³⁸² Hlavně svědectví služebnictva. NA Praha, SM, sign. H 36, kart. 1-2.

³⁸³ „Že jsem k paní Barboře přišla, když byla ztlučená, seděla v pokojíku a já jsem se jí zeptala, co by to bylo, že má modré oči? A ona řekla: ten můj dobrý muž hrom, že bych mu přála, aby ho hrom rozrazil, prve než mě uhodil.“ TAMTÉŽ.

³⁸⁴ „A ona říkávala, že Hrochům nic neodkáže, že jsou dosti statku jejího užili a ze strany pana Kašpara taky říkávala, že mu neodkáže než dítěti.“ TAMTÉŽ.

³⁸⁵ „Jakožto nejpřednější poručník vdov a sirotků dáti ráčíte, aby to pacholátko strýce svého (však bez ublížení a pohoršení svého práva a spravedlnosti do libosti své aneb milostivé vůle V[áš] C[ísařské] M[ilosti] při mně zanechal), kteréhož já jako bych jeho vlastní otec byl na svůj vlastní peněz a náklad opatrovati i jemu preceptora chovajíc, jej k pobožnosti, dobrým ctnostem, liternímu umění učiti a vésti dáti chci, nad nímž bohda V[áše] C[ísařská] M[ilost]. své milostivé zalíbení míti ráčíte, tolikž dotyčný pan strýc jeho obzvláště se s toho bohda těšiti bude. V čímž sebe i to pacholátko V[áš] C[ísařské] M[ilosti] k milostivé ochraně poroučím.“ List adresovaný císaři z ledna 1605. NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 6.

V dotyčné závěti odkázala Barbora Rucká veškeré své movité i nemovité jmění výhradně svému manželovi.³⁸⁶ Součástí byl také staroměstský dům U tří králů, který ležel v týnské čtvrti.³⁸⁷ Barbora myslela i na svého syna, kterému měl Rucký k jeho dvacátým narozeninám vyplatit 2 000 kop grošů míšeňských.³⁸⁸ Jedním ze svědků byl komorní služebník Christoph Ranfft von Wiesenthal, který ji taktéž opatřil svou pečeti.³⁸⁹ Už tato skutečnost mohla působit podezřele, neboť tak nízký počet svědků nebyl obvyklý; nicméně tento nedostatek neubíral na platnosti listiny.³⁹⁰ Ranfft nebyl zdaleka jediným komorníkem, který se na podivném „nalezení“ kšaftu podílel. Do sporu byl zatažen i další komorník Hans Zeller von Rosenthal. Ten svědčil stejně jako Ranfft na straně Kašpara Ruckého.³⁹¹ Ze zkoumaných písemností dále vyplývá, že nešlo o ojedinělé spojení těchto osob. Stejně jako v již zmíněných případech si služebníci v císařově *Leibkammer* poskytovali určité služby, které byly oboustranně výhodné.³⁹²

---

³⁸⁶ „Dům svůj ležící v Starém městě pražském podle fary týnské vystavený, jenž U tří králů slove, se všemi svršky, nábytky, hospodářstvím, hotovými penězi jak na zlatě tak i stříbře, nádobí cínovém, mosazném, měděném, dřevěném i jiném všem a všelijakým, ne méně šaty ložní, vína v sudech a sumou to všecku, ačkoliv kdekoliv mého se najde a vyhledá“.
TAMTÉŽ.

³⁸⁷ J. ČECHURA - Z. HOJDA - M. NOVOZÁMSKÁ (edd.), *Nájemníci*, s. 53. Dům ležel v Celetné ulici č.p. 602. K tomuto přesněji V. W. TOMEK, *Dějepis VIII*, Praha 1891, s. 73.

³⁸⁸ NA Praha, SM, sign. H 36, kart. 2.

³⁸⁹ Na závěti se nacházejí dva svědci: „Christof Ranfft, - Cammerdiener und Obergarderobier“ a Hendrych Bernetzky von Bernetz.

³⁹⁰ P. KRÁL, *Mezi životem*, s. 18-25.

³⁹¹ Jan Hroch si stěžoval, že mu Ranfft odmítá „vyjevit své svědomí“. NA Praha, SM, sign. H 36, kart. 2.

³⁹² Kupříkladu často vzájemně vystupovali jako svědci na dlužních úpisech a půjčovali si peníze mezi i sebou. Rucký figuruje záhy po svém přijetí na císařský dvůr jako rukojmí Jana staršího Mičana z Klinštejna, který si od Filipa Langa vypůjčil 100 kop grošů. „Jan Starší Mičan z Klinštejna a z Roztok etc. jisteč a pravý dlužník dluhu dole psaného: a Já Kašpar Mladší Rucký z Rucz etc. Jeho Milosti Císařské kammerdyner, rukojmí jeho, spolu s ním a zaň. Známo činíme tímto listem všem vůbec, kdež čten nebo čtoucí slyšen bude, že jsme dlužní urozenému a statečnému rytíři panu Filipovi Langovi z Langenfelzu etc., Jeho

Celý spor se z podnětu Hrocha z Mezilesic dostal kvůli „nářku cti“ dokonce před zemský soud.³⁹³ Dříve než se ale soud dobral k rozsudku, byla roku 1608 tato tři roky trvající rozepře ukončena vzájemnou smlouvou mezi oběma znesvářenými stranami, jež byla téhož roku vložena do desek zemských.³⁹⁴ Na žádost obou aktérů se na urovnání podílely známé osobnosti předbělohorských Čech: Zikmund Měsíček z Vyškova,³⁹⁵ kladský hejtman Oldřich Gerštorf z Gerštorfu,³⁹⁶ prokurátor Adam Linhart z Najenperku,³⁹⁷ Simeon Fiedler z Muldavy a advokát Martin Fruwein.³⁹⁸ Pro Ruckého, který byl v tomto roce pravděpodobně již ženatý se svou druhou ženou, vyznívalo toto urovnání více než příznivě.³⁹⁹ Případl mu veškerý majetek po zemřelé Barboře Rucké a byl proti němu také zastaven pŕuhon k zemskému soudu.⁴⁰⁰ Opatrovníkem Jana Hrocha mladšího zůstal i nadále jeho strýc. Po třech letech tedy došlo k naplnění a právnímu uznání závěti, která byla vložena do městských knih.⁴⁰¹ Jaké pohnutky vedly ke změně postoje Jana Hrocha, který najednou vystupoval vůči Ruckému velmi smířlivě, bohužel z pramenů nevyplývá. Po smrti Barbory se Rucký oženil se sestrou Jiřího Jindřicha

---

Milosti Císařské přednímu kammerdyneru a purkraběti v Innsbrucku etc.“ NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

³⁹³ Roku 1606.

³⁹⁴ NA Praha, SM, sign. H 36, kart. 2.

³⁹⁵ Zikmund Měsíček z Vyškova byl císařský truksas a od r. 1604 vrchní hejtman komorních panství v Čechách.

³⁹⁶ „*Oldřich Gerštorf z Gerštorfu, z Malšvic, na Mackově a na Velkých Horkách*“. K tomuto rodu OSN X, s. 82-84. K osobě Oldřicha Gerštorfa více J. PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 1996.

³⁹⁷ Sám se tituloval jako Adam Linhart z Nejberku.

³⁹⁸ S přídomkem „z Podolí“ až od roku 1619, kdy byl Friedrichem Falckým povýšen do rytířského stavu. NA Praha, DZV 139, fol. O 11.

³⁹⁹ Barbora je v listině zmíněna jako „...předešlá manželka tohož pana Kašpara Mladšího Ruckýho z Rucz...“. NA Praha, SM, H 36, kart. 2.

⁴⁰⁰ Kašpar Rucký projevil i dobrou vůli a navýšil částku, kterou měl vyplatit Janu mladšímu Hrochovi na 3 500 kop grošů míšeňských.

⁴⁰¹ Srov. P. KRÁL, *Mezi životem*, s. 18-25.

z Minkvic Helenou.⁴⁰² Právě o tuto dámu projevil tělesný zájem i samotný císař.⁴⁰³ Takovéto choulostivé záležitosti se u dvora samozřejmě nemohly utajit. Papežský nuncius Antonio Caetano podával o císařově náhlém sexuálním vzplanutí pro Helenu Ruckou do Říma velmi pikantní zprávy.⁴⁰⁴

Ruckého rychlý vzestup na místo vrchního komorního služebníka nápadně připomíná životní etapy jeho předchůdců. Filip Lang čekal na Makovského zaváhání dva roky.⁴⁰⁵ Rucký si musel počkat o rok déle. Důvodů pro jeho dosazení na místo vrchního komorníka mohlo být hned několik. Je možné se domnívat, že právě císařova slabost pro ženu svého služebníka byla významným impulsem pro Ruckého kariérní postup.⁴⁰⁶ Stejně tak jistě sehrál určitou roli i jeho věk, protože se o něm v pramenech často mluví jako o „*elteste vnd fürnembste Cammerdiener*“.⁴⁰⁷ Tak jako měl Makovský svého patrona v osobě Petra Voka z Rožmberka, měl i Rucký své přímluvce. Jeho pravděpodobnými podporovateli se stali právě Minkvicové, kteří s ním byli spřízněni nejen sňatkem ale i finančně.⁴⁰⁸ Jiří Jindřich a Ehrenfried Minkvic⁴⁰⁹ se totiž velmi často objevují jako dlužníci na úpisech, které se po Kašparovi Ruckém dochovaly.⁴¹⁰ Rucký se zřejmě poučil z nezáviděníhodného osudu svého předchůdce a nepouštěl se do politiky. Jeho příjmy pramenily

---

⁴⁰² Jiří Jindřich z Minkvic (sám se podepisoval jako Jerge Heinrich) mluví o Ruckém jako o svém švagrovi. NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

⁴⁰³ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 113.

⁴⁰⁴ Více V. BŮŽEK, *Konfessionelle Pluralität*, s. 381-395; J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 394-395.

⁴⁰⁵ Lang působil u dvora od roku 1601. Makovský byl zatčen roku 1603. Viz kapitola o něm.

⁴⁰⁶ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁷ OeStA Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

⁴⁰⁸ Více k tomuto rodu *OSN XVII*, Praha 1901, s. 302.

⁴⁰⁹ Ehrenfried Minkvic byl císařský truksas a od roku 1583 apelačním radou. Se svým bratrem Kašparem byl 18. května 1586 povýšen do panského stavu s přídomkem z Minkvicburka. TAMTÉŽ.

⁴¹⁰ Hlavně NA Praha, SM, sign. R 133, kart 1.

hlavně z úvěrového podnikání a poskytování různých přímluv a pomoci při prosazování zájmů vlivných velmožů.⁴¹¹ Právě směnky a dlužní úpisy tvoří největší část písemností, které se po něm dochovaly. Jejich analýzou je možné rekonstruovat aspoň v základních rysech sociální síť osob, která se kolem císařského komorníka pohybovala.⁴¹² Největší zásluhu na znovuobjevení těchto „šuldbrýfů“ měl paradoxně jeho bratr Fridrich, který se o ně po propuštění z vězení začal zajímat a žádal o jejich vydání.⁴¹³ Fridrich se totiž na tomto výhodném podniku se svým bratrem spolupodílel, a tak přesně věděl, že by se na základě těchto úpisů dala získat nemalá suma peněz.⁴¹⁴ Císař Ferdinand II. nakonec v této věci nařídil radům z české komory, aby mu tyto dokumenty vyhledali.⁴¹⁵

Ruckého provázanost s rodem Minkviců je dobře patrná z následujícího případu. Po smrti slavného dánského astronoma a učenice Tycho Brahe,⁴¹⁶ vynaložili jeho dědicové značné úsilí, aby získali movitý majetek, který po něm zůstal u císařského dvora. Synové Tycho a Jörger⁴¹⁷ se spolu se svými sestrami Sofií a Elizabeth snažili domoci u císaře peněz, které jim náležely za různé astronomické nástroje a

---

⁴¹¹ TAMTÉŽ.

⁴¹² K tomuto tématu V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání*; V. LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596)*, Praha 1985.

⁴¹³ Žádost Fridricha Ruckého z Rudz ze 17. dubna 1630. TAMTÉŽ.

⁴¹⁴ Mezi jeho dlužníky se objevil i Jiří Jindřich Minkvic s 200 toлары. TAMTÉŽ.

⁴¹⁵ „Vysoce rození, urození a stateční věrní naši milí, čeho při nás Frydrych Ruczky z Ruczicz v příčině některých šuldbrýfů poněkdy Kašparovi Ruckým bratru jeho pozůstalých, ve vši poníženosti vyhledává tomu z příležitě suplikace vyrozumíte. I chtějíce vás tolikéž slyšeti zdaliž v tom jaké rozmyšlení máte, ráčíme vám o tom milostivě poraučeti, abyste nám o též věci zprávu s dobrým zdáním vašim s navrácením též suplikaci zase na kancelář naši královskou českou dvorskou učinili.“ TAMTÉŽ.

⁴¹⁶ Základní dílo k této osobnosti: J. L. E. DREYER, *Tycho Brahe. The picture of scientific life and work in the sixteenth century*, Edinburgh 1890; dále např. V. E. THOREN, *The lord of Uraniborg. The biography of Tycho Brahe*, Cambridge 1990.

⁴¹⁷ V pramenech jako Jeorgk.

knihy,⁴¹⁸ které byly na císařském dvoře úmyslně zadržovány.⁴¹⁹ Císař jim měl za ně vyplatit 20 000 tolarů, ze kterých se jim do roku 1611 podařilo získat pouze sedm tisíc tolarů.⁴²⁰ Dalším vyjednáváním při vymáhání byl zbylými dědici pověřen Jörgen, který se skrze Ehrenfrieda Minkvice, přítele slavného hvězdáře, který s ním byl i na osudné hostině u Petra Voka z Rožmberka,⁴²¹ dostal se svou záležitostí právě k vrchnímu komorníkovi Kašparovi Ruckému, kterému za pomoc při vydání zbývající části dědictví vyplatil odměnu ve výši 5 000 tolarů.⁴²²

Nemalé finanční obnosy směřovaly při rozsáhlém uvěřovém podnikání Kašpara Ruckého do kapes čím dál více zadlužených Jana Vilíma a Ferdinanda Buriana Hrobčických z Hrobčic.⁴²³ Movitá situace obou bratrů byla rok od roku nepříznivější, a tak se snažili získat finance pro svoje potřeby.⁴²⁴ Vilím a Ferdinand se ve svých žádostech obraceli takřka na každého, kdo jim byl ochoten půjčit i malou sumu peněz.⁴²⁵ Jedním z jejich věřitelů byl i Kašpar Rucký. Při shánění financí pro příznivě jim nakloněného komorníka, hledali mnohdy své věřitele i mezi

---

⁴¹⁸ „*Instrumenta Astronomica und Obseruation Bücher*“. NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

⁴¹⁹ Tycho Brahe měl celkem osm dětí. Jen šest se jich ale dožilo dospělosti. K tomuto více J. L. E. DREYER, *Tycho*, s. 72-73.

⁴²⁰ „...ih der Zeit nichts mehr alß den 1. Octob[er]. Anno 1603 4 000 thaller, Anno 1608 den 28. Septemb[er] 1 000 thaller und nachst vorgangen 8. January dieses Jahres 2 000 thaller geraichett wordn.“ Na Praha, SM, sign. R 133, kart. 1. O této události se nepřesně zmiňuje M. CASPAR, *Kepler*, New York 1993, s. 150.

⁴²¹ J. L. E. DREYER, *Tycho*, s. 309-311.

⁴²² Listina je z 5. února 1611. NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

⁴²³ K tomuto rodu např. *OSN XI*, Praha 1897, s. 787-788; A. SEDLÁČEK, *Hrady VIII*, s. 114-118, 210-215.

⁴²⁴ TAMTÉŽ.

⁴²⁵ „*Já Jan Vilím Hrobčický z Hrobčic známó činím tímto listem jenž Šuldprýff slove, obecně přede všemi a zvláště tu kdež jej slyšeti náleží, že jsem dlužen dluhu pravého a spravedlivého mně vděk půjčeného jmenovitě třiceti kop míšeňských dobrých stříbrných rázu pražského, a to urozenému a statečnému rytíři panu Kašparovi Mladšímu Ruckému z Rudcz, Jeho Milosti římského císaře komornímu služebníku a nejvyššího Jagrmystrství místodržícímu...*“ NA Praha, SM, R 133, kart. 1.

židovskými lichváři.⁴²⁶ Nezáviděníhodná finanční krize zřejmě nabyla na vážnosti roku 1610, kdy se Jan Vilím na Ruckého obrátil až s přehnaně zdvořilou žádostí o zapůjčení, vzhledem k předchozím půjčkám, bezvýznamné sumy sedmi kop grošů.⁴²⁷ Podle dochovaných archiválií však nevyznívá situace tak jednoznačně. Finanční toky totiž plynuly oběma směry, a tak se stalo, že i samotný Rucký musel kvůli určité finanční nouzi roku 1606 dokonce zastavit svůj zděděný dům U tří králů.⁴²⁸ Tato úvěrová provázanost mezi Ruckým a oběma Hrobčickými se dále jeví jako nepřehledná. Všichni aktéři si totiž namísto splácení vypůjčených částek postupovali velké množství jistin některých svých dalších dlužníků.⁴²⁹ Z těchto důvodů nebylo jasné, kdo komu vlastně kolik

---

⁴²⁶ „Léta 1604 ve čtvrtek po ochtábu tří králů sešli jsme se s Benešem ryšavým židem. Tak nám zůstává dlužen dodati na tu sumu, kterou panu Kašparovi z Rucz naní jste našem měl dodati, i totiž šest set a dvaceti kop míšeňských: kromě toho co se najde více že jsme mu dlužni a naši rukou napsáno se najde i to mu při dodávání dotyčné sumy dáti máme. A on nám těch šest set jak do Prahy přijede dodati a doplatiti má.“ TAMTÉŽ.

⁴²⁷ „Urozený a mně zvláště milý pane Kašpar Rucký z Rucz jeho milosti císařské komorní služebníče, prosíce mně zvláště milý vinšuji na pánu Bohu .....při tom jiné všeckno dobré můj zvláště milý pane bratře, ale velice a důležité potřeby žádám, že mi tak mnoho milosti a lásky učiníš a mě sedmi kopami zapůjčíš neb jich pilně potřebuji. ...já služebníka svého do kraje pro některý polní věci poslati mám já tobě je zase brzkým čase, jak [k] penězům přijdu, oplatím a tobě se zase vším dobrým odsloužím.“ TAMTÉŽ.

⁴²⁸ Dochoval se pouze nepodepsaný koncept dopisu, na kterém není uveden adresát. „Vedle toho vám svému zvláště milému pánu a příteli oznamuji že teď jistotu dělám, urozenému pánu Janovi Vilímovi Hrobčickému z Hrobčic na sumu tří tisíc kop míšeňských a placení v těch letech pořád zběhlých v kterýchžto... Pokud by mu při vyjití těch tří let zaplaceno nebylo, jemu dům ve Starém městě pražském ležící, jenž slove U tří králů, k zástavě zapisuji.“ NA Praha, SM, sign. R 133, kart 1.

⁴²⁹ Asi nejlépe tuto situaci vystihuje následující revers psaný Ruckým z roku 1606. „Já Kašpar Mladší Rucký z Rudz jeho Mti. římského císaře komorní služebník, známo činím tímto listem jenž slove revers obecně přede všemi, kdož čten nebo čtoucí slyšen bude. Jakž mi urozený pan Jan Vilím Hrobčický z Hrobčic a na Manětíně etc. jistotu na pergamenu s dobrou vůlí na sumu tří tisíc kop míšeňských odevzdal a postoupil, svědčící na urozenou paní Johanku Hřánovou ze Sulevic a na Vidimi, Kokoříně a Voticích, na kterýžto tři tisíce kop míšeňských tímto reversem připovídám, tomuž panu Janovi Vilímovi Hrobčickému při svatým Jiřím příšlým, a nebo hned potom jistotu dostatečnou s rukojmím mi odevzdati.

dlužní a vypůjčené peníze se proto v některých případech staly nevymahatelnými.⁴³⁰ K vyhledání a zaevidování všech dlužních úpisů byla po Ruckého smrti ustanovena čtyřčlenná komise složená ze známých osob, která měla posoudit právní vyrovnání a uspořádání nároků po zemřelém. Jejími členy byli Adam Rýzmborský z Janovic, právník Adam Linhart, Václav Magrle ze Sobišku a Martin Fruwein z Podolí. Ze zhotoveného soupisu je patrné, že i výše uvedená komise vyšetřovatelů neměla v této otázce úplně jasno.⁴³¹ S většími částkami se mezi Ruckého dlužníky objevili Zikmund Matěj Vencelík z Vrchoviště se 4 000 kopami grošů míšeňských,⁴³² Jan z Černhauzu s částkou 700 tolarů,⁴³³ a dokonce i samotný císař Rudolf II., jehož jménem byla vystavena jistina na 3 479

Proti čemuž on mně zase jistotu kterouž jest datum v Praze na čtvrtek po památce svatých tří králů léta šestnáctistého šestého v níž jsou urozený pan Kryštof Ranft z Wiesentálu jeho M[ilosti] císařské komorní služebník a vrchní kvarderoba a pan Jan Zeller z Roztálu pečeti své toliko na svědomí i vědomí přitiskli, kterýmž jsem jednu zatím na též sumu na sebe pod uvázáním v dům můj v Starém městě pražském ležící jenž slove U Pikartů učinil a odevzdal, předně zase navrátiti povinen.“ NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

⁴³⁰ K této tématice např. V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání*.

⁴³¹ „K tomu nevíme, co ti kdož od pana prokurátora pohnání budou ukáží, nejsou-li dluhové vyvázaní.“ NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

⁴³² „Já Zikmund Matěj Vencelík z Vrchoviště známo činím tímto listem obecně přede všemi, kdež čten a nebo čtoucí slyšen bude zvláště tu kdež náleží, že jsem dlužen urozenému a statečnému rytíři panu Kašparovi Mladšímu Ruckému z Rudče, Jeho Milosti císařské komornímu služebníku a místodržícímu nejvyššího Jägermistrství v království českém, dědicům i budoucím jeho dluhu pravého i spravedlivého, jmenovitě čtyři tisíce kop míšeňských, dobrých stříbrných rázu pražského.“ TAMTÉŽ.

⁴³³ „Já Jan z Černhauzu na Mittelwaldu, Šenfeldu a Walsdorfu, J[eho] M[ilosti] C[císařské] vojenská rada a mundšenk a nařízený nejvyšší loytenanbt nad pěti sty koni archabuzívův, známo činím tímto listem, že jsem dlužen urozenému a statečnému rytíři panu Kašparovi Ruckému etc. J[eho] M[ilosti] C[císařskému] kamerdinerovi, mému zvláště milému panu švagru 700 tolarů.“ TAMTÉŽ. Jan z Černhauzu působil jako císařský mundšek a válečný rada. Dne 17. srpna roku 1607 byl přijat za obyvatele českého království. NA Praha, AČS, Reversy k zemi, 239, 1607, VIII.17. (Na pečeti „von Tschernhauz“.)

tolarů.⁴³⁴ S malými částkami se ve větší míře mezi dlužníky objevovali i Ruckého příbuzní Vilém a Václav a někteří další císařští služebníci.⁴³⁵

Ke konci své vlády se Rudolf II. stále více uzavíral sám do sebe. Tato situace dosáhla vrcholu po jeho nucené abdikaci, když byl izolován ve svých komnatách na Pražském hradě.⁴³⁶ Tehdy se služebníci jeho osobní komory snažili co nejvíce využít svého vlivu a každodenní přítomnosti v císařských místnostech ke svému osobnímu prospěchu. Mezi hlavní postavy těchto machinací patřil kromě Ruckého císařský antikvář a autor prvního inventáře císařských sbírek Daniel Fröschel,⁴³⁷ dvorský mechanik Cornelius Drebbel, knihovník Martin Hastal z Lutychu, komorník Hans Marcker,⁴³⁸ služebník Kryštof Jacob z Khübachu⁴³⁹ a knihovnický adjunkt Christian Haiden.⁴⁴⁰ Toto jejich počínání se následně ukázalo jako krátkozraké, neboť nemocnému Rudolfovi již nezbývalo moc času a stoupenci Matyáše neměli pak po jeho smrti s jeho bývalými služebníky žádné slitování. Když Rudolf 20. ledna roku 1612 zemřel, bylo jejich zatčení jen otázkou hodin. Výše zmínění služebníci byli 21. ledna na příkaz nejvyššího komorníka Oldřicha Pruskovského preventivně zatčeni a uvězněni v Bílé věži. Spolu s nimi se ve stejném vězení ocitl i služebník Burian Ledecký z Granova⁴⁴¹ a díky ironii osudu i Jeroným Makovský, který byl po svém útěku do Saska již osm let internován na

---

⁴³⁴ Jistota z 22. července 1609. Není podepsaná ani pečetěná.

⁴³⁵ K působení Václava Ruckého např. W. IWANEK (ed.), *Alois Kaufmann, Kronika miasta Cieszyna*, Cieszyn 2007; W. KUHN, *Geschichte der Deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981, s. 63-79. Mezi dlužníky z řad služebnictva je na soupisech uveden například již zmiňovaný žid Kryštof Jacob z Khüpachu.

⁴³⁶ K tomuto více J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 493-516; TÝŽ, *Pád*, s. 184-200.

⁴³⁷ Více B. BUKOVINSKÁ, *Kunstkamera Rudolfa II.*, s. 121-147.

⁴³⁸ Někdy uváděn jako komorní topič Markert. Srov. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 499.

⁴³⁹ „*Küebach, ein Künstler und getaufter Jude*“. OeStA Wien, HHStA, Handschriftensammlung, sign. W 57, Band 3.

⁴⁴⁰ Zřejmě otec zemřelého komorníka Hanse Haidena.

⁴⁴¹ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*, s. 256-260.

Křivoklátě.⁴⁴² Makovský se domáhal propuštění, výměnou za prozrazení místa, kde měl být ukryt poklad.⁴⁴³ Bývalý komorník ovšem nepřinesl žádné nové informace a byl vrácen zpět na Křivoklát, kde zůstal do roku 1624.⁴⁴⁴

Kašpar Rucký dlouho ve vězení nepobyl. K výsledku byl povolán vídeňský biskup Melchior Klesl,⁴⁴⁵ který otřesenému komorníkovi vyhrožoval tvrdým výslechem a mučením. Rucký zřejmě biskupovo působení psychicky neunesl a 9. února se kolem poledne oběsil na hedvábné šňůře, na které prý nosíval klíč od komnat.⁴⁴⁶ Ruckého náhlá sebevražda vzbuzoval už tehdy údiv. Je možné, že se nemuselo jednat o sebevraždu a na onen svět mu pomohl někdo z jeho protivníků, pro které se mohl stát nebezpečným. Tuto hypotézu zmiňoval již dobový

---

⁴⁴² O této události podal zprávu Peter de Vischre, agent Rudolfova bratra arciknížete Albrechta, místodržitele Španělského Nizozemí. Srov. A. CHROUST, *Der Ausgang der Regierung Rudolfs II. und die Anfänge des Kaisers Matthias*, München 1906 (=Briefe und Acten zur Geschichte des dreissigjährigen Krieges 10), s. 245-246; E. TRUNZ, *Wissenschaft und Kunst im Kreise Kaiser Rudolf II. (1576-1612)*, Neumünster 1992, s. 149. Mnohé další zprávy se dochovaly v OeStA Wien, HHStA, Handschriftensammlung, sign. W 57, Band 3. „...darein die Camerdiener vnd andere allß Casper Ruzky Obr Cam[m]erdiener Daniel Freshel Antiquarium, Martin Hastell, Bibliothecarium Christian Heyden des Antiquarj Adiunct, Cornelium so den modum perpetuum gemacht, Haß Marckhardt, Camerdiener, Küebach ein Künstlern vnd getauffter Judt, vnd andere mehr gesezt, zue denen wirdt alher gebracht, der geweste hoffdiener Burion, welchen man in Braunshweig geführt, vnd der gewest Obr. Camerdiener Jeronimuß Macowosky, so vor 8. Jahr in vngnaden komen, bißhero zue Birgliz gefangen gelegen...“

⁴⁴³ J. SVÁTEK, *Jeronym*, s. 237-239.

⁴⁴⁴ Viz kapitola o Jeronýmu Makovském.

⁴⁴⁵ V pramenech jako *Glösel*. Pavel Skále ze Zhoře tuto postavu uvádí jako Melichara Glézla.

⁴⁴⁶ „...vnd weil Herr Glösel dem Ruzki etw[as] hart zugeredt vnd betrohet, hat er sich gestern entags alls sein jüing vmb speissen gangen, selbsten an die Schnur daran er den Camerschlüssel getragen, erhenckt...“ OeStA Wien, HHStA, Handschriftensammlung, sign. W 57, Band 3.

kronikář Pavel Skála ze Zhoře.⁴⁴⁷ Podobné sebevražedné sklony se projeví i u jeho bratra Fridricha, který byl taktéž zatčen a vyslýchán ve věci krádeží v císařských komnatách. Když byl veden k výslechu, kde na něm mělo být vykonáno „*právo outrpné*“, vrhl se dobrovolně do studny, ve snaze ukončit svůj život. Zázrakem se mu až na pár odřenin nic nestlalo a mučení se nevyhnul.⁴⁴⁸ Mrtvola Kašpara Ruckého visela v Bílé věži až do pozdního odpoledne. Na večer bylo jeho tělo rozčtvrceno a odvezeno na Bílou horu, kde byl pochován nedaleko silnice.⁴⁴⁹ Po Ruckého tragickém skonu byl zabaven jeho veškerý majetek, který po něm zbyl. Kašpar sepsal roku 1611 závěť, ve které odkázal své movité i nemovité jmění své ženě Heleně, která se ho po jeho smrti snažila opět získat a ve své žádosti z 2. dubna roku 1612, adresované nejvyšším zemským úředníkům, prosila o přímluvu u císaře Matyáše.⁴⁵⁰

Je otázkou, stejně jako v případě jeho předchůdce Filipa Langa, u něhož se tato domněnka jeví jako pravděpodobná, zda-li byl Rucký zavražděn či nikoliv. Bezpochyby existovala celá řada lidí, která si mohla přát smrt protestantského komorníka. Vzhledem k tomu, že proti zmíněným zatčeným služebníkům nebyla vznesena žádná obvinění, jednalo se pravděpodobně o preventivní opatření, které sloužilo spíše

---

⁴⁴⁷ „Někteří za příčinu kladou té jeho smrti to, že měl věděti o nějaké nové praktice, proti království českému a zemím rakouským opět osnované; jiní pak soudili, že on sobě sám hrdla neodňal, ale že něčího jiného poručení jest tak na kvap zardoušen, aby neponesl jakož jiných tajností císařských...“ K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od roku 1602 do roku 1623*, Praha 1867, s. 334-336.

⁴⁴⁸ A. REZEK (ed.), *Paměti I*, s. 234.

⁴⁴⁹ K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály*, s. 336.

⁴⁵⁰ „Já sirá a zarmoucená žena tajiti nemohu, že někdy pan Kašpar mladší Rucký z Ruč J[eho] M[ilosti] Římského císaře komorní služebník, tehdáž manžel můj (kterýž potomně tak nešťastně z tohoto světa sešel) jest na živobytu svého ještě v letu minulém šestnáctistém jedenáctém o statečku a jmění svém jisté pořizení učinil. a mimo opatření mé věnní, kteréž sobě smlouvami svatebními pojištěné mám, mně po smrti své všeckny své klenoty od zlata a stříbra, hotové peníze a jiné všelijaké svršky a nábytky, což by se toho koliv po smrti jeho našlo, dal a odkázal... Helena rozená z Minkvic, sirá a zarmoucená vdova.“ F. DVORSKÝ (ed.), *Staré památky žen a dcer českých*, Praha 1869, s. 193-195.

k získání informací o odcizených předmětech a zabránění dalšímu rozkrádání inventáře císařských komnat.⁴⁵¹ Fridrich Rucký dopadl o poznání lépe. Byl sice vyslýchán a mučen po mnoho měsíců, nicméně později došlo k jeho propuštění na svobodu bez prokázané viny. Svého bratra přežil minimálně o osmnáct let.⁴⁵²

---

⁴⁵¹ Ve většině zpráv o zatčení se objevuje jakýsi poklad, který prý měl Rucký zakopat. „...*das noch ein grosser shaz von golt, welches dem Kayser zuegehört hab, verhanden, vnd vom Ruzki vergraben worden seie, es hat sich aber noch nichts gefunden.*“ OeStA Wien, HHStA, Handschriftensammlung, sign. W 57, Band 3. O pokladu se hovoří taktéž i ve spojitosti s Jeronýmem Makovským, který sliboval jeho prozrazení výměnou za svobodu. Podle zájmu vyšetřovatelů se dá usuzovat, že skutečně hledali odcizené předměty.

⁴⁵² Kdy se Fridrich Rucký dostal na svobodu není známo. Jisté je, že ke konci roku 1613 byl ještě vězněn. V dopise z 18. listopadu roku 1613, který psal Vilém Slavata svému příteli, císařskému truksasovi a hejtmanovi benátského panství Věnkovi Bukovskému z Hustiřan, se jedná zřejmě o tutéž osobu. Slavata ho žádá, aby Ruckého kvůli ráně morové, která se toho času vyskytla v pražských městech, na benátském zámku „*bezpečně opatřiti dali*“. Fridrich svého bratra přežil minimálně o osmnáct let, neboť žádosti o navrácení dlužních úpisů po Kašparovi jsou datované z dubna 1630. NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.

Závěr

Služba na místě komorního služebníka v zásadě nepatřila mezi významné dvorské funkce. Komorní služebník byl v podstatě jakýsi pomocník, který měl být nápomocný vrchnímu komorníkovi,⁴⁵³ dbát jeho příkazů a starat se o osobní potřeby panovníka. Proto byli na místa komorních služebníků přijímáni většinou neurození jedinci, neboť pro šlechtice byla tato ne moc dobře honorovaná služba nezajímavá až podřadná.⁴⁵⁴ Komorník pobíral plat 20 zlatých měsíčně a mohl se jako ostatní dvořané stravovat na císařovy náklady u společné tabule. S těmito tvrzeními stojí ale v přímém kontrastu životní osudy tří císařských komorníků, kteří se v této funkci vystřídali mezi roky 1597 – 1612. Jeroným Makovský z Makové, Filip Lang z Langenfelsu a Kašpar Rucký z Rudz dali komornické službě zcela nový rozměr, který doznal v průběhu Rudolfovy vlády na své důležitosti i významu a jeho zastánci se svým vlivem často vyrovnali i nejbližším císařovým ministrům a rádcům.

Funkce komorního služebníka byla formálně součástí tzv. *Leibkammer* (osobní komory panovníka). Komorní služebník či komorník byl jako jeden z mála služebníků neustále v panovníkově blízkosti. Navíc měl jako jediný stálý přístup do jeho ložnice. Tato privilegia a povinnosti v sobě skrývaly možnosti dalšího politického i sociálního vzestupu. Zmínění komorníci si velmi záhy získali plnou císařovu důvěru, kterou se snažili využívat ke svému kariéernímu postupu. Velmi zajímavou veličinou byly i vzájemné vztahy uvnitř Rudolfovy osobní komory. Na jedné straně panovala mezi jeho služebníky

---

⁴⁵³ *Oberstkämmerer*.

⁴⁵⁴ Mezi komorníky se objevily i výjimky. Filip Lang z Langenfelsu byl již před svým příchodem do Prahy roku 1579 přijat do šlechtického stavu rakouských dědičných zemí. J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 272. Langův nástupce Kašpar Rucký pocházel ze starého rytířského rodu, který byl aktivní hlavně v oblasti Těšínska. J. PILNÁČEK, *Rody*, s. 81-83. Dalším urozeným mezi Rudolfovy komorníky byl i Christoph Ranfft von Wiesenthal příslušník štyrského šlechtického rodu. E. H. KNESCHKE (ed.), *Deutsches Adels-Lexicon VII*, Leipzig 1867, s. 339.

nevraživost, která pramenila z cílevědomosti a charakterových rysů dotyčných osob. Současně byly nalezeny důkazy o vzájemné spolupráci a společném postupu za účelem osobního obohacení. Zisk majetku byl přitom hlavní motivací. Této skutečnosti napomáhal i samotný císař Rudolf; hlavně jeho neobyčejná důvěra v nejrůznější jedince, kteří s ním dokázali během svého působení na pražském dvoře obratně manipulovat. Není jistě náhodou, že z celkového počtu jedenadvaceti komorníků, kteří se ve službě vystřídali mezi roky 1576 – 1612, bylo osm přijato do českého rytířského stavu.⁴⁵⁵

Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl pomocí studia individuálních kariér císařských komorníků objasnit okolnosti vzestupu a vlivu, jejich vazby na vlivné velmože a ostatní dvořany u císařského dvora předbělohorských Čech a zasadit tyto poznatky do širšího kontextu. Pro tento účel posloužily tři nejznámější osoby, které tento úřad za vlády Rudolfa II. zastávaly. Jmenovitě to byli Jeroným Makovský z Makové, Filip Lang z Langenfelsu a Kašpar Rucký z Rudz. Vzhledem k okolnostem jejich neslavného konce, se po nich dochoval dostatek písemností, ze kterých bylo možno rekonstruovat a sestavit jejich individuální kariéry.⁴⁵⁶ Zkoumáním četné korespondence, procesních aktů a jiných pramenů úřední či osobní provenience bylo možno nahlédnout do spleťtité sítě vzájemných mocenských vztahů císařských komorníků, jejich majetkového zázemí; rovněž bylo možné poodhalit i důvody pro rychlý společenský vzestup, jehož vrcholem bylo přijetí do českého rytířského stavu, a odpovědět i na některé otázky spojené s touto problematikou.⁴⁵⁷

Dvorské řády z let 1576, 1580, 1584, 1589, 1601 a 1612, které edičně zpřístupnila Jaroslava Hausenblasová,⁴⁵⁸ obsahují seznamy

---

⁴⁵⁵ Jeroným z Kaprýn, Kašpar Bernaur z Felburku, Hanns Pop na Kynšperku a Šenpachu, Porphirius Bosso, Maxmilián Perchtold ze Saxengenu, Jeroným Makovský z Makové, Filip Lang z Langenfelsu a Hans Zeller z Rozntálu.

⁴⁵⁶ V případě Kašpara Ruckého se dochovalo méně pramenů, které by se vztahovaly přímo k jeho komornické službě. Zde se otevírá možnost dalšího výzkumu.

⁴⁵⁷ Výjimkou je Kašpar Rucký, který byl přijat pouze za obyvatele českého království.

⁴⁵⁸ J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*.

evidovaných služebníků. Tyto evidence posloužily k základní identifikaci osob, se kterými se komorníci stýkali. Taktéž umožnily poodhalit skutečnost, že mnozí komorní služebníci zastávali i jiné úřady, za které jim rovněž náležel plat srovnatelný s tím, který dostávali za svou službu v císařské *Leibkammer*. Základními prameny k těmto postavám se staly archiválie uložené v Národním archivu v Praze, jmenovitě ve sbírce Stará manipulace,⁴⁵⁹ dále pak ve fondech Desky zemské⁴⁶⁰ a Reversy k zemi.⁴⁶¹ Erb Jeronýma Makovského byl rekonstruován podle opisu erbovní listiny uložené ve sbírce Salbuchy, uložené taktéž v Národním archivu v Praze.⁴⁶² Poslední etapa výzkumu probíhala ve Státním archivu ve Vídni, který poskytl cenné informace k osobě Filipa Langa a jeho následném procesu; taktéž i k některým dalším zkoumaným osobám.⁴⁶³

Jeroným Makovský z Makové, původem rožmberský poddaný, byl zřejmě prvním komorníkem, který se svou službu u dvora využíval hlavně k osobnímu obohacení.⁴⁶⁴ Do Prahy přišel za viditelné podpory svého patrona Petra Voka z Rožmberka v roce 1597. Makovský nejprve sloužil jako jeden z císařových alchymistů; o něco později byl ale přijat jako jeden z jeho komorních služebníků a po odstoupení starého Hanse Poppa, zastával funkci vrchního komorníka.⁴⁶⁵ Během své služby nahromadil dosti slušné jmění, které taktéž jako ostatní komorníci využíval i k úvěrovému podnikání, kterým mohl legalizovat peníze získané

---

⁴⁵⁹ NA Praha, SM, sign. H 36; J 21; L 130; M 51; R 133.

⁴⁶⁰ TAMTÉŽ, DZV 128; 130; 131; 132; 133.; TAMTÉŽ, DZSt. 49; 51; 52.

⁴⁶¹ TAMTÉŽ, AČS, Reversy k zemi 114; 116; 131; 209; 226; 253.

⁴⁶² TAMTÉŽ, Salbuchy, Sal 12a; 285.

⁴⁶³ OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten; TAMTÉŽ, Handschriftensammlung, sign. W 57; TAMTÉŽ, Reichskanzlei, Reichtaxbücher, Band 89; TAMTÉŽ, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv (Reichskanzlei).

⁴⁶⁴ Je pravděpodobné, že s těmito praktikami začal již jeho předchůdce Hans Popp. K potvrzení či vyvrácení této hypotézy by byl nutný další výzkum ve Státním archivu ve Vídni.

⁴⁶⁵ Dvorské řády sice neevidují úřad vrchního komorníka ve spojitosti s komorním služebnictvem, nicméně ze zkoumaných písemností vyplývá, že tehdejší lidé tyto sémantické rozdíly vnímali.

z úplatků. Makovský byl takřka typickým příkladem chamtivého měšťana. Ačkoliv byl přijat do rytířského stavu, souběžně provozoval vinný šenk. Tato živnost náležela ryze městerskému stavu, na což také staroměstští konšelé císaře upozorňovali. Původně soběslavský erbovník měl ale plnou panovníkovu důvěru, a proto mu bylo toto podnikání samotným Rudolfem povoleno.⁴⁶⁶ Makovského vliv však začal upadat s příchodem dalšího komorního služebníka Filipa Langa do Prahy. Ke konci svého působení se zapletl do pokusu získat některá propadlá říšská léna, což se mu stalo osudným. Byl zbaven svého úřadu, jeho majetek konfiskován a on sám byl odsouzen ke ztrátě cti i hrdla. Jeho společenská degradace byla završena vyloučením ze stavu, do které byl nedlouho před tím přijat.⁴⁶⁷ Trest mu byl změněn na doživotní žalář, ze kterého byl po mnoha žádostech propuštěn v roce 1624.

Makovského vystřídal ve funkci Filip Lang z Langenfelsu. Lang odešel jako malý chlapec do Tyrolska, kde po dlouhé roky sloužil u synů Ferdinanda Tyrolského, později i u samotného arcivévody. Právě jeho služba habsburské dynastii byla hlavním důvodem přijetí do Rudolfovy osobní komory.⁴⁶⁸ Lang si nedlouho po svém příchodu na císařský dvůr upevnil svou pozici.⁴⁶⁹ Tři roky sloužil jako řadový komorník; teprve po pádu Jeronýma Makovského, na jehož uvěznění měl pravděpodobně největší podíl, se dostal na jeho místo. Langův kariérní vzestup potvrzuje i jmenování císařským rádcem, kterým se stal roku 1605.⁴⁷⁰ K tomu ho následující rok Rudolf jmenoval správcem úřadu vrchního lovčího. Od tohoto okamžiku byl Lang titulován jako císařský *Rath und Anwald* a zásadně neužíval oslovení *vrchního komorního služebníka*, které mu mělo podle jeho služby v *Leibkammer* náležet. Pro Filipa Langa byla služba na panovnickém dvoře možností, jak zásadně zvětšit svůj osobní majetek. Za

---

⁴⁶⁶ Tato listina je součástí příloh.

⁴⁶⁷ 19. února 1605.

⁴⁶⁸ Taktéž úmrtí Ferdinanda Tyrolského, které je v písemnostech patřičně zmiňováno.

⁴⁶⁹ Langovu přítomnost u císařského dvora lze dokumentovat od roku 1600.

⁴⁷⁰ Jeho celá titulatura zněla „*Philip Lang von Langenfels auf Oberiglingen, Römischen Kaiser Maiestät Rath, Anwald und Stadthauptman beider Stedt Krems und Stain.*“

jeho působení dosáhla situace téměř kritického bodu. Kdokoliv se chtěl dostat s čímkoliv k císaři, musel si nejprve naklonit vrchního komorníka hodnotnými dary. Majetek, který si během svého působení ve funkci nashromáždil, dosahoval takové výše, že překvapil i samotné komisaře, kteří byli pověřeni jeho zabavením. Jenom na úplatcích a darech vybral minimálně na 300 000 zlatých.

Dalším překvapením se pak staly předměty, které odnesl z Pražského hradu, jež byly později nalezeny nejen v jeho příbytku v Innsbrucku ale také v domě rodiny Imhof v Augšpurku, která s ním byla spřízněna sňatkem. Staršího syna Ondřeje Langa totiž nechal oženit s Cecílií Imhof roku 1606. Z tohoto manželství vzešla dcera, které šel za kmotra Markus Fugger⁴⁷¹ a nově narozenému dítěti předal dar v hodnotě 100 zlatých.⁴⁷² Právě toto výhodné spojení mu otevřelo dveře k penězům nejen Fuggerů ale i jiných významných bankovních domů, které potřeboval na splácení panství Oberinglingen, jež zakoupil od Ondřeje Hannewalda z Eckersdorfu.⁴⁷³ Není náhodou, že Lang a Hannewald byli hlavními podporovateli plánů kolínského kurfiřta, který se snažil získat část peněz v tzv. *Hochverratsprozess*. O spojení obou mužů je možno nalézt důkaz i v deníku Adama mladšího z Valdštejna.⁴⁷⁴

Filip Lang byl stejně jako jeho předchůdce a někteří další komorní služebníci přijat na přímluvu Rudolfa do českého rytířského stavu.⁴⁷⁵ Po jeho pádu se mu dostalo stejné „odměny“ jako Makovskému. Rytíři ani nečekali na výsledky vyšetřování a nenáviděného člena 5. listopadu 1609,

---

⁴⁷¹ Nejspíše syn Jana Fuggera, který zemřel roku 1598. Markus Fugger zemřel roku 1614. K tomuto více M. HÄBERLEIN, *Die Fugger*.

⁴⁷² OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 2-3.

⁴⁷³ Od bankéřských rodů Torrigiani a Fuggerů obdržel celkem 35 791 zlatých. OeStA, Wien, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 7.

⁴⁷⁴ Záznam pochází z 16. března 1607. „*Jedl sem doma, měl sem hosty, pana Filipa a pana Hanibala.*“ (Filip Lang a Ondřej Hannewald z Eckersdorfu). M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 137.

⁴⁷⁵ Lang byl přijat i s oběma svými syny 16. března 1606.

krátce před jeho smrtí, vyloučili. Filip Lang zemřel zřejmě začátkem následujícího roku.

Kašpar Rucký z Rudz začal svou komornickou službu jako náhrada za uvězněného Jeronýma Makovského. Na místo vrchního komorníka a správce úřadu vrchního lovčího nastoupil však až po odstranění Langa. Stejně jako jeho předchůdci dodržoval nastolený kurs a pokoušel se působení u dvora využít ke svému finančnímu obohacení. Jeho snažení ovšem ani vzdáleně nepřipomínalo předchozí dva případy. Rucký se zřejmě poučil z Langova odstrašujícího konce a nesnažil se plést do vysoké politiky a dalších intrik. Musel totiž řešit dlouholetý spor o dědictví po své ženě Barboře s jejím švagrem z prvního manželství Samuelem Hrochem z Mezilesic. Z průběhu sporu je patrná jedna zajímavá skutečnost. Rucký neměl zdaleka takový vliv, jako jeho předchůdci. Ze studia dochovaných materiálů nevyplývá, že by výrazněji zasahoval do dění u císařského dvora jako jeho předchůdci, zejména Filip Lang. Rucký se patrně dopouštěl jen malých krádeží v císařských komnatách a poskytování pomoci při prosazování zájmů žadatelů.⁴⁷⁶ Takto získané peníze potom používal k úvěrovému podnikání. Nejčastěji udržoval finanční styky se stále více zadluženými bratry Janem Vilímem a Ferdinandem Burianem Hrobčickými z Hrobčic. Dále jsou v pramenech doloženy finanční transakce s Jiřím Jindřichem a Ehrenfriedem Minkvicem z Minkvic. Rucký se totiž do této rodiny přiženil po smrti své první ženy Barbory.⁴⁷⁷ Vzhledem k tomu, že se i on několikrát zadlužil, a měl být pohnán dokonce k soudu, nelze jeho majetek taktéž nikterak přeceňovat. Po smrti Rudolfa byl okamžitě i dalšími služebníky zatčen a uvězněn v Bílé věži. Toto zatčení bylo spíše preventivním opatřením císaře Matyáše, který nejspíše zamýšlel protestantského komorníka izolovat a zabránit tím dalšímu rozkrádání Rudolfových komnat. Rucký

---

⁴⁷⁶ O tomto vypovídá případ pomoci při uplatnění nároku na vyplacení peněz dědicům po astronomovi Tycho Brahe. Dědicové se ale na Ruckého neobrátili přímo; roli zprostředkovatele sehrál Ehrenfried Minkvic.

⁴⁷⁷ Jeho druhá žena byla Helena, sestra Jiřího Jindřicha z Minkvic.

byl vyslýchán, stejně jako Makovský, ohledně vynášení tajných informací, kterého se měl jako komorník dopouštět. Nejvíce ale vyšetřovatele zajímal jakýsi poklad, který měl prý zakopat. Na tuto samou věc byl dotazován i Jeroným Makovský, který byl téhož času přivezen z křivoklátského vězení. Kašpar Rucký zřejmě neunesl nátlak vídeňského biskupa Melchiora Klesla a 9. února roku 1612 se oběsil ve své cele. Není ovšem vyloučeno, že byl stejně jako Filip Lang zavražděn svými odpůrci, aby neprozradil některé citlivé informace.

Průběhy životních osudů Jeronýma Makovského, Filipa Langa a Kašpara Ruckého se až nápadně v mnoha věcech podobají. Všichni jmenovaní byli před příchodem na císařský dvůr neznámými postavami z různých částí monarchie, které do Prahy lákala možnost vlastního zbohatnutí a kariérního postupu. Takřka shodné osudy této trojice služebníků ale vyvolávají řadu otázek. Je možné na jejich příkladu nalézt určité zobecnění, které by se dalo univerzálně aplikovat na osobnost komorního služebníka Rudolfa II.? A co vůbec vedlo k příchodu těchto kariéristů na císařský dvůr?

U Jeronýma Makovského sehrála bezesporu nejdůležitější roli přímluva Petra Voka z Rožmberka, který měl eminentní zájem o informátora u císařského dvora. To Filip Lang měl díky své předchozí dlouholeté službě u Ferdinanda Tyrolského a jeho synů situaci mnohem lehčí. Zatímco Makovský působil nejprve mezi Rudolfovy alchymisty a na pozici komorního služebníka se dostal až po odstoupení Hanse Poppa, Filip Lang nastoupil přímo mezi ostatními komorníky ihned po svém návratu do Prahy, kdy mu císař Rudolf takřka okamžitě potvrdil i jeho nobilitaci a udělil mu i některá další privilegia. V případě Kašpara Ruckého pak dokonce nejsou známy žádné okolnosti příchodu na císařský dvůr. Není ovšem vyloučeno, že by nové informace přineslo studium ve Státním archivu v Katovicích (Archiwum Państwowe w Katowicach), které by mohlo také vnést světlo do otázky, za jakých skutečností nastoupil Kašpar Rucký na uvolněné místo po Jeronýmovi Makovském. Lze se ale domnívat, že i Rucký měl své podporovatele. Těmito přímluvci

se pravděpodobně stali Minkvicové, s nimiž byl spjat nejen sňatkem, ale také i finančně.⁴⁷⁸

Ze zkoumaných kariér těchto tří komorních služebníků Rudolfa II. lze vysledovat určité společné znaky, které by se jistě v jistém smyslu slova daly aplikovat i na ostatní služebníky císařovy osobní komory. Také zde by ale případný důkaz mohl přinést až další souvislý výzkum, který by byl zaměřen právě na zbylé komorníky v Rudolfově *Leibkammer*. Všichni zmínění komorníci se svým počínáním snažili více či méně materiálně zajistit a získat i politický vliv. U Filipa Langa bylo toto snažení nejvíce patrné. Dokladem se stala jeho viditelná snaha o odstranění Makovského a následná provázanost s různými frakcemi, které na císařském dvoře v předbělohorských Čechách působily.⁴⁷⁹ Ze všech komorních služebníků získal Lang největší politický vliv a také značné bohatství, kterému ostatní komorníci nemohli ani zdaleka konkurovat. Příčin jeho závratné kariéry přitom mohlo být hned několik. Rozporuplná povaha Rudolfa II. a neustálá přítomnost v jeho blízkosti napomáhala těmto jedincům v prosazování svých zájmů. Pokud to bylo možné, postupovali v mnoha věcech císařští komorníci společně, přičemž zisk byl zřejmě jejich hlavní motivací. Langovi se ovšem podařilo získat záhy místo vrchního komorníka. Během svého působení tak zcela zastínil ostatní služebníky, kteří následně závistivě čekali na jeho zaváhání.

Problematická je osobnost Kašpara Ruckého, jehož vliv ani zdaleka nedosahuje vlivu jeho předchůdců a dokonce i jeho jakákoli aktivita v politické oblasti je více než sporná. Taktéž jeho majetek nelze nikterak přeceňovat. Ruckého hlavním prohřeškem tak zřejmě byly

---

⁴⁷⁸ Jeho manželkou byla Helena Minkvicová a Jiří Jindřich a Ehrenfried Minkvicové patřili mezi jeho stálé dlužníky.

⁴⁷⁹ Kupříkladu jeho podíl na prosazování zájmů Arnošta Bavorského, domnívaná účast na Matyášově spiknutí a přiřčená úloha v procesu s polním maršálem Ruswurmem. Rucký byl zase nařčen ze styků s protestantskou stranou a plánování jakési akce proti císařství. V případě Ruckého nebylo toto nikdy věruhodně prokázáno.

obyčejné krádeže císařských sbírek a majetku.⁴⁸⁰ Jeho preventivní zatčení mělo nejspíše zamezit dalším majetkovým ztrátám.

Pokud bychom měli najít jisté pojitko mezi těmito osobami, pak se dá konstatovat, že je jím císařská přízeň ve formě peněžitých darů a společenský vzestup ve formě mnohokrát zmiňované nobilitace. Následné vyloučení dvou komorních služebníků z rytířského stavu bylo naproti tomu dosti nezvyklé a zajímavým způsobem vypovídá o snaze předbělohorského rytířského stavu o udržení sociální prestiže v době, kdy do jeho řad pronikalo stále více zbohatlíků a kariéristů.

Autor diplomové práce si uvědomuje, že postava Jeronýma Makovského byla již dobře známá z dosavadní literatury. Bylo ovšem nezbytné podrobit dochované písemnosti novému výzkumu a zařadit Makovského působení na dvoře do souvislostí s ostatními komorníky. V průběhu výzkumu nebylo možné vytěžit všechny prameny, které se k tomuto tématu ve Státním archivu ve Vídni dochovaly. Nový přínosný pohled by k této problematice jistě přinesla prozopografická studie, která by v sobě detailně zahrnovala osoby zbylých komorních služebníků, jejíž cílem by bylo vysledovat jejich společné znaky a tyto poznatky pak aplikovat na již zjištěná fakta, která přinesl stávající výzkum.

---

⁴⁸⁰ Tohoto se dopouštěl i Filip Lang. Rucký naopak vystupoval jako svědek při procesu s ním.

Prameny a literatura

Archivní prameny:

Národní archiv Praha (NA Praha)

- **Stará manipulace**

sign. H 36; J 21; L 130; M 51; R 133

- **Desky zemské větší**

DZV 128; 130; 131; 132; 133

- **Desky zemské stavovské**

49; 51; 52

- **Archiv českých stavů**

Reversy k zemi 114; 116; 131; 209; 226; 253

- **Salbuchy**

Sal 12a; 285

Österreichisches Staatsarchiv Wien (OeStA Wien)

- **Haus-, Hof- und Staatsarchiv (HHStA)**

Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten, kart. 1-7

Handschriftensammlung, sign. W 57

Reichskanzlei, Reichtaxbücher, Band 89

- **Allgemeines Verwaltungsarchiv**

Adelsarchiv (Reichskanzlei)

Vydané prameny:

CSERGEÖ, G., VON –.CSOMA, J., VON (edd.), *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV. Der Adel von Ungarn sammt den Nebeländer der St Stephans-Krone (Supplementband)*, Nürnberg 1894.

- ČECHURA, J. – HOJDA, Z. – NOVOZÁMSKÁ, M. (edd.), *Nájemníci na Starém Městě pražském roku 1608*, Praha 1997.
- DVORSKÝ, F. (ed.), *Staré památky žen a dcer českých*, Praha 1869.
- FUČÍKOVÁ, E. (ed.), *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*, Praha 1989.
- HAUSENBLASOVÁ, J. (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. /Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612/*, *Fontes historiae artium IX*, Praha 2002.
- TÁŽ, *Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584 a 1598*, *Paginae historiae 4*, 1996, s. 39-151.
- IWANEK, W. (ed.), *Alois Kaufmann, Kronika miasta Cieszyna*, Cieszyn 2007.
- JIREČEK, J. – JIREČEK, H. (edd.) *Zřízení zemská království českého XVI. věku*, Praha 1882.
- KOLDINSKÁ M. – MAŤA P. (edd.), *Deník rudolfínského dvořana Adama mladšího z Valdštejna*, Praha 1997.
- MENČÍK, F. (ed.), *Řehoře Smrčky Letopisy města Soběslavě*, *Muzejní sborník 4*, 1904.
- PÁNEK, J. (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.
- REZEK, A. (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, I-II*, Praha 1878-1880.
- TIEFTRUNK, K. (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od roku 1602 do roku 1623*, Praha 1867.

Literatura:

- BLAŽEK, K., *Der abgestorbene Adel der preußischen Provinz Schlesien und der Oberlausitz. Teil II. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Bd. VI/8*. Nürnberg 1890 / reprint: Neustadt an der Aisch 1977.

- BUKOVINSKÁ, B., *Kunstkamera Rudolfa II. ve světle inventáře z let 1607-1611*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (=Opera historica 11), s. 121-147.
- BŮŽEK, V., *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, in: P. Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 213-225.
- TÝŽ, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.
- TÝŽ, *Domácnosti nižší šlechty v předbělohorských Čechách (Pokus o typologii)*, Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1, 1992, s. 42-64;
- TÝŽ, *Nižší šlechta v předbělohorských Čechách (Prameny, metody, stav a perspektivy bádání)*, Český časopis historický 91, 1993, s. 37-54.
- TÝŽ, *Konfessionelle Pluralität in der kaiserlichen Leibkammer zu Beginn des 17. Jahrhunderts*, in: Joachim Bahlcke - Karen Lambrecht - Hans-Christian Maner (edd.), *Konfessionelle Pluralität als Herausforderung. Koexistenz und Konflikt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Leipzig 2006, s. 381-395.
- TÝŽ, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995.
- TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.
- TÝŽ, *Šlechta raného novověku v českém dějepisectví devadesátých let*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (=Opera historica 7), s. 5-28.
- TÝŽ, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).
- TÝŽ, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí (Domácnosti rytířů, měšťanů a církevních hodnostářů v rožmberských službách)*, Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních

- Rožmberků, České Budějovice 1993 (=Opera historica 3), s. 287-313.
- TÝŽ, *Aristokratický dvůr a rezidenční město (Český Krumlov mezi 16. až 18. stoletím)*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600 - 1750)*, České Budějovice 1996 (=Opera historica 5), s. 365-397.
- BŮŽEK, V. – HRDLIČKA, J. a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánu z Hradce*, Praha 1997.
- TITÍŽ, *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (=Opera historica 6), s. 145-271.
- BŮŽEK, V. – KRÁL, P. (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- BŮŽEK, V., – HRDLIČKA, J., – KRÁL, P., – VYBÍRAL, Z., *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002.
- CASPAR, M., *Kepler*, New York 1993.
- ČORNEJ, P., *K otázce životního stylu nižší šlechty před Bílou horou*, Středočeský sborník 15, 1980, s. 125-142.
- DREYER, E., L., J., *Tycho Brahe. The picture of scientific life and work in the sixteenth century*, Edinburgh 1890.
- DÜLMEN, R., VAN, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. – 18. století) I. Dům a jeho lidé*, Praha 1999.
- EVANS, W., J., R., *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612*, Praha 1997.
- TÝŽ, *Rudolf II and his World*, Oxford 1973.
- FIALA, M. – HRDLIČKA, J. – ŽUPANIČ, J., *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a Nobilitační privilegia studentské legie z roku 1648*, Praha 1997.
- FUČÍKOVÁ, E. – BUKOVINSKÁ, B. – MUCHKA, I., *Die Kunst am Hofe Rudolfs II.*, Praha 1988.

- TITÍŽ, *Umění na dvoře Rudolfa II.*, Praha 1991.
- FUČÍKOVÁ, E. – BRADBURNE, M., J. – BUKOVINSKÁ, B. – HAUSENBLASOVÁ, J. – KONEČNÝ, L. – MUCHKA, I. – ŠRONĚK, M. (edd.), *Rudolf II. a Praha. Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy*, Praha – London – Milano 1997.
- GINDELY, A., *Rudolf II. und seine Zeit (1600-1612), Band I*, Prag 1864, (1600-1622), *Band II*, Prag 1868.
- GRULICH, J., *Zkoumání „maličností“. Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie*, ČČH 99, 2001, s. 519-546.
- HARLAS, X., F., *Rudolf II., Milovník umění a sběratel*, Praha b. d. (cca 1914).
- HAUSENBLASOVÁ, J., *Die „Höflinge“ des Kaisers Rudolf II. – Beitrag zur Begriffsbestimmung*, in: L. KONEČNÝ – B. BUKOVINSKÁ – I. MUCHKA (edd.), *Rudolf II. Prag and the World*, Praha 1998, s. 239-243.
- HÄBERLEIN, M., *Die Fugger. Geschichte einer Augsburger Familie (1367-1650)*, Stuttgart 2006.
- HRDLIČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000.
- TÝŽ, *Rezidenční město a panská kuchyně. Podíl jindřichohradeckých měšťanů, ostatních obyvatel a panských služebníků na zásobování předbělohorského dvora pánů z Hradce potravinami*, JSH 64, 1995, s. 84-112.
- TÝŽ, *Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury)*, ČČH 98, 2000, 18-47.
- TÝŽ, *Adam II. z Hradce a jeho dvůr*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Poslední pání z Hradce*, České Budějovice 1998 (=Opera historica 6), s. 127-144.

- HRDLIČKA, Jakub, *Páni dvořané Petra Voka z Rožmberka a dvořanská světnice treboňského zámku I-II*, Heraldická ročenka 1991, s. 5-67; 1992, s. 5-37.
- HREJSA, F., *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912.
- HROCH, J., *Sbírka písemných památek rytířského rodu Hrochů z Mezilesic od roku 1440-1639*, SHK 15, 1914, s. 93-104.
- HURTER, F., *Philipp Lang, Kammerdiener Kaiser Rudolf II.*, Schaffhausen 1851.
- CHROUST, A., *Der Ausgang der Regierung Rudolfs II. und die Anfänge des Kaisers Matthias*, München 1906 (=Briefe und Acten zur Geschichte des dreissigjährigen Krieges 10).
- JÄGER - SUNSTENAU, H., *Die geadelten Judenfamilien in vormärzlichen Wien*. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der philosophischen Fakultät der Universität Wien, Wien 1950.
- JANÁČEK, J., *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/1-2*, Praha 1971-1984.
- TÝŽ, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.
- TÝŽ, *Pád Rudolfa II.*, Praha 1995.
- KAŠPAR, J., *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*, Praha 1975.
- KAUFMANN, DaCosta, T., *Prag um 1600. Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II.*, Freren 1988.
- KLECANDA, V., *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis archivní školy 6, 1928, s. 1-125.
- TÝŽ, *Zakupování cizozemců v Čechách bez práva obyvatelského. Příspěvek k dějinám inkolátu před obnoveným zřízením zemským*, Praha 1926.
- KOLDINSKÁ, M., *Svět Adama mladšího z Valdštejna, optikou jeho deníků. Příspěvek ke každodennosti a mentalitě renesančního aristokrata*, Folia Historica Bohemica 18, 1997, s. 121-142.

- TÁŽ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004.
- KLEIN, B., *Levi von Bonn alias Löb Kraus und die Juden im Alten Reich. Auf den Spuren eines Verrats mit weitreichenden Folgen* (Dissertation), Duisburg 1998.
- TÁŽ, *Wohltat und Hochverrat. Kurfürst Ernst von Köln, Juda bar Chajjim, und die Juden im Alten Reich*, Hildesheim 2003.
- KRÁL, P., *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2002.
- TÝŽ, *Muž a žena mezi přechodovými rituály rodinného života v raně novověkých pramenech*, in: V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (=Opera historica 11), s. 425-439.
- KRÁL Z DOBRÉ VODY, V., *Heraldika. Souhrn pravidel a předpisův znakových*, Praha 1900.
- KNESCHKE, H., E., (ed.), *Deutsches Adels-Lexicon VII*, Leipzig 1867, s. 339.
- KUHN, W., *Geschichte der Deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981.
- LEDVINKA, V., *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596)*, Praha 1985.
- LESNÝ, I., *Rudolf II. jako nemocný člověk*, in: *Folia historica bohemia* 7, 1984, s. 271-280.
- LINTNER, J., *Z historie soběslavských rodin*, Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze 3, č. 1, 1931, s. 17-21.
- LUCKHARDT, J. – ŠEVČÍK, K., A., *Dvorské umění pozdní renesance: Brunšvicko – Wolfenbüttelsko a císařská Praha kolem roku 1600*, Praha 1998, s. 5-43.
- MALÝ, K., *Trestní právo v Čechách v 15. – 16. století*, Praha 1989.
- MATOUŠEK, J., *K problému osobnosti Rudolfa II. Poznámky o pramenech, literatuře a metodě*, in: *K dějinám československým v období humanismu*, Praha 1932, s. 343-362.

- TÝŽ, *Turecká válka v evropské politice v letech 1592-1594. Obraz z dějin diplomacie protireformační*, Praha 1935.
- MAŤA, P., *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MENČÍK, F., *Beiträge zur Geschichte des kaiserlichen Hofämter*, Wien 1899.
- NOVÁK, B., J., *Rudolf II. a jeho pád*, Praha 1935.
- PÁNEK, J., *Politika, náboženství a každodennost nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna*, in: P. Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, 1995, s. 185-201.
- TÝŽ, *Poslední Rožmberkové - velmoži české renesance*, Praha 1989.
- TÝŽ, *Poslední Rožmberk*, Praha 1996.
- PAZDEROVÁ, A., *Říše, Rudolf II. a jeho dvůr očima toskánského vyslance Roderiga Alidosiho*. in: *Z archivních depozitářů. Pavle Burdové k 70. narozeninám*, Praha 1998, s. 80-89.
- PEKAŘ J., *Kniha o Kosti. Kus české historie*, Praha 1910-1911. (nové vydání M. RYANTOVÁ (ed.), J. PEKAŘ, *Kniha o Kosti. Kus české historie I, II, III*, Praha 1998.)
- PETRÁŇ, J., *Staroměstská exekuce*, Praha 1996.
- PILŇÁČEK, J., *Rody starého Slezska III*, Brno 1998.
- POLIŠENSKÝ, J., *Třicetiletá válka a evropské krize 17. století*, Praha 1970.
- RANKE, L., VON, *Zur deutschen Geschichte. Vom Religionsfrieden bis zum dreißigjährigen Krieg*, Leipzig 1868.
- RAK, P., *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465 - 1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, SAP 48, 1998, s. 3-106.
- RATAJOVÁ, J., *Pražské testamenty (1600-1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, PSH 30, 1998, s. 90-125.
- SEDLÁČEK, A., *Českomoravská heraldika II*, Praha 1925.
- TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království Českého I-XV*, Praha 1993-1998.
- SCHNEE, H., *Die Hoffinanz und der moderne Staat VI*, Berlin 1957-1967.

- SCHULTZE, J., *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neuen deutschen Geschichte*, Blätter für deutsche Landesgeschichte 98, 1962, 1-11.
- STAUFER, A., *Hermann Christoph Graf von Rusworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II.*, München 1884.
- STLOUKAL, K., *Portrét Rudolfa II. z roku 1600*, in: *Od pravěku k dnešku. Sborník k 60. narozeninám Josefa Pekaře II*, 1930, s. 1-14.
- SVÁTEK, J., *Jeroným Makovský z Makové, nejvyšší komorník Rudolfa II.*, Sborník historický 2, 1884, s. 231-239.
- ŠEBÁNEK, J., *Základy pomocných věd historických I. Latinská paleografie*, Praha 1966.
- THOREN, E., V., *The lord of Uraniborg. The biography of Tycho Brahe*, Cambridge 1990.
- TOMEK, W., V., *Dějepis města Prahy XII*, Praha 1901.
- TRUNZ, E., *Wissenschaft und Kunst im Kreise Kaiser Rudolf II. (1576-1612)*, Neumünster 1992.
- VÁLKA, J., *Česká společnost v 15. -18. století. Bělohorská doba. Společnost a kultura manýrismu*, Praha 1983.
- VOCELKA, K., *Rudolf II. und seine Zeit*, Wien-Köln-Graz 1985.
- TÝŽ, *Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576-1612)*, Wien 1981.
- VOREL, P., *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.
- WINTER, Z., *Český průmysl a obchod XVI. věku*, Praha 1913.
- TÝŽ, *Řemeslnictvo a životnosti XVI. věku v Čechách (1526-1620)*, Praha 1909.
- ŽUPANIČ, J., *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006.
- TÝŽ, *Praha 1648. Nobilitační privilegia pro obránce pražských měst roku 1648*, Praha 2001.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Jmenování Filipa Langa z Langenfelsu císařským rádcem

(NA Praha, SM, sign. L 130, kart. 3.)

Příloha č. 2: Obdarování Jeronýma Makovského císařem Ferdinandem II.

(NA Praha, SM, sign. M 51, kart. 1.)

Příloha č. 3: Závěť Jeronýma Makovského z Makové

(NA Praha, SM, sign. M51, kart. 11.)

Příloha č. 4: Listina dědiců po Tychovi Brahem

(NA Praha, SM, sign. R 133, kart. 1.)

Příloha č. 5: Povolení vinného šenku císařem Rudolfem II.

(NA Praha, SM, sign. M 51, kart. 3.)

Příloha č. 6: Zpráva Antona Bischofa – část 1.

(OeStA, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten,
kart. 7.)

Příloha č. 7: Zpráva Antona Bischofa – část 2.

(OeStA, HHStA, Habsburgisch-Lotringische Hausarchive, Lang-Akten,
kart. 7.)

Příloha č. 8: Rekonstrukce erbu Jeronýma Makovského z Makové

(Autor PhDr. Michal Fiala z AHMP)

Příloha č. 9: Konfirmovaná nobilitace Filipa Langa z roku 1601

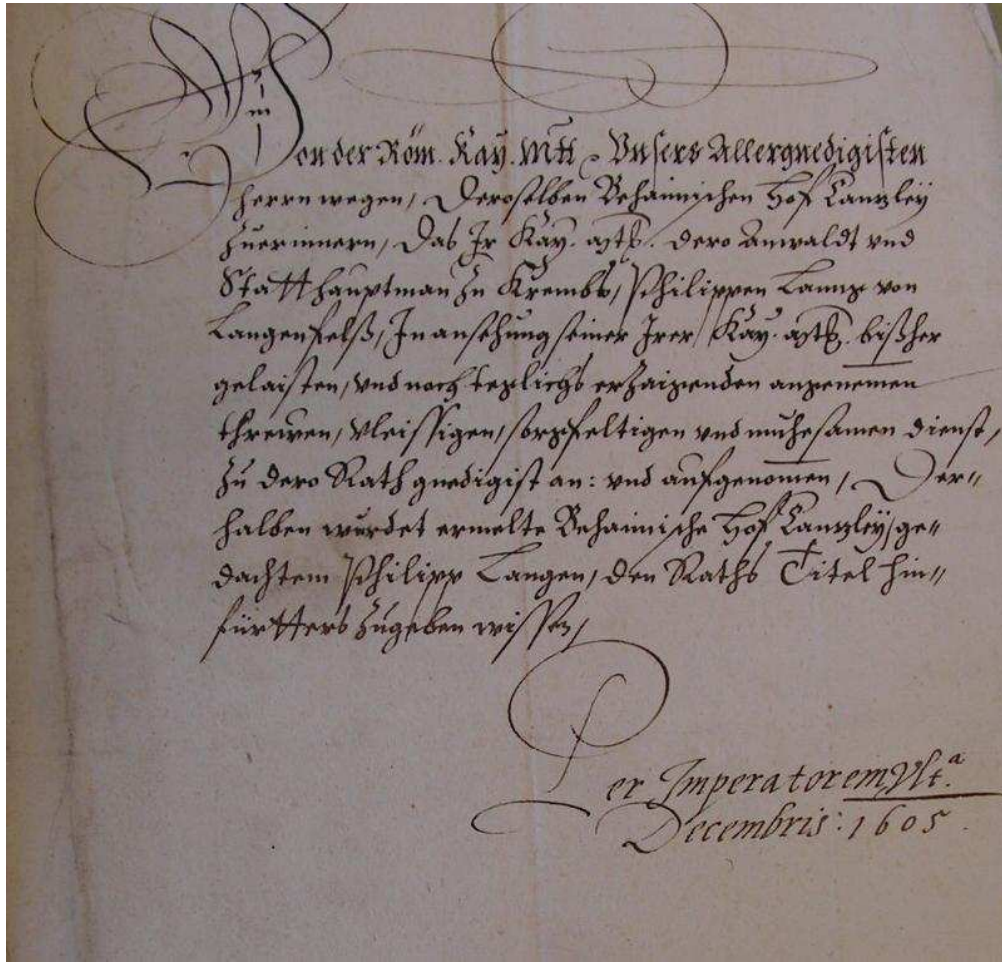
(OeStA, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv - Reichskanzlei)

Příloha č. 10: Rekonstrukce erbu Kašpara Ruckého

(Autor PhDr. Michal Fiala z AHMP)

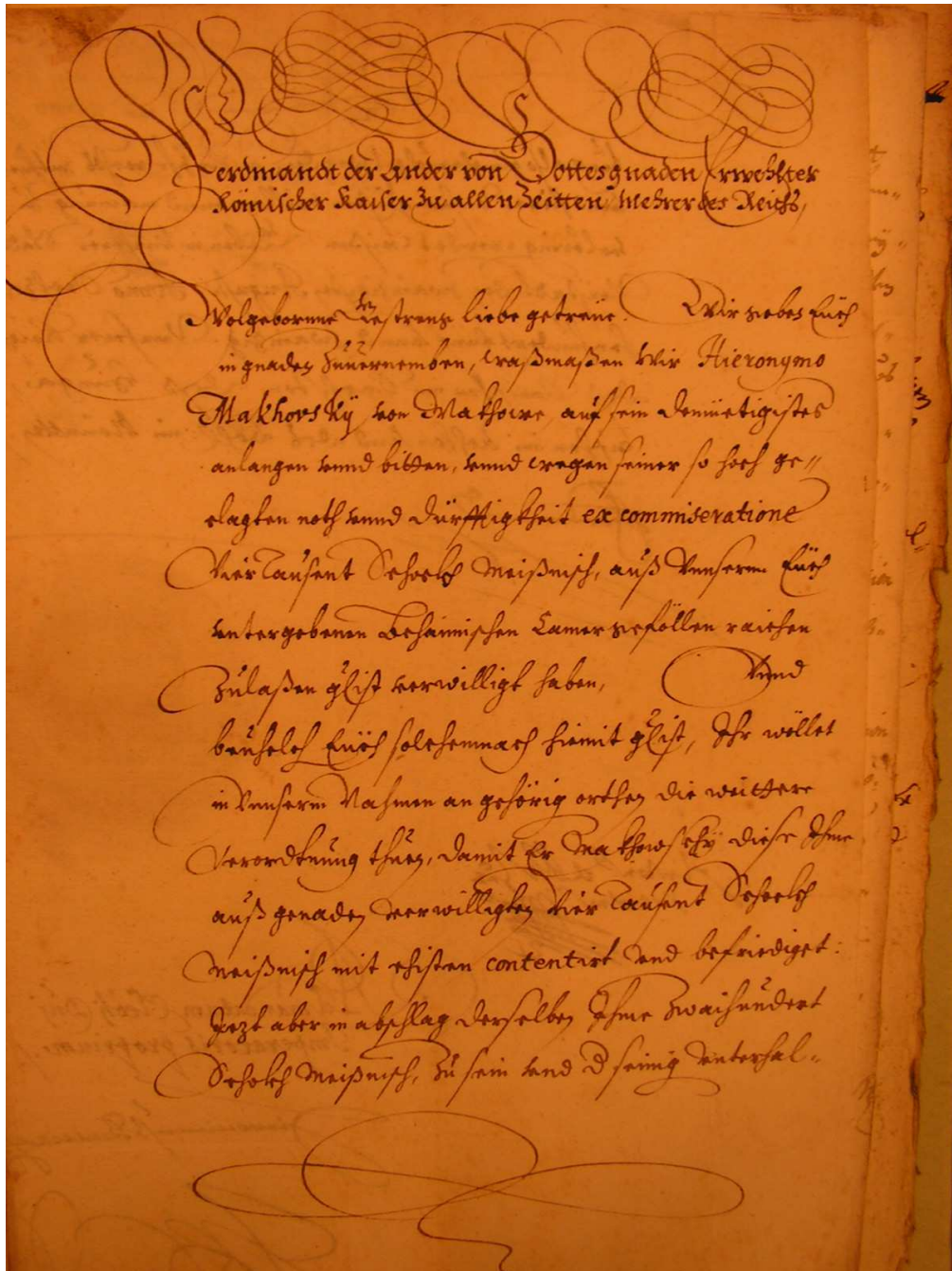
Přílohy

Příloha č. 1

Jmenování Filipa Langa císařským rádcem

Císař Ferdinand II. daruje Jeronýmu Makovskému z milosti 4 000 kop
grošů míšeňských

+

Ve Imeno Nasostlawene Dierozdilne Trogicze
Smate, gednoho Pana Boha, Wsemosaucen
ho, na tricty posiesnanezo. A K E S E.

*J*a Jeronym Makowský z Makowe, Antyres Dnich milysti Krysa
vymřel, a swětokřesťanský, galtoje Chrystu křesťanský, a res jeho slawného smu dlawu swého dta,
w slawění. Anámo cymym tinto listem, qmž Asstakowe, oberaně jazy,
drowsemj, a swolaj se tu dbyj qmž czišti a slisjeti nalcij. *A* nres znamena,
je, sie res swého qmž se nawadilo Wmocyti mŕj. *A* wterowito spuisobij q ja poslaten
qsa, a qste godiny dbyj mŕj milý Jan Dŕj profpŕjedim smrti z tohoto swiata
pogiti a forowlati wazij, noraicla. *E*t nerhtyze abq po smrti me, qazy dandow
a drowali mojej Manjilka ma, q foratly mŕj. *E*t dlatycie mŕj drowal mŕj Jan Dŕj
z Kłolek swi smate propŕjgijiti wazij, pogiti mŕj. *F*rajcij qsa ne dŕatrem drowi,
wi mŕj, od Pana Boha nare smŕj. *C*os jas drowaje Janu Dŕji Janyti drow, a dta,
zaimu drowaje drowaje) *W*minil qsem dlatycie mŕj w drowiti a drowatiti.

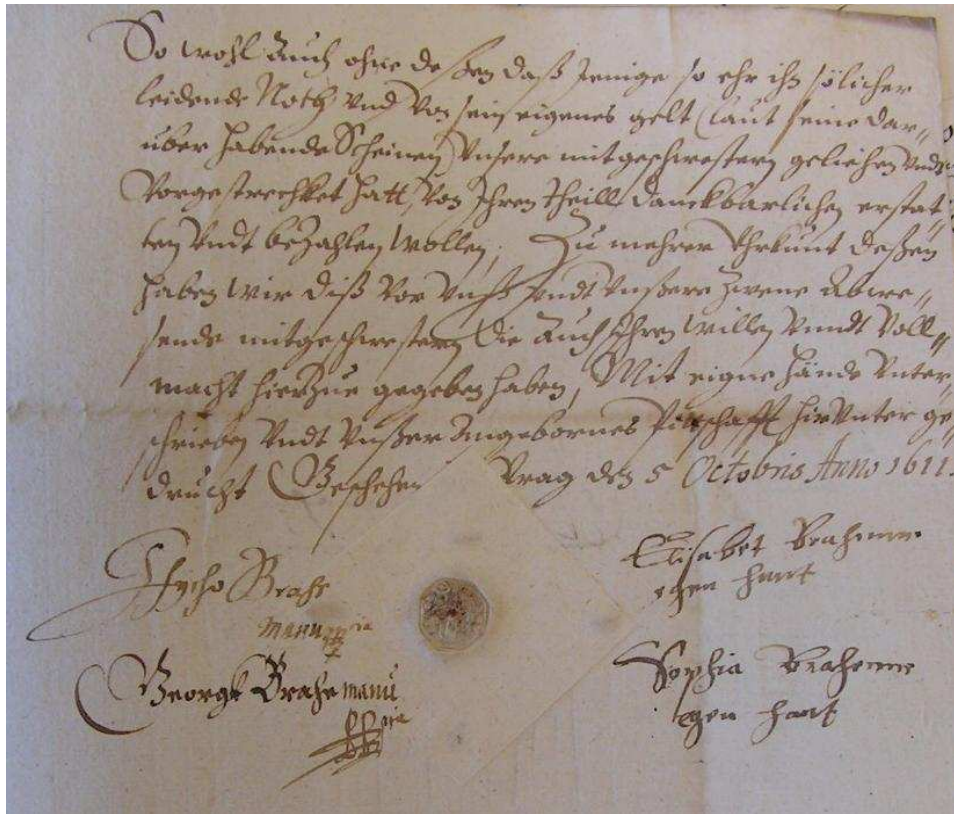
*P*redmie Jas si ma milaj. *W*ymŕj piteli a drowititi memi, *J*azy Krysta drowi
drowi, w drowiti memi, *E*t drowaje qmž drow smate smate, od drowaje smi q forajal, *J*erajim,
drowiti w drowiti, je q; *W*res jaslaty drowi swi drowiloz swi, *P*ana a spaisititi mŕj
q Jasit w drowiti swi smate drowiti, a na drowiti swi smate w drowiti drowiti
q swi drowiti drowiti. *E*t drow pat me, *J*an, *A*mma drowiti drowiti.

*M*ŕj, *M*anjiłka ma, je *W* drowiti Jani, *J*alajini drowiti *W* drowiti *W* drowiti
W drowiti *W* drowiti, *J*erajim, a *J*erajim *J*erajim, a *J*erajim *J*erajim, a *J*erajim
qste drowiti drowiti.

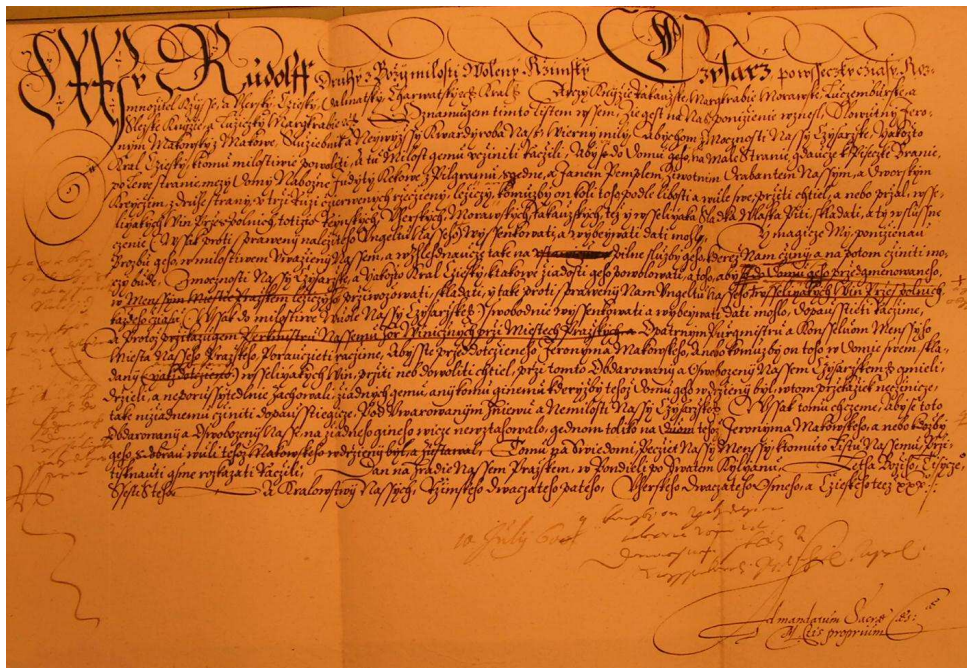
*E*t drowi drowiti a *W* drowiti. *E*t ten res swi, na cymby tak woli zalajal, *W* drowiti
a drowiti drowiti mŕj, *W*res smi drowiti, *W* drowiti, a drowiti drowiti, *W* drowiti,
drowiti, *W* drowiti drowiti drowiti, *J*erajim, *J*erajim, na to drowiti drowiti. *W* drowiti drowiti mŕj,
la po smrti me, a *W*res mŕj. *W* drowiti mŕj *W* drowiti, *W* drowiti drowiti drowiti, a *J*erajim,
drowiti, a onim drowiti drowiti drowiti drowiti drowiti, *J*erajim, a *J*erajim, *J*erajim,
drowiti *J*erajim, *J*erajim, a drowiti drowiti.

První část závěti Jeronýma Makovského

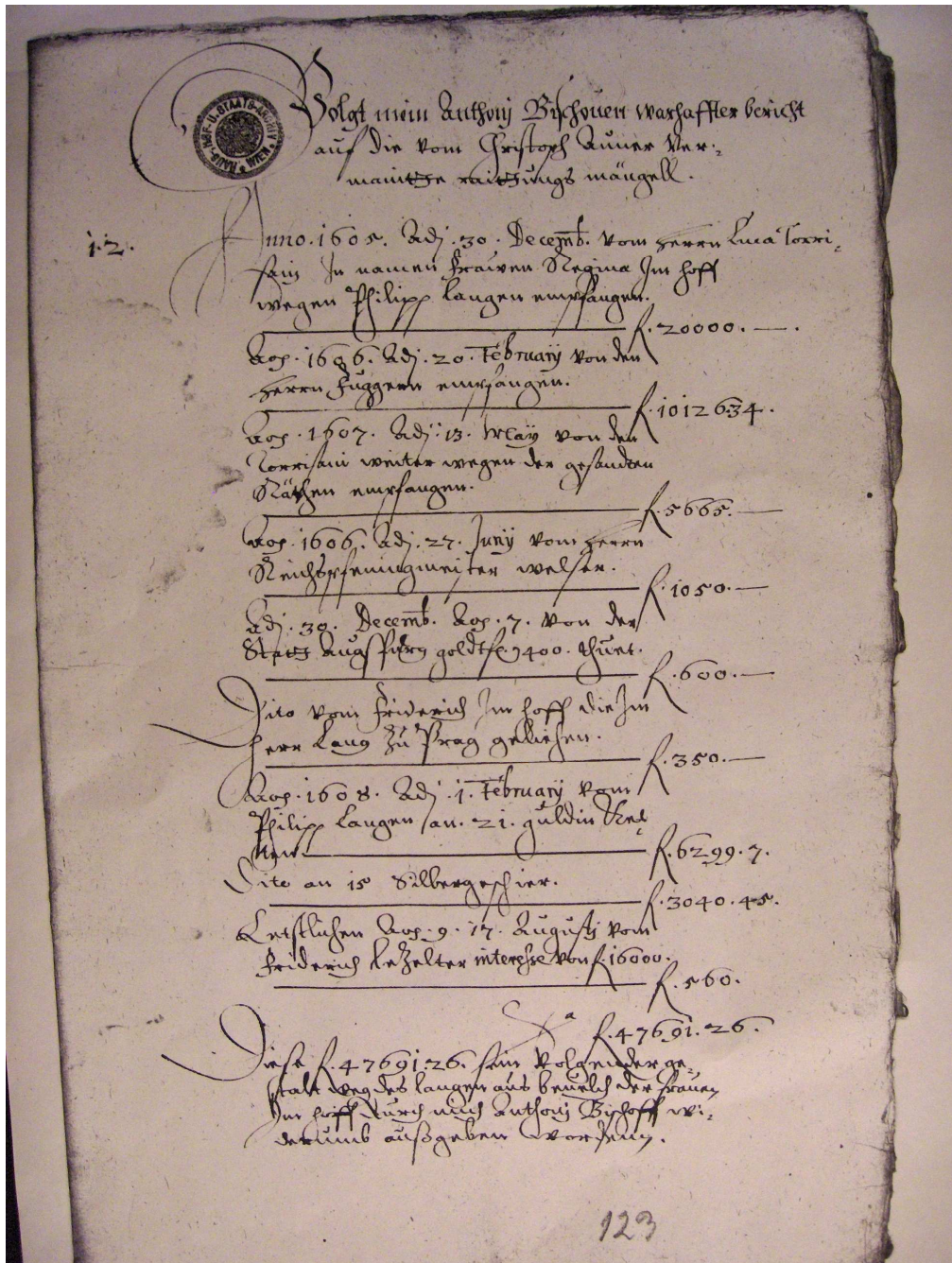

Závěrečná část listiny dědiců Tycha Brahe adresované Kašparovi Ruckému

Povolení Rudolfa II. ohledně vinného šenku pro Jeronýma Makovského

Přehled finančních toků Filipa Langa, který při výslechu vypracoval Anton Bischof – část 1

3. 4.

Im Ausfuß der 1000. Rdj. 25. Aprilis, Zalt auß der
 Prains im Hoffbriuch dem Albrecht
 Baism vngun 1000. Saubaldes im
 abflos des Raichföllungsbriuchling
 im Lant der Vngarn. R. 3000. ....

Rdj. 8. Nouemb. Zalt des prob. f. 10. ....

Dito Zalt auß der Prains briuch
 Lant gr. zuden Briuch. R. 3517. 48. ....

Rdj. letzten Decemb. der. 6. Zalt
 vngun auß dem im Hoff briuch
 Lant gr. zuden Briuch. R. 504. 12. 2. ....

der. 1607. 26. Aprilis Zalt im
 Prains Langu. R. 100. ....

Dito Zalt für im alten Prains. R. 10. 46. 2. ....

Dito Zalt im Lant der Prains.
 der. 12. Mars der. 1607 Zalt im
 Prains Langu. R. 128. 15. 2. ....

Dito Zalt im Prains Lant. R. 1000. ....

Rdj. 26. Augusti Zalt der Prains
 vngun im Prains. R. 500. ....

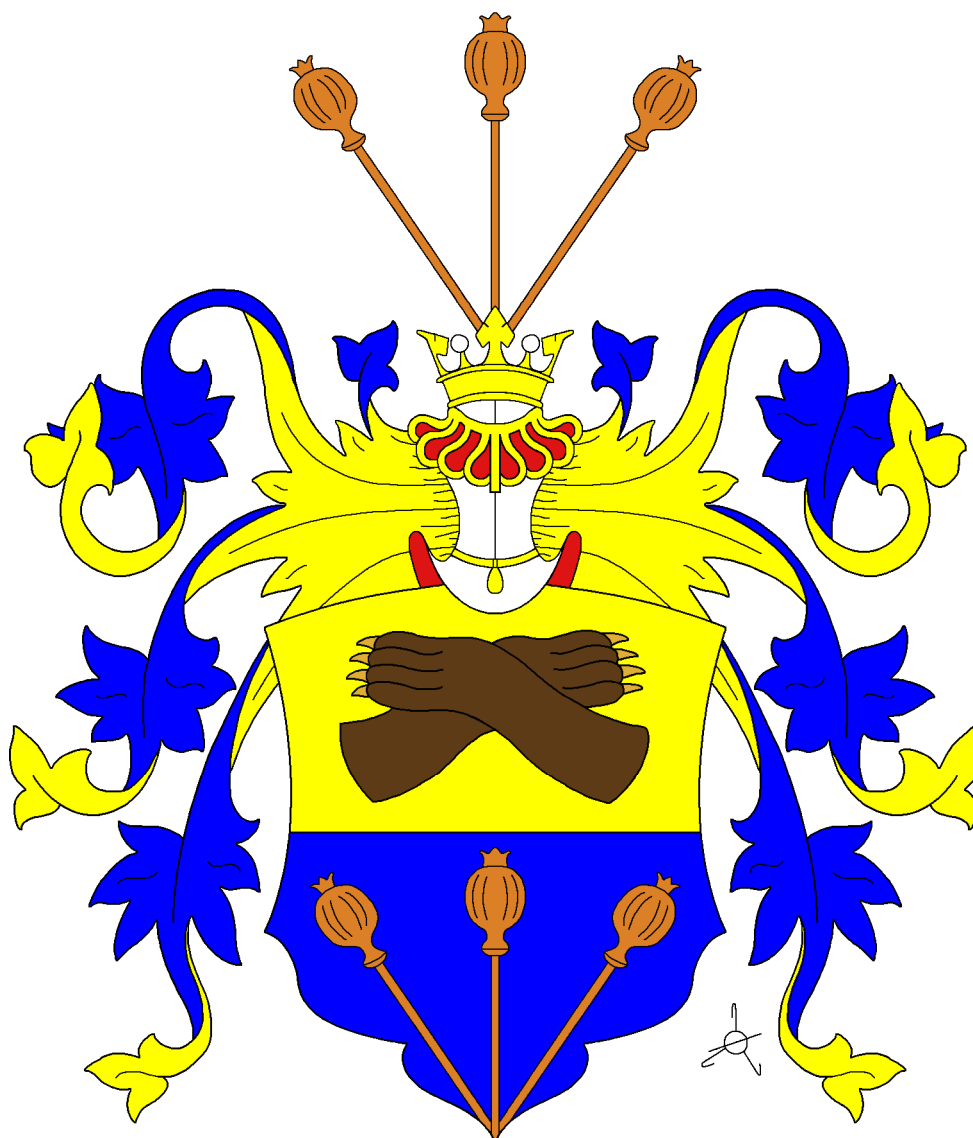
Rdj. 11. Decemb. Zalt vngun im
 alten Prains. R. 116. 40. ....

Rdj. 29. Januarij der. 8. Zalt im
 Prains. R. 13. 20. ....

Entschlus vngun 1000. Duzer die
 Prains Lant der Prains
 Prains. R. 1903. 20. ....

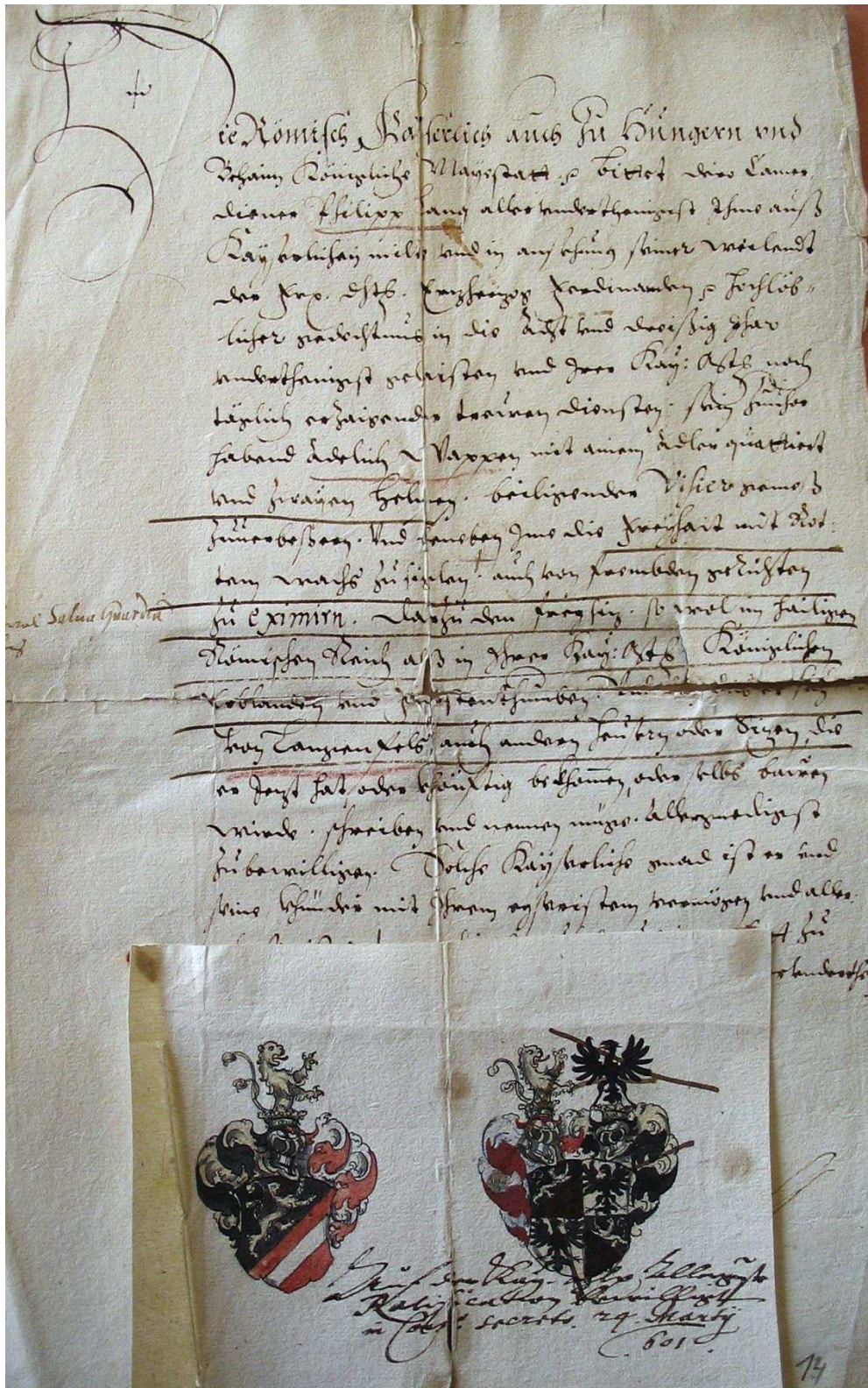
R. 9855. 52. - 1
 R. 47691. 16. -

Přehled finančních toků Filipa Langa, který při výslechu vypracoval
 Anton Bischof – část 2

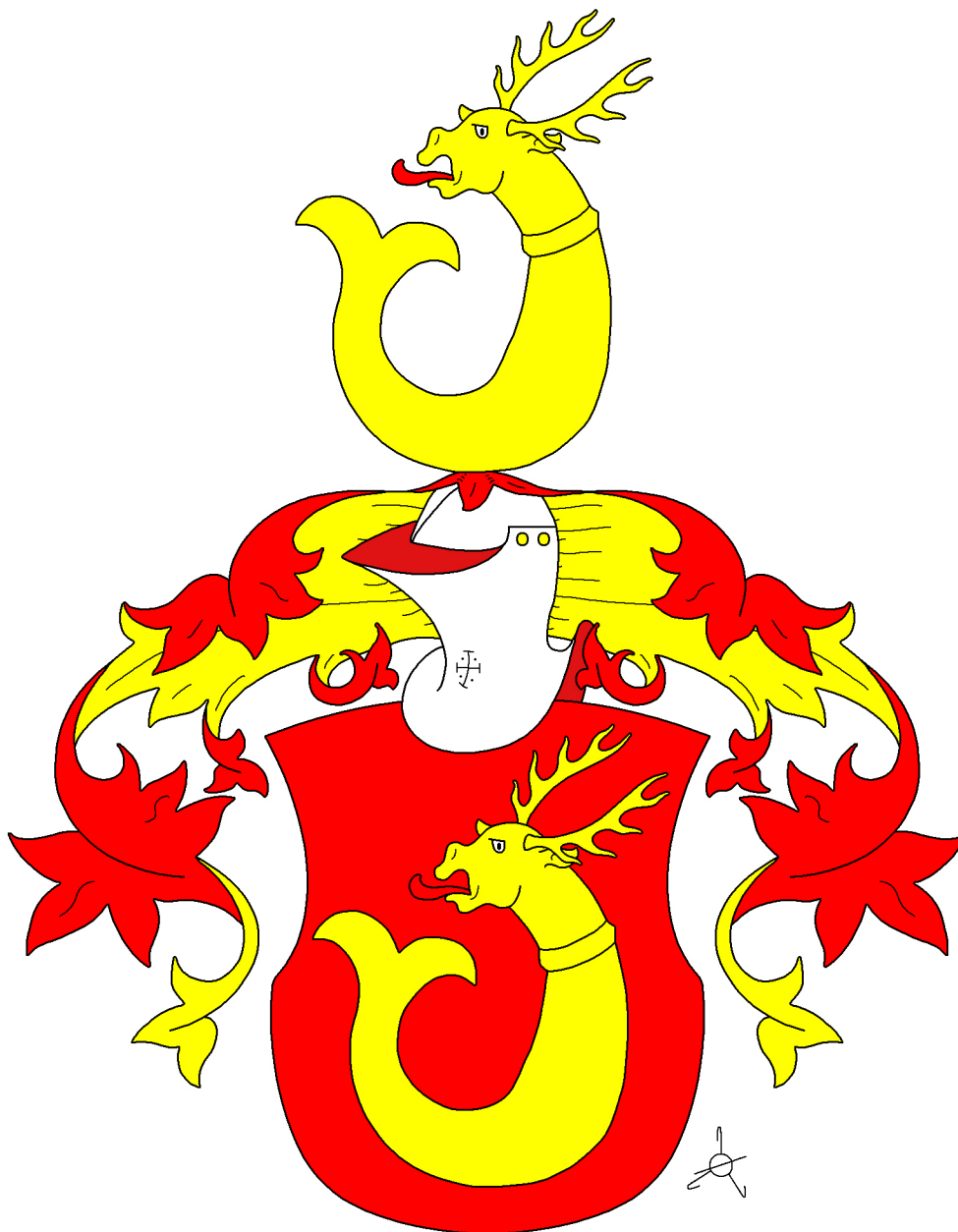

Rekonstrukce polepšeného erbu Jeronýma Makovského z Makové

Potvrzení nobilitace Filipa Langa z Langenfelsu s uděleným erbem
z roku 1601

Rekonstrukce erbu Kašpara Ruckého z Rudz